



УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

ИНСТИТУТ ПО ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ И ТЕХНОЛОГИЧЕН ТРАНСФЕР
INSTITUTE OF INTELLECTUAL PROPERTY AND TECHNOLOGY TRANSFER

брой 1, 2022 г.

Issue 1, 2022

СПИСАНИЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ И БИЗНЕС

INTELLECTUAL PROPERTY AND BUSINESS MAGAZINE

СОФИЯ, 2022 Г.

SOFIA, 2022

Списание „Интелектуална собственост и бизнес“ е професионално и научно издание на Института по интелектуална собственост и технологичен трансфер на УНСС.

Списание е с отворен достъп. Издава се в 2 броя годишно на хартия и публикува информация за актуални регламенти в областта на интелектуалната собственост, резултати от научни изследвания, посветени на съвременни проблеми в областта на интелектуалната собственост и материали, свързани с бизнеса с интелектуална собственост.

Материалите и статиите в списанието са на български и английски езици и се оценяват за публикация от редакционна колегия и избрани рецензенти при анонимно рецензиране.

Авторите на научни статии, становища и интервюта декларират оригиналност и достоверност на представените позиции и изразяват личното им мнение по дискутираните въпроси.

The magazine "Intellectual Property and Business" is a professional and scientific published edition of the Institute for Intellectual Property and Technology Transfer of UNWE.

The magazine is open access. It is published twice a year on paper and publishes information on current regulations in the field of intellectual property, research results on current issues in the field of intellectual property and materials related to the intellectual property business.

The materials and articles in the magazine are in Bulgarian and English and are evaluated for publication by an editorial board and selected reviewers under blind review.

The authors of scientific articles, opinions and interviews declare the originality and authenticity of the presented positions and express their personal opinion on the issues discussed.

Отговорен редактор: Антоанета Дръндова/ Antoaneta Drandova

Печат: ИК „ЗИП“ ЕООД / „Publishing house ZIP“ Ltd.

Адрес:

София 1700

Студентски град „Христо Ботев“

УНСС, Институт по интелектуална собственост и технологичен трансфер

Тел.: (+3592) 81 95 397

Email: centerip@unwe.bg

ИНДЕКСИРАНЕ В: EBSCO, GOOGLE SCOLAR

ISSN:

Редакционна колегия:

проф. д-р Мария МАРКОВА – председател на редакционна колегия, (УНСС)

ръководител на катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ и в.и.д. директор на Институт по интелектуална собственост и технологичен трансфер на УНСС

Prof. Laurent MANDERIEUX, BOCCONI UNIVERSITY, ITALY

проф.д.н. Живко ДРАГАНОВ – (УНСС), катедра "Международно право и право на ЕС" на Юридически факултет

доц. д-р Димитър БЛАГОЕВ – (УНСС), декан на Бизнес факултет

доц. д-р Николай КРУШКОВ – (УНСС), катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“

гл. ас. д-р Димитрина ПАПАГАЛСКА – (УНСС), научен секретар на катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“

Научен съвет:

проф. д-р Владя БОРИСОВА – председател на Патентно ведомство на Република България

проф. д-р Стефан СТЕФАНОВ – Технически университет - София

проф. д-р Станислав СЕМЕРДЖИЕВ – ректор на НАТФИЗ - София

доц. Божанка НЕДЕЛЧЕВА – преподавател по интелектуална собственост

Експертен съвет:

г-н Владимир Йосифов – дългогодишен директор „Инфраструктура и иновации“, Световна организация за интелектуална собственост (СОИС)

г-н Мехти МЕЛИКОВ – директор на дирекция „Авторско право и сродните му права“, Министерството на културата

г-жа Цонка ТАУШАНОВА – представител по индустриална собственост

д-р Юлиана ТОМОВА – издател, преподавател „Издателски бизнес“ в УНСС

Editorial Board:

Prof. Dr. Maria MARKOVA – Chairman of the Editorial Board (UNWE)

Head of the Department of Intellectual Property and Technology Transfer and Acting Director of the Institute of Intellectual Property and Technology Transfer of UNWE

Prof. Laurent MANDERIEUX, BOCCONI UNIVERSITY, ITALY

Prof. D.Sc. Jivko DRAGANOV – Department of International law and law of EU, Faculty of Law (UNWE)

Assoc. Prof. Dr. Dimitar BLAGOEV – Dean of the Business Faculty, (UNWE)

Assoc. Prof. Dr. Nikolay KRUSHKOV – Department of Intellectual Property and Technology Transfer, (UNWE)

Chief Assist. Prof. Dr. Dimitrina PAPAGALSKA – Scientific Secretary of the Intellectual Property and Technology Transfer Department, (UNWE)

Scientific Council:

Prof. Dr. Vladia BORISSOVA – President of the Patent Office of the Republic of Bulgaria

Prof. Dr. Stefan STEFANOV – Technical University - Sofia

Prof. Dr. Stanislav SEMERDJIEV – Rector of the National Academy for Theatre and Film Arts (NATFA)

Assoc. Prof. Bozhanka NEDELICHEVA – Lecturer in the field of intellectual property

Expert Council:

Mr. Vladimir Yossifov – the former Director of Infrastructure and Innovation Directorate, World Intellectual Property Organization (WIPO)

Mr. Mehti MELIKOV – Director of the Copyright and Related Rights Directorate, Ministry of Culture

Mrs. Tsonka TAUSHANOVA – Industrial Property Representative

Dr. Juliana TOMOVA – Publisher, Lecturer "Publishing Business" at UNWE

СЪДЪРЖАНИЕ

Преглед на актуалната регламентация в областта на интелектуалната собственост, съставител: Антоанета Дръндова..... 7

Дигиталното радио в България – предизвикателства и перспективи, Христин Стрижлев....24

Закрила на резултатите от триизмерния (3D) печат като индустриална собственост за територията на България, Владислава Пачева..... 37

Правата на интелектуална собственост върху филми – правен и финансов механизъм за успешна международна реализация, Иван Начев..... 61

Системата за интелектуална собственост – правен инструмент за стимулиране на българските предприемачи и иноватори, Владимир Йосифов..... 94

Интервюта

Мехти Меликов, директор на дирекция „Авторско право и сродните му права“, Министерство на културата..... 106

д-р Бойко Таков, изпълнителен директор на Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия..... 112

Цонка Таушанова, адвокат, представител по индустриална собственост..... 118

Венцислав Стоилов, „Белла България“ АД

Проф. Димитър Кирчев, „Медикофарм“ ЕООД.....130

CONTENTS

Review of the Current Regulations in the field of Intellectual Property, Compiler: Antoaneta Drandova.....	16
Digital Radio in Bulgaria – Challenges and Prospects, Hristin Strijlev.....	31
Protection of the Results of the Three-dimensional (3D) Printing as Industrial Property for the Territory of Bulgaria , Vladislava Pacheva.....	50
,	
The Intellectual Property System – a Legal Tool for Stimulating Bulgarian Entrepreneurs and Innovators, Vladimir Yossifov.....	100

Interviews

Mehti Melikov, Director of the Copyright and Related Rights Directorate at the Ministry of Culture.....	109
Dr. Boyko Takov, Executive Director of the The Executive Agency for the Protection of Small and Medium-Sized Enterprises.....	115
Tsonka Taushanova, Attorney, Industrial Property Representative.....	120
Mr. Ventsislav Stoilov, BELLA Bulgaria Company.....	126
Prof. Dimitar Kirchev, Medicopharm Company.....	132

ПРЕГЛЕД НА РЕГЛАМЕНТАЦИЯТА В ОБЛАСТТА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНАТА СОБСТВЕНОСТ

АВТОРСКО ПРАВО И СРОДНИ ПРАВА

Проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за авторското право и сродните му права

Проектът на Закон за изменение и допълнение на Закона за авторското право и сродните му права е изготвен с основна цел въвеждане на Директива 2019/789 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 г. за установяване на правила във връзка с упражняването на авторското право и сродните му права, приложими за определени онлайн предавания на излъчващите организации и за препредаването на телевизионни и радиопрограми и за изменение на Директива 93/83/ЕИО на Съвета (Директивата, Директива 789) и на Директива 2019/790 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 година относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар и за изменение на Директиви 96/9/ЕО и 2001/29/ЕО на Съвета (Директивата, Директива 790). Със законопроекта се предлагат и някои изменения и допълнения, насочени към усъвършенстване на съществуващата правна уредба – в това число към осигуряване използването на функцията „публичност“ на регистъра на лицата, получили регистрация за колективно управление на права, воден от Министерство на културата и на регистъра на предприятията, разпространяващи програми, българските и чуждестранни програми, услугите по заявка и платформите за споделяне на видеоклипове, воден от Съвета за електронни медии.

Постановления

Прието е постановление за изменение и допълнение на Правилника за прилагане на Закона за филмовата индустрия

С измененията и допълненията на Правилника за прилагане на Закона за филмовата индустрия се създават необходимите нормативни условия, свързани с привеждане в действие на схемите за държавна помощ, прилагани в областта на филмовата индустрия. Прилагането на схемите за държавна помощ по чл. 26, ал. 1, т. 2 и 4 от ЗФИ (схема за държавна помощ за възстановяване на разходи, схема държавна помощ за фестивали и културни прояви) може да бъде извършено след привеждане на ППЗФИ в съответствие със ЗИД на ЗФИ (ДВ, бр. 18 от 2021 г.) и информиране на Европейската комисия по реда и в сроковете, предвидени в чл. 9 от Закона за държавните помощи и чл. 11, буква „а“ от Регламент (ЕС) № 651/2014.

В Постановлението за изменение и допълнение на ППЗФИ подробно са разписани процедурите относно състава, функциите и организацията на дейността на Националния съвет за кино като консултативно експертен орган към министъра на културата. За адаптирането на българската филмова индустрия към изискванията и реалностите на 2021 г. с приетите промени в чл. 17 от ЗФИ се променят бюджетите на отделните схеми за държавна помощ в посока увеличаване, като се предвижда осигуряване на субсидия за създадените изцяло две нови схеми за държавна помощ – за възстановяване на разходи, и за подпомагане на създаването на филмови сериали. С регламентираните в ППЗФИ условия и ред за предоставяне на нова държавна помощ чрез двете изцяло нови схеми, българската филмова индустрия ще се доближи до стандартите на Европейската практика и тенденции в областта и културните потребности на обществото. Това ще е от съществено значение за оцеляване на националното филмово творчество, националната киноидентичност и запазване на културното разнообразие в рамките на Европейския съюз.

В постановлението редът за кандидатстване по схема за възстановяване на разходи и схемата за държавна помощ за производство на филмови сериали са разписани в детайли, като съответно влизането на новите схеми в сила е обвързано с влизането в сила на това постановление. Схемата за държавна помощ за фестивали и културни прояви е регламентирана при условията на чл. 53 от Регламент № 651/2014 г.

Акт за цифровите услуги: Пленарен вот на Европарламента и надежда за по-амбициозни промени в предстоящите дискусии на „трилога“

На 20 януари 2022 г. членовете на Европейския парламент гласуваха своята позиция по Акта за цифровите услуги (DSA) в пленарно заседание, след като проектът бе обсъждан в рамките на няколко парламентарни комисии. Целта на Акта е да създаде рамка за отчетност за онлайн платформите и да осигури по-безопасна и по-надеждна от сега съществуващата онлайн среда. Очакването е той да въведе и ефективни задължения за борба с незаконното съдържание онлайн, което е от изключително значение за творческия сектор в Европа.

В навечерието на вота, творческият сектор изрази безпокойството си, че част от направените предложения не биха допринесли за създаването на здравословна дигитална среда, а биха отслабили сега действащия режим, включително по отношение на онлайн нарушения на авторски и сродни на тях права. Беше отправен апел към членовете на Европейския парламент и към държавите-членки да вземат предвид представените от сектора проблеми. Българският творчески сектор, представен от 15 организации, също се обедини около обща позиция и се обърна към българските евродепутати, като представи проблематичните за сектора въпроси и поиска подкрепа за решаването им по време на парламентарния вот.

За съжаление, само едно от очакваните от творческия сектор важни изменения беше одобрено по време на вота на Европарламента. А именно – разширяване на обхвата на задълженията за гарантиране на проследимост на бизнес потребителите, т. нар. принцип „Опознай своя клиент“ /KYBC/. Важно е да се отбележи, че някои от останалите ключови за сектора изменения получиха подкрепа от значителен брой евродепутати, но не успяха да преминат парламентарния Рубикон, в някои случаи само с 1 глас разлика.

Немалка част от българските евродепутати дадоха своите гласове за предложенията, вземащи предвид очакванията и интересите на творците – носители на авторски и сродни права.

Етапът на тристранни дискусии между трите европейски институции – Европейска комисия, Европейски съвет, Европейски парламент, т. нар. трилог, който стартира на 31 януари 2022 г. в рамките на френското председателство на ЕС, ще бъде изключително важен за постигането на здравословна и сигурна цифрова среда за творците в Европа. В него могат да бъдат коригирани някои от разпоредбите на Акта. Активното участие и принос в дискусиите на държавите-членки на ЕС, включително и това на българските институции, ще бъдат от изключително значение, за да не се превърне Актът за цифрови услуги в „една пропусната възможност и крачка назад“ за европейския творчески сектор.

Българският творчески сектор се обедини в обща позиция относно проекта за Акт за цифровите услуги (DSA), обсъждан от институциите на ЕС

Широка група от 15 организации, представляващи творческия сектор в България, се обединиха в обща позиция относно предложени от Европейския парламент и Европейския съвет промени в проекта за Акт за цифровите услуги (DSA). Зад общата позиция, координирана от Българската асоциация на музикалните продуценти (БАМП), застават

музикални, аудио-визуални, литературни, визуални автори, изпълнители, книгоиздатели, музикални, филмови и телевизионни продуценти и професионални фотографи. Те изпратиха отворено писмо до българските евродепутати, Министерството на икономиката, Министерството на културата и Представителството на Република България към Европейския съюз. В него те изразяват загрижеността си от предложените промени, като се присъединяват към позицията на европейския творчески сектор, която определя предложенията като „една пропусната възможност и крачка назад“.

Целта на първоначалния проект за Акт за цифровите услуги е да осигури набор от правила за задълженията и отчетността на онлайн платформите в цифровото пространство и да осигури по-безопасна и по-надеждна онлайн среда, в това число и чрез въвеждане на ефективни задължения за борба с незаконното съдържание онлайн. Актът за цифровите услуги (DSA) ще има голямо значение за всички културни индустрии и за защитата на произведенията и другите обекти на авторски и сродни права при използването им в цифрова среда. Актът ще има характер на Регламент, а не на Директива, което означава, че след влизането му в сила, той ще бъде директно приложим в държавите-членки и не се предвижда транспониране в местното законодателство.

Според българския творчески сектор приемането на предложените от Европарламента и Европейския съвет промени не само няма да допринесе за създаването на здравословна дигитална среда, а напротив – ще доведе до отслабване на сега действащия режим на отговорност и добрите практики за справяне с незаконно съдържание в дигиталното пространство, включително по отношение на онлайн пиратството и нарушенията на авторски и сродни на тях права.

ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Наредби

Наредба за разглеждане на спорове по Закона за марките и географските означения, приета с ПМС № 23 от 02.03.2022 г., обн. ДВ. бр.19 от 08.03.2022 г.

С приемането на новата правна уредба се уреждат процедурите, които са въведени за първи път с новия ЗМГО, както и измененията в реда и условията за водене на производствата по спорове, които са променени или допълнени в новия ЗМГО. Въвеждат се ясни и подробни правила за административния ред, приложим в съответните производства, конкретизирани са текстовете, свързани със съдържанието и реквизитите на жалбите и исканията, по-подробно са посочени доказателствата, които са необходими във връзка с правните основания по жалбите или исканията, определени са правилата, които се прилагат при представянето на материали и доказателства.

Приемането на нова наредба се налага и от промените, настъпили в регулирането на обществените отношения, свързани с осигуряването на закрила на обектите на индустриална собственост, направени с приетите изменения и допълнения на Закона за патентите и регистрацията на полезните модели (Обн. ДВ, бр. 92 от 27 октомври 2020 г.). С него са направени изменения и допълнения в ЗМГО, които разширяват кръга на лицата, имащи право да извършват действия пред Патентното ведомство лично, както и на лицата, които могат да извършват дейност по представителство в административните производства. Приета е и нова разпоредба, отнасяща се до правилата за предоставяне на документи и кореспонденция, които са пряко свързани с начина на оформяне и реда за подаване и разглеждане на спорове, поради което е необходимо те да бъдат отразени в проекта на наредба.

С приемането на новата правна уредба ще се постигне пълно съответствие на подзаконовата нормативна уредба, свързана с реда за разглеждане на спорове и реда за

образуване, провеждане и приключване на производството за служебно заличаване на регистрацията на марка, с разпоредбите на ЗМГО. Лицата, които са заинтересовани от образуване на производство за разглеждане на спорове или за служебно заличаване на марка, ще имат възможност предварително да се запознаят с условията, на които жалбите и исканията трябва да отговарят, включително по отношение на изискванията за тяхното съдържание, оформяне и подаване, което ще ограничи допускането на формални нередовности при изготвянето им. По този начин ще се постигне прозрачност и предвидимост в дейността на Патентното ведомство, ще се подобри бързината и ефективността на производствата по спорове, което ще улесни лицата, които имат интерес от това да регистрират марка, както и да подадат жалба или искане срещу такава регистрация да реализират намерението си и да защитят правата си.

Наредба за оформяне, подаване и експертиза на заявки за регистрация на марки и географски означения, приета с ПМС № 130 от 2.04.2021 г., Обн. ДВ. бр.28 от 6.04.2021 г.

Приемането на подзаконовия нормативен акт е в съответствие с промените, настъпили в регулирането на обществените отношения, свързани с осигуряването на закрила на обектите на индустриална собственост, направени с приетите и влезли в сила изменения и допълнения в Закона за патентите и регистрацията на полезните модели /ЗПРПМ/ (Обн. ДВ, бр. 92 от 27 октомври 2020 г.). В ЗПРПМ са направени изменения и допълнения в ЗМГО, които разширяват кръга на лицата, имащи право да извършват действия пред Патентното ведомство лично, както и на лицата, които могат да извършват дейност по представителство в административните производства. Приета е и нова разпоредба, свързана с правилата за предоставяне на документи и кореспонденция като всички горепосочени изменения и допълнения са пряко свързани с начина на оформяне и редът за подаване на заявки за марки и географски означения и в тази връзка е необходимо те да бъдат отразени в нова наредба.

С наредбата се създават ясни и подробни правила относно съдържанието, оформянето, подаването и експертизата на заявки за регистрация на марки и географски означения, с разпоредбите на ЗМГО, както и за постигането на прозрачност и предвидимост в дейността на административния орган и преодоляване на правната несигурност относно начина на прилагане на правилата на Раздел VI от Глава втора и Раздел II от Глава трета на ЗМГО и увеличаване на бързината и ефективността на процесите по регистрация на обектите на индустриална собственост.

Наредба за реда за оформяне, подаване и разглеждане на опозиции по Закона за марките и географските означения от 23 март 2022 г.

Наредбата за реда за оформяне, подаване и разглеждане на опозиции по Закона за марките и географските означения има за цел, както постигане на съответствие на подзаконовата нормативна уредба, свързана с оформянето, подаването и разглеждането на опозиции, с разпоредбите на приетия нов Закон за марките и географските означения /ЗМГО/ (Обн. ДВ. бр. 98 от 13 декември 2019 г., изм. и доп. ДВ. бр. 92 от 27 октомври 2020 г.), така и усъвършенстване на законодателството чрез преодоляване на съществуващите нормативни празноти в процедурите, ускоряване на производствата и засилване на правната защита. С акта се въвеждат ясни и подробни правила за административния ред, приложим в производствата, образувани във връзка с подадени опозиции по реда на ЗМГО, което от своя страна ще доведе до предвидимост в действията на Патентното ведомство. Лицата, които са заинтересовани от образуване на производство по опозиции, ще имат възможност предварително да се запознаят с условията, на които те трябва да отговарят, включително

какви са изискванията за тяхното съдържание, оформяне и подаване, което ще ограничи допускането на формални нередовности при изготвянето им и ще осигури по-бързо протичане на производствата. Детайлната регламентация на начина, по който се извършва формалната експертиза и експертизата по същество на опозицията, ще даде възможност на страните да направят предварителна преценка за ефективността на образуваното производство като по този начин ще се постигне прозрачност и предвидимост в дейността на административния орган и ще се предотврати възможността от объркване на потребителите и евентуално забавяне на процесите по регистрация в резултат на настъпилите законодателни промени. В съответствие с новия ЗМГО, в наредбата са отразени промените, свързани с доказването на реалното използване на по-ранна марка, основанията за спиране и прекратяване на производствата по опозиции, както и новите срокове за извършване на отделните действия в производството. Посочен е и редът за обединяване на опозиции срещу една и съща марка и са прецизирани критериите за извършване на оценка за наличието на уважителни причини за непредоставяне в срок на отговори, становища и доказателства. С тази наредба ще бъде постигнато пълно съответствие на подзаконовата нормативна уредба, свързана с оформянето, подаването и разглеждането на опозиции, с разпоредбите на ЗМГО. По отношение на заявителите на марки и подателите на опозиции и техните представители, Патентното ведомство ще прилага нормативна уредба, която е ясна и предвидима, което ще допринесе за увеличаване бързината и ефективността на производствата по опозиции. Лицата, които имат интерес от това да регистрират марка и да подадат опозиция срещу такава регистрация, ще бъдат улеснени при реализирането на намерението си, като ще могат да направят предварителна преценка на условията, времевия и финансовия ресурс, които ще са необходими, за да защитят правата си.

Нови актове

Инструкция № 1 от 9 март 2022 г. за водене, поддържане и предоставяне на достъп до държавните регистри и до досиетата на обектите на индустриална собственост

В брой 22 на “Държавен вестник” е обнародвана Инструкция № 1 от 9 март 2022 г. за водене, поддържане и предоставяне на достъп до държавните регистри и до досиетата на обектите на индустриална собственост. С Инструкцията се урежда редът за водене, поддържане и предоставяне на достъп до държавните регистри и до досиетата на обектите на индустриална собственост, администрирани от Патентното ведомство на Република България. Патентното ведомство поддържа и съхранява следните регистри: Държавен регистър на патентите, Държавен регистър на полезните модели, Държавен регистър на сертификатите за допълнителна закрила, Държавен регистър на марките, Държавен регистър на географските означения, Държавен регистър на промишлените дизайни, Държавен регистър на топологиите, Регистър на сертификатите за нови сортове растения и породи животни и Регистър на заявките за европейски патенти и европейските патенти с действие на територията на Република България. Вписването на обстоятелствата в регистрите се извършва по реда, предвиден в Правилника за документооборота в Патентното ведомство на Република България.

Започна работата по подготовката за стартирането на Единния патентен съд

На 19.01.2022 г. влезе в сила Протокола за предварително изпълнение (ППИ) на Споразумението за Единния патентен съд (ЕПС). Това бележи началото на подготвителния процес за стартиране на работата на съда, който ще продължи 8 месеца. През този период ще се проведат учредителни заседания на ръководните органи на ЕПС, а именно

Административния комитет, Консултативния комитет и Бюджетния комитет. Ще бъде осъществен подбор на съдиите, който ще осигури единна практика в областта на патентната закрила, ще спомогне за сериозен спад на разходите по съдопроизводствата, ще замени воденето на успоредни съдебни производства пред различни национални юрисдикции. Очаква се ЕПС да започне да функционира в края на 2022 г. - началото на 2023 г.

На 23 март 2022 г. Правителството на Република България одобри Съвместно изявление към Споразумението за Единния патентен съд

Правителството прие Решение за одобряване на текста и присъединяване към Съвместно изявление относно тълкуването на чл. 3 от Протокола за предварително изпълнение към Споразумението за Единния патентен съд. Целта на Съвместното изявление е да се преодолеят възникналите пречки от излизането на Обединеното кралство и безпрепятствено да се осигури прилагането на Протокола.

Протоколът за предварително изпълнение на Споразумението относно Единен патентен съд предвижда предварително влизане в сила на някои от клаузите на Споразумението относно Единния патентен съд, с цел обезпечаване на нормалното функциониране на съда.

В края на февруари 2020 година правителството на Обединеното кралство обяви, че след оттеглянето си от ЕС няма да продължи членството си в Единния патентен съд и на 20 юни 2020 г. депозира официално оттеглянето си от Споразумението и Протокола към него.

Тези събития оказаха влияние върху условията за влизане в сила на Протокола, поради което възникна необходимостта от тълкуване на чл. 3 от Протокола в контекста на чл. 89 от Споразумението, където са споменати трите държави-членки, в които е породил действие най-голям брой европейски патенти. В този смисъл с Съвместното изявление държавите, ратифицирали Протокола се обединяват около тълкуването, че в чл. 3 от Протокола следва да се има предвид вместо Обединеното кралство, следващата държава с най-голям брой европейски патенти.

Общи практики CP8 – CP12 по Програмата за сближаване на практики (Convergence programme)

Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост (ЕСИС) предостави достъп на всички заинтересовани лица доразяснителни и обучителни материали във връзка с приетите и публикувани Общи практики CP8 – CP12 по Програмата за сближаване на практики (Convergence programme).

Целта на програмата е постигане на обща европейска позиция по въпроси и практики във връзка с прилагането на разпоредбите в областта на марките и дизайните (заявяване и регистрация), по които съществуват национални различия. Програмата за сближаване се осъществява заедно с дейностите, обхванати от Фонда за сътрудничество за създаване на общи инструменти за индустриална собственост.

Всички документи, касаещи горепосочените Общи комуникации (Convergence project, CP), са публикувани от ЕСИС и са достъпни на всички езици на ЕС: CP8 - Използване на марка под форма, различна от регистрираната; CP9 - Отличителност на обемни марки, съдържащи словни и/или фигуративни елементи, когато формата сама по себе си е неотличителна; CP10 - Критерии за оценка на оповестяването на дизайни в интернет; CP11 - Нови видове марки: проверка на формалните изисквания и основанията за отказ; CP12 - Доказателства в производствата по обжалване относно марки: подаване, структура и представяне на доказателства и третиране на поверителни доказателства.

Европейският парламент подкрепи с доклад Плана за действие за правата върху интелектуалната собственост на Европейската комисия

С огромно мнозинство от 454 гласа „за“ срещу само 94 „против“, на 11 ноември 2021 г. Европейският парламент прие доклад в подкрепа на Плана за действие на Европейската комисия за правата върху интелектуална собственост (ПИС). В него се подчертава, че силната, балансирана и стабилна защита на правата върху интелектуална собственост на национално, европейско и международно ниво, позволява възвръщаемост на инвестициите и дава възможност на авторите, изобретателите и иноваторите да получат компенсация за своите творчески начинания. Това е от особена важност за устойчивото икономическо и социално възстановяване на държавите-членки на ЕС от COVID-19 кризата, както и от другите глобални кризи.

В същото време Европейският парламент прави редица препоръки. Във фокуса му попада значителното използване на интернет за разпространение на незаконни, нелицензирани и фалшиви продукти и съдържание, което се отразява изключително неблагоприятно върху индустриите в Европейския съюз, включително за творческия, културния и спортния сектор. Липсата на трансгранично прилагане /cross-border/ на правата върху интелектуална собственост също е отразена като много сериозен проблем за индустриите и правноносителите. Подчертана е необходимостта от точно транспониране на Директивата за Единния цифров пазар от страна на държавите-членки, с оглед постигане на максимално добра и хармонизирана закрила на правата върху интелектуална собственост в Европейския съюз. Не на последно място, Парламентът изтъква значението, което ще има дискутираният в момента от европейските институции Акт за цифровите услуги, от който се очаква да предостави допълнителни лостове за защита на нарушени права на интелектуална собственост/ПИС.

Специално внимание е отделено на т. нар. принцип КУВС /Опознай твоя бизнес клиент/. Прилагането му към всички категории онлайн платформи и доставчици на цифрови услуги, а не само към сайтове за електронна търговия, би довело до огромен скок във възможностите на правноносителите да защитават успешно своите права в дигитална среда.

„Европейските правила за правата върху интелектуална собственост, трябва да бъдат засилени, за да се гарантира, че отговарят на настоящите и бъдещите предизвикателства“, обяснява Марион Валсман, докладчик на Европейския парламент по Плана за действие на Европейската комисия. „Създаването на добре функционираща, силна и ефективна система за защита на правата върху интелектуална собственост е печеливша и за единния европейски пазар, и за европейските граждани“, твърди тя.

Самият План за действие е разработен от Европейската комисия и е публикуван на 25 ноември 2020 г., с цел да подпомогне бизнеса, и особено малките и средните предприятия, да се възползват максимално от своите изобретения и творчески продукти, и да ги използват по начин, който да допринесе за икономическото възстановяване и устойчивост на Европа. Комисията признава, че технологичната революция и новите бизнес модели /например т. нар. икономика на платформите/ предлагат уникален прозорец от възможности за модернизирание на подхода на ЕС и на държавите-членки към защитата на нематериални активи. Поради това Планът за действие предлага да се надгради рамката на ЕС за интелектуална собственост, в случаите когато това е необходимо, и да се въведат балансираните политики, за да се помогне на компаниите да се възползват от своите изобретения и творения по време на здравната и икономическа криза, на фона на цифровия и зелен преход.

Планът за действие идентифицира пет ключови области, с конкретни предложения за действие:

Подобряване защитата на интелектуалната собственост

Насърчаване на малките и средни предприятия да увеличат използването на правата върху интелектуална собственост

Улесняване на достъпа и на споделянето на нематериални активи, като същевременно се гарантира справедлива възвръщаемост на инвестициите

Борба с фалшифицирането и нарушаването на права върху интелектуална собственост

Насърчаване на равни условия за всички на глобално ниво.

Като една от мерките, свързани с лицензирането на авторски и сродни права, Европейската комисия стартира проучване, което ще се съсредоточи върху използването на изкуствения интелект при управлението на данни, свързани с авторските права. Идеята е това да помогне за по-голяма прозрачност и по-доброто им управление, и да подобри идентифицирането на различните категории правноносителите. Комисията ще работи за постигане на добре функционираща инфраструктура за авторски права, включваща система за достоверна и актуализирана информация за правноносителите, като и за сроковете, условията и възможностите за лицензиране.

Поради продължаващото да процъфтява незаконно използване и пиратство, Планът за действие предлага конкретни мерки, включително чрез използване на предимствата на цифровите технологии. Изрична референция е направена към Акта за цифровите услуги /все още в подготовка към момента на приемане на Плана/. Предвидено е също и укрепване на капацитета на правоприлагащите органи и засилване на ролята на OLAF в борбата срещу фалшифицирането и пиратството.

Не на последно място се предлага създаване на специален инструментариум /Toolbox/ на ЕС, включващ съвместни действия, сътрудничество и споделяне на данни между носителите на права, посредниците и правоприлагащите органи.

Планът за действие приканва настоятелно държавите-членки да разработят свои национални политики и стратегии в областта на интелектуалната собственост в съответствие с целите, заложили в него, и да превърнат подобряването на закрилата и спазването на правата върху интелектуална собственост в приоритет, в рамките на собствените си усилия за икономическото възстановяване.

НОВИ ОБЕКТИ

Регламент на Европейския парламент и на Съвета за определяне на хармонизирани правила относно изкуствения интелект (законодателен акт за изкуствения интелект) и за изменение на някои законодателни актове на Съюза

Изкуственият интелект (ИИ) е бързо развиваща се съвкупност от технологии, които могат да донесат множество икономически и социални ползи по протежение на целия спектър от промишлени отрасли и социални дейности. Чрез подобро прогнозиране, оптимизиране на операциите, разпределение на ресурсите и персонализиране на предоставянето на услуги използването на изкуствен интелект може да подпомогне постигането на резултати, които са благоприятни за обществото и околната среда, и да осигури ключови конкурентни предимства за дружествата и европейската икономика. Подобни действия са особено необходими в секторите със социално или екологично въздействие, включително изменението на климата, околната среда и здравеопазването, публичния сектор, финансите, мобилността, вътрешните работи и селското стопанство. Елементите и техниките, от които произтичат социално-икономическите ползи от ИИ,

могат обаче да доведат и до нови рискове или отрицателни последици за отделните лица или обществото. Предвид бързината на технологичните промени и възможните предизвикателства ЕС се ангажира да се стреми към балансиран подход. В интерес на Съюза е да се запази технологичното лидерство на ЕС и да се гарантира, че европейците могат да се възползват от нови технологии, разработени и функциониращи в съответствие с ценностите, основните права и принципите на Съюза.

В момента Актът за ИИ се обсъжда от Европейския съвет и Европейския парламент като част от обикновената законодателна процедура на ЕС. Целите и подхода на регламента се ползват с широка подкрепа, но въпреки това набор от въпроси остават спорни, между които дефиницията на ИИ, обхватът на регулацията и изискванията за високорисковите системи с ИИ.

Съставител: Антоанета Дръндова

REVIEW OF INTELLECTUAL PROPERTY REGULATIONS LEGISLATION COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

Draft Act amending and supplementing the Copyright and Related Rights Act

The draft law amending and supplementing the Copyright and Related Rights Act has been drafted with the main purpose of implementing Directive 2019/789 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 laying down rules relating to the enforcement of copyright and related rights applicable to certain online transmissions by broadcasters and retransmissions of television and radio programmes and amending Council Directive 93/83/EEC (the Directive, Directive 789) and Directive 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 regarding Copyright in the digital market and amending Council Directives 96/9 / EC and 2001/29 / EC (Directive, Directive 790). The Draft Act also proposes some amendments aimed at improving the existing legal framework – including ensuring the use of the "publicity" function of the register of persons who have obtained registration for collective rights management, maintained by the Ministry of Culture, and of the register of undertakings distributing programmes, Bulgarian and foreign programmes, on-demand services and video sharing platforms, maintained by the Council for Electronic Media.

Regulations

A decree amending and supplementing the Regulations for the implementation of the Film Industry Act (FIA) is adopted

The amendments to the Regulations for the Implementation of the Film Industry Act (RIFIA) create the necessary regulatory conditions related to the implementation of the state aid schemes applied in the field of the film industry. The implementation of the State aid schemes referred to in Article 26, para. 1(2) and (4) of the FIA (State aid cost recovery scheme, State aid scheme for festivals and cultural events) may be implemented after the RIFIA has been brought into line with the RIFIA Act (SG No 18 of 2021) and the European Commission has been informed in accordance with the procedure and within the time limits laid down in Article 9 of the State Aid Act and Article 11(a) of Regulation (EU) No 651/2014.

The Ordinance amending and supplementing the RIFIA sets out in detail the procedures concerning the composition, functions and organization of the activities of the National Film Council as an advisory expert body to the Minister of Culture. In order to adapt the Bulgarian film industry to the requirements and realities of 2021, the adopted amendments to Article 17 of the RIFIA change the budgets of the individual State aid schemes upwards, providing for the provision of a subsidy for the two new State aid schemes established in full – for reimbursement of costs, and for support for the production of film series. The conditions and modalities for granting new State aid through the two entirely new schemes, as regulated in the MFFIP, will bring the Bulgarian film industry closer to the standards of European practice and trends in the field and the cultural needs of society. This will be essential for the survival of national film production, national film identity and the preservation of cultural diversity within the European Union.

The Decree sets out in detail the procedure for applying for the reimbursement scheme and the State aid scheme for the production of film series, and accordingly the entry into force of the new schemes is linked to the entry into force of this Decree. The State aid scheme for festivals and cultural events is regulated under the terms of Article 53 of Regulation No 651/2014.

Digital Services Act: Plenary vote of the European Parliament and hope for more ambitious changes in the upcoming "trilogue" discussions

On 20 January 2022, Members of the European Parliament voted their position on the Digital Services Act (DSA) in plenary after the draft was discussed in several parliamentary committees. The aim of the Act is to create an accountability framework for online platforms and to ensure a safer and more reliable online environment than currently exists. It is also expected to introduce effective obligations to combat illegal content online, which is of crucial importance for the creative sector in Europe.

In the run-up to the vote, the creative sector expressed its concern that some of the proposals made would not contribute to creating a healthy digital environment, but would weaken the current regime, including with regard to online copyright and related rights infringements. An appeal was made to Members of the European Parliament and to Member States to take into account the problems presented by the sector. The Bulgarian creative sector, represented by 15 organizations, also united around a common position and addressed Bulgarian MEPs, presenting the issues of concern to the sector and asking for support to address them during the parliamentary vote.

Unfortunately, only one of the important amendments expected by the creative sector was approved during the European Parliament vote. Namely, the extension of the obligations to ensure traceability of business users, the so-called Know Your Customer principle /KYBC/. It is important to note that some of the other key amendments for the sector received support from a significant number of MEPs but failed to cross the parliamentary Rubicon, in some cases by a margin of just 1 vote.

Not a few of the Bulgarian MEPs gave their votes for the proposals, taking into account the expectations and interests of the creators - holders of copyright and related rights.

The phase of trilogue discussions between the three European institutions – European Commission, European Council, European Parliament, the so-called Trilogue, which starts on 31 January 2022 under the French EU Presidency, will be crucial to achieving a healthy and secure digital environment for Europe's creators. It may adjust some of the provisions of the Act. The active participation and contribution to the discussions of EU Member States, including that of the Bulgarian institutions, will be crucial to prevent the Digital Agenda Act from becoming a "missed opportunity and a step backwards" for the European creative sector.

The Bulgarian creative sector has united in a common position on the draft Digital Services Act (DSA) being discussed by the EU institutions

A broad group of 15 organizations representing the creative sector in Bulgaria have united in a common position on the changes proposed by the European Parliament and the European Council to the draft Digital Services Act (DSA). Behind the common position, coordinated by the Bulgarian Association of Music Producers (BAMP), stand music, audiovisual, literary, visual authors, performers, book publishers, music, film and television producers and professional photographers. They sent an open letter to the Bulgarian MEPs, the Ministry of Economy, the Ministry of Culture and the Permanent Representative of Bulgaria to the European Union. In it, they express their concern about the proposed changes, joining the position of the European creative sector, which describes the proposals as "a missed opportunity and a step backwards".

The initial draft Digital Services Act aims to provide a set of rules on the obligations and accountability of online platforms in the digital space and to ensure a safer and more trustworthy online environment, including by introducing effective obligations to combat illegal content online. The Digital Services Act (DSA) will have major implications for all cultural industries and for the protection of works and other subject-matter of copyright and related rights when used in the digital environment. The DSA will be a Regulation and not a Directive, which means that once

it enters into force it will be directly applicable in the Member States and no transposition into local law is foreseen.

According to the Bulgarian creative sector, the adoption of the changes proposed by the European Parliament and the European Council will not only not contribute to the creation of a healthy digital environment, but on the contrary – it will lead to a weakening of the current liability regime and good practices for dealing with illegal content in the digital space, including with regard to online piracy and copyright and related rights infringements.

INDUSTRIAL PROPERTY

Regulations

Ordinance on the handling of disputes under the Trademarks and geographical indications Act (TGIA), adopted by the Council of Ministers' decree No. 23 of 02.03.2022, published in the State Gazette, No. SG 19 of 08.03.2022

The adoption of the new legal framework regulates the procedures that have been introduced for the first time by the new TGIA, as well as the amendments to the terms and conditions for the conduct of dispute proceedings that have been changed or supplemented in the new TGIA. Clear and detailed rules are introduced on the administrative procedure applicable in the relevant proceedings, the texts relating to the content and particulars of complaints and requests are specified, the evidence required in relation to the legal grounds of complaints or requests is specified in more detail, and the rules applicable to the submission of material and evidence are laid down.

The adoption of a new regulation is also necessitated by the changes in the regulation of public relations related to the protection of industrial property objects, made by the adopted amendments and supplements to the Law on Patents and Utility Models Registration (SG No. 92 of 27 October 2020). It amends and supplements the Trademarks and geographical indications Act, which expands the scope of persons entitled to act before the Patent Office in person, as well as persons who may act as representatives in administrative proceedings. A new provision has also been adopted concerning the rules for the provision of documents and correspondence, which are directly related to the manner of forming and the procedure for filing and handling disputes, and therefore need to be reflected in the draft regulation.

With the adoption of the new legal regulation, the sub-legal regulation related to the procedure for the examination of disputes and the procedure for the initiation, conduct and termination of the proceedings for the ex officio cancellation of the registration of a trademark will be fully in line with the provisions of the TGIA. Persons who are interested in initiating dispute proceedings or proceedings for the ex officio cancellation of a trade mark will have the opportunity to familiarize themselves in advance with the conditions that complaints and applications must meet, including with regard to the requirements for their content, formatting and filing, which will limit the occurrence of formal irregularities in their preparation. This will achieve transparency and predictability in the Patent Office's activities, improve the speed and efficiency of dispute proceedings, making it easier for persons interested in registering a trademark and filing a complaint or request against such registration to realize their intention and protect their rights.

Ordinance on the preparation, filing and examination of applications for registration of trademarks and geographical indications, adopted by Council of Ministers' decree No. 130 of 2 April 2021, published in the State Gazette No. SG 28 of 6.04.2021.

The adoption of the by-law is in accordance with the changes in the regulation of public relations related to the protection of industrial property objects, made by the adopted and entered into force amendments and supplements to the Law on Patents and Utility Models Registration

(SG No. 92 of 27 October 2020). Amendments and additions to the Trademarks and geographical indications Act have been made to the Patent and Trademark Law, which expand the scope of persons entitled to act before the Patent Office in person, as well as persons who may act as representatives in administrative proceedings. A new provision related to the rules for the submission of documents and correspondence has also been adopted and all of the above amendments and additions are directly related to the manner of filing and the procedure for filing applications for trademarks and geographical indications and in this respect they need to be reflected in a new regulation.

The Ordinance establishes clear and detailed rules on the content, form, filing and examination of applications for registration of trademarks and geographical indications, with the provisions of the TGIA, as well as to achieve transparency and predictability in the activities of the administrative authority and to overcome legal uncertainty regarding the manner of application of the rules of Section VI of Chapter Two and Section II of Chapter Three of the TGIA and increase the speed and efficiency of the processes for registration of industrial property objects.

Ordinance on the preparation, filing and examination of oppositions under the Trademarks and Geographical Indications Act of 23 March 2022.

The Ordinance on the on the Preparation, Filing and Examination of Oppositions under the Trademarks and geographical indications Act aims at achieving compliance of the sub-legislative regulation related to the formulation, filing and examination of oppositions with the provisions of the adopted new Trademarks and geographical indications Act (SG No. 98 of 13 December 2019, as amended and supplemented by SG No. 92 of 27 October 2020), as well as improving the legislation by bridging existing regulatory gaps in procedures, speeding up proceedings and strengthening legal protection. The Act introduces clear and detailed rules on the administrative procedure applicable in proceedings initiated in relation to oppositions filed under the TGIA, which in turn will lead to predictability in the actions before the Bulgarian Patent Office. Persons who are interested in initiating opposition proceedings will have the opportunity to familiarize themselves in advance with the conditions that they must meet, including the requirements for their content, formatting and filing, which will limit the occurrence of formal irregularities in their preparation and ensure faster proceedings. Detailed regulation of the manner in which the formal and substantive examination of the opposition is carried out will enable the parties to make a preliminary assessment of the effectiveness of the proceedings, thereby achieving transparency and predictability in the activities of the administrative authority and preventing the possibility of confusion for users and possible delays in the registration processes as a result of the legislative changes. In line with the new LTGI Act, the Regulation reflects the changes related to the proof of genuine use of an earlier trademark, the grounds for suspension and termination of opposition proceedings, as well as the new time limits for individual actions in the proceedings. The procedure for joining together oppositions to the same trade mark has also been specified and the criteria for assessing whether there are good reasons for failure to submit replies, statements and evidence in time have been clarified. This Regulation will bring the regulatory framework for the formulation, filing and examination of oppositions fully into line with the provisions of the TGIA. With regard to trademark applicants and opposition applicants and their representatives, the BPO will apply regulations that are clear and predictable, which will contribute to increasing the speed and efficiency of opposition proceedings. Persons who are interested in registering a trademark and filing an opposition to such registration will be facilitated in realising their intention by being able to assess in advance the conditions, time and financial resources that will be needed to protect their rights.

New acts

Instruction No. 1 of 9 March 2022 for keeping, maintaining and granting access to the state registers and to the files of the objects of industrial property

Issue 22 of the State Gazette published Instruction No. 1 of 9 March 2022 for keeping, maintaining and granting access to the state registers and to the files of the objects of industrial property. The Instruction regulates the procedure for keeping, maintaining and granting access to the state registers and to the files of industrial property objects administered by the Bulgarian Patent Office. The BPO maintains and stores the following registers: The State Register of Patents, the State Register of Utility Models, the State Register of Supplementary Protection Certificates, the State Register of Trademarks, the State Register of Geographical Indications, the State Register of Industrial Designs, the State Register of Topologies, the Register of Certificates for New Varieties of Plants and Breeds of Animals and the Register of Applications for European Patents and European Patents Valid in the Territory of the Republic of Bulgaria. The entry of the circumstances in the Registers shall be carried out in accordance with the procedure provided for in the Regulations on the Document Flow in the Patent Office of the Republic of Bulgaria.

Work has begun on preparations for the launch of the Unified Patent Court

On 19.01.2022, the Protocol for the provisional application (PPA) of the UPC Agreement entered into force. This marks the beginning of the preparatory process for the start of the Court's work, which will last 8 months. During this period, the inaugural meetings of the governing bodies of the UPC, namely the Administrative Committee, the Advisory Committee and the Budget Committee, will take place. A selection of judges will be carried out which will ensure a uniform practice in the field of patent protection, will help to significantly reduce the costs of litigation, and will replace the conduct of parallel proceedings before different national jurisdictions. The UPC is expected to be operational in late 2022/early 2023.

On 23 March 2022 The Government of the Republic of Bulgaria approved the Joint Statement to the Agreement on the Unified Patent Court.

The Government adopted a Decision approving the text of and acceding to the Joint Statement on the interpretation of Article 3 of the Protocol on provisional enforcement to the Unified Patent Court Agreement. The purpose of the Joint Statement is to overcome the obstacles created by the United Kingdom's withdrawal and to ensure the smooth implementation of the Protocol.

The Protocol for the provisional application of the Agreement on the Unified Patent Court provides for the provisional entry into force of certain provisions of the Agreement on the Unified Patent Court in order to ensure the normal functioning of the Court.

At the end of February 2020, the UK government announced that it would not continue its membership of the Unified Patent Court after its withdrawal from the EU and on 20 June 2020 formally deposited its withdrawal from the Agreement and its Protocol.

These events have had an impact on the conditions for the entry into force of the Protocol, which has given rise to the need to interpret Article 3 of the Protocol in the context of Article 89 of the Agreement, which mentions the three Member States in which the greatest number of European patents has taken effect. In this context, the Joint Statement of the ratifying States of the Protocol agreed on the interpretation that Article 3 of the Protocol should refer to the next country with the highest number of European patents instead of the United Kingdom.

Common Practices CP8 - CP12 under the Convergence programme

The European Union Intellectual Property Office (EUIPO) has made available to all interested parties explanatory and training materials in relation to the adopted and published **Common Practices CP8 - CP12 under the Convergence programme**.

The aim of the programme is to achieve a common European position on issues and practices in relation to the application of trade mark and design provisions (application and registration) on which national differences exist. The convergence programme shall be implemented in conjunction with the activities covered by the Cooperation Fund for the creation of common industrial property instruments.

All the documents concerning the above-mentioned Common Communications (Convergence project, CP) have been published by EUIPO and are available in all EU languages: CP8. Use of a Trade Mark in a Form Differing from the one Registered; CP9. Distinctiveness of three-dimensional marks (shape marks) containing verbal and/or figurative elements when the shape is not distinctive in itself; CP10 - Criteria for Assessing Disclosure of Designs on the Internet; CP11. New Types of Marks: examination of Formal Requirements and Grounds for Refusal; CP12. Evidence in Trade Mark Appeal Proceedings: filing, structure and presentation of evidence, and the treatment of confidential evidence.

European Parliament endorses European Commission's IPR Action Plan with report

By an overwhelming majority of 454 votes in favour to just 94 against, the European Parliament adopted a report on 11 November 2021 supporting the European Commission's Action Plan on Intellectual Property Rights (IPR). It stresses that strong, balanced and robust protection of intellectual property rights at national, European and international level allows for a return on investment and enables authors, inventors and innovators to be compensated for their creative endeavours. This is particularly important for the sustainable economic and social recovery of EU Member States from the COVID-19 crisis as well as from other global crises.

At the same time, the European Parliament makes a number of recommendations. Its focus is on the significant use of the Internet for the distribution of illegal, unlicensed and counterfeit products and content, which is having an extremely negative impact on industries in the European Union, including the creative, cultural and sports sectors. The lack of cross-border enforcement of intellectual property rights is also reflected as a very serious problem for industries and rights holders. The need for accurate transposition of the Digital Single Market Directive by the Member States in order to achieve the best and most harmonised protection of intellectual property rights in the European Union is underlined. Last but not least, Parliament stresses the importance of the Digital Services Act currently under discussion by the European institutions, which is expected to provide additional levers for the protection of infringed intellectual property rights/IPRs.

Special attention is paid to the so-called KYBC principle (Know Your Business Customer). Applying it to all categories of online platforms and digital service providers, not just e-commerce sites, would lead to a huge leap in the ability of rights holders to successfully protect their rights in a digital environment.

"European rules on intellectual property rights need to be strengthened to ensure they meet current and future challenges," explains Marion Walsmann, the European Parliament's rapporteur on the European Commission's Action Plan. "Creating a well-functioning, strong and effective system to protect intellectual property rights is a win-win for both the single European market and European citizens," she said.

The Action Plan itself was developed by the European Commission and published on 25 November 2020, with the aim of helping businesses, and especially small and medium-sized enterprises, to make the most of their inventions and creative products, and exploit them in a way

that contributes to Europe's economic recovery and sustainability. The Commission recognizes that the technological revolution and new business models / e.g. the so-called platform economy / offer a unique window of opportunity to modernize the EU and Member States' approach to the protection of intangible assets. The Action Plan therefore proposes to build on the EU IP framework where necessary and to put in place balanced policies to help companies benefit from their inventions and creations in times of health and economic crisis, against the backdrop of the digital and green transition.

The Action Plan identifies five key areas, with concrete proposals for action:

Improving intellectual property protection

Encouraging small and medium-sized enterprises to increase the use of intellectual property rights

Facilitating access to and sharing of intangible assets while ensuring a fair return on investment

Combating counterfeiting and infringement of intellectual property rights

Promoting a level playing field at the global level.

As one of the measures related to copyright and related rights licensing, the European Commission has launched a study that will focus on the use of artificial intelligence in copyright data management. The idea is that this will help increase transparency and better manage them, and improve the identification of different categories of rights holders. The Commission will work towards a well-functioning copyright infrastructure, including a system for reliable and up-to-date information on rights holders, as well as on terms, conditions and licensing options.

As illegal use and piracy continue to flourish, the Action Plan proposes concrete measures, including by exploiting the advantages of digital technologies. Explicit reference is made to the Digital Services Act /still in preparation at the time of adoption of the Plan/. Strengthening the capacity of law enforcement authorities and reinforcing OLAF's role in the fight against counterfeiting and piracy are also envisaged.

Last but not least, the creation of a dedicated EU toolbox is proposed, involving joint action, cooperation and data sharing between rights holders, intermediaries and law enforcement authorities.

The Action Plan invite Member States to develop their national intellectual property policies and strategies in line with its objectives and to make improving the protection and enforcement of intellectual property rights a priority as part of their own economic recovery efforts.

NEW OBJECTS

Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonized rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Legislation) and amending certain Union legislation

Artificial Intelligence (AI) is a rapidly evolving set of technologies that can bring a host of economic and social benefits along the entire spectrum of industries and social activities. Through improved forecasting, optimization of operations, allocation of resources and personalization of service delivery, the use of AI can support the delivery of outcomes that are beneficial to society and the environment and provide key competitive advantages for companies and the European economy. Such action is particularly needed in sectors with social or environmental impact, including climate change, environment and health, public sector, finance, mobility, home affairs and agriculture. However, the elements and techniques from which the socio-economic benefits of AI derive may also lead to new risks or negative consequences for individuals or society. Given the speed of technological change and the possible challenges, the EU is committed to pursuing a balanced approach. It is in the Union's interest to maintain the EU's technological leadership and

to ensure that Europeans can benefit from new technologies developed and operating in accordance with the Union's values, fundamental rights and principles.

The AI Act is currently being discussed by the European Council and the European Parliament as part of the EU's ordinary legislative procedure.¹ The objectives and approach of the regulation are widely supported, yet a range of issues remain contentious, including the definition of AI, the scope of regulation and the requirements for high-risk AI systems.

Compiler: Antoaneta Drandova

ДИГИТАЛНОТО РАДИО В БЪЛГАРИЯ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ

Христин Стрижлев / Hristin Strijlev¹

Резюме

В настоящия материал разглеждаме развитието на цифровите технологии за разпространение на радиопрограми в Европа и Северна Америка, като алтернатива или като допълнение на съществуващото аналогово разпространение; предимствата и недостатъците на цифровото разпространение; законодателната база на този вид излъчване и правим съответните изводи и препоръки от гледна точка на радио индустрията.

Ключови думи: радио индустрия, интелектуална собственост, дигитална среда, разпространение на радио програма.

JEL: O33, O34

Abstract

In this paper we look upon the development of digital technologies for radio broadcasting in Europe and North America, as an alternative or as a supplement to the existing analog distribution; the advantages and disadvantages of digital distribution; the legal basis of this type of broadcasting and we make the relevant conclusions and recommendations from the point of view of the radio industry.

Key words: radio industry, intellectual property, digital environment, radio program distribution.

JEL: O33, O34

Увод

В края на 2021 г. в Република България отново започна обсъждането и впоследствие в КРС /Комисия за регулиране на съобщенията/ стартира процедура за подготовка на излъчване на радиопрограми на територията на страната чрез цифрова технология. Тъй като това е технология, разработена през 90-те години на миналия век, не става дума за внедряване на нова и невероятна иновация, но с оглед на развитието на този вид разпространение в Европа и Северна Америка и липсата на алтернатива, се очертава скорошно въвеждане на цифрово радио излъчване в страната ни. По-надолу ще обясним подробно как възниква тази технология и какви са нейните характеристики, както и ще

¹ Христин Стрижлев е магистър по право от СУ “Климент Охридски” от 1990 г., а през 2017 г. получава образователна и научна степен доктор, издадена от УНСС. Адвокат от 1990 г. Член на Съвета на директорите на компании в областта на медиите от 1995 г. Председател на сдружение “Избери България” от 2018 г.

Към настоящия момент е главен асистент в катедра “Интелектуална собственост и технологичен трансфер”. За периода 2016-2020 г. има публикувани 4 научни статии и 1 научна студия в различни научни издания, има участие с 2 доклада на международни научни конференции и през 2020 г. има издаден учебник от ИК УНСС със заглавие “Радио бизнес”.

Научните му интереси са в областта на интелектуалната собственост, авторското право, медийния и музикален бизнес.

дадем информация за приложението ѝ в страните от ЕС и за проблемите и предизвикателствата, които тези държави са преодолели.

1. Историческо развитие

С приемането на Договора от Рим, с който през 1957 г. се създава Европейската икономическа общност – основа на сегашния Европейски съюз, радиоразпръскването като част от телекомуникациите е приравнено на услуга, а изискването за свободно движение на хора, услуги, стоки и капитали през границите на държавите-членки е основно за постигане на европейските цели.

Наред с други европейски документи, регулиращи аудиовизуалния спектър и приети през годините, Договорът от Ница от 2001 г. добавя аудиовизуалната индустрия като творческа индустрия сред важните факторите на обединеното икономическо пространство. Развитието на аудиовизуалните услуги в ЕС освен законодателно се определя и от **технологичното развитие на сектора, резултат на сериозни иновации и инвестиции**, важна част от която е цифровизацията на радио ефира.

Етапите на развитието на цифровото радио са следните:

- През деветдесетте години, при масираното навлизане на новите информационни и комуникационни технологии в бита на хората и при усилените темпове на компютързация се предполага, че потребителите ще мигрират бързо от аналогово към цифрово радиоприемане. На онзи първи етап, обаче, качеството на FM УКВ радиоразпръскването задоволява потребителите, които не се насочват към търсене на цифрови радиоприемници и съответно към цифрови радиопрограми. Независимо от това, **през 1995 г. в Англия стартира първото цифрово радио**, последвано след три години от цифровата телевизия.
- В началото на XXI век в Англия започват да развиват положително възприемания и в някои други страни нов модел за цифровото радио: атрактивно ново съдържание, което не се предлага за аналогово разпространение. В технологичен аспект, новите платформи, предлагани от Интернет, разширяват възможностите за разпространение на мултимедийно съдържание и аудиопрограми при поискване. Стига се до разискване на хибридно бъдеще на цифровото радио, до идеи за разделяне на производството на съдържание от разпространението.
- Цифровизацията на радиото в ЕС на сегашния трети етап се характеризира с обстоятелството, че все още няма индикация да са предприети всеобщи стъпки за изключване на аналоговото радиоразпръскване. Основната разлика между цифровата телевизия и цифровото радио е фактът, че при стартирането на цифровата телевизия, аналоговата телевизия спира. При цифровото радио се налага модела на едновременното съществуване на двете технологии. Огромен фактор за продължаване на действието на аналогово радио е и използването на стар автомобилен парк. Пазарът на аналогови приемници е все още рентабилен, с достатъчно ниски цени за европейските радиослушатели. В редица европейски държави вече има действащо цифрово радио (Норвегия, Франция, Италия, Германия, Великобритания, Дания, Холандия, Белгия, Швейцария, Словения, Полша, Чехия, Австрия), като степента на покритие и развитие е доста различна. В Унгария и Румъния за момента има единствено тестови излъчвания, докато в Литва, Латвия и Естония все още има единствено разговори за евентуално развитие на цифровото радио. Почти всички държави, в които има цифрово

радио, въпреки развитието му не планират да прекъсват излъчването на аналоговото радио. Съгласно новия Европейски кодекс на електронните съобщения, от 2021 г. всички нови автомобили в Европейския съюз задължително трябва са снабдени с приемници и за цифрово радио. Разбира се, това не е проблем за производителите, които чисто търговски и на база проучванията си, разработват приемници, както са с възможности за директен стрийминг – базиран на 5G мрежи, така и с DAB-T тунер, интегриран в автомобила. И така ако потребител си купи автомобил произведен в ЕС след 2021-та, то със сигурност, ще има FM и DAB-T приемник.

Идеята за цифрово радиоразпръскване възниква преди четвърт век, когато през 1986 г. стартира европейският проект EUREKA за развитие на цифрово радио **DAB (Digital Audio Broadcasting)** с финансовата подкрепа на Европейската комисия, чиято цел е да се разработи система за излъчване на аудио и фиксирани данни, както и портативни мобилни приемници. Проектът предвижда цифровизация на радио и телевизионно разпространение, което да осигури по-добро приемане в сравнение със съществуващото аналогово разпространение, с акцент върху мобилното приемане и с потенциал да се предложат и допълнителни услуги. Процесът на цифровото радиоразработване в рамките на Eureka е изключително успешен технически подвиг на инженерството, новаторски подход към цифровото аудио и мултимедийно излъчване. За операторите тя предлага нов начин за комбиниране на няколко аудиопотока върху един предавател, наречен DAB мултиплекс, като по този начин много по-ефективно може да се използва радиочестотният спектър. От гледна точка на потребителя DAB обещава по-голям избор, по-добро качество, добавя текст и графични функции и автоматична настройка на всички налични станции.

На базата на този проект и резултатите от него се препланира радиочестотния спектър на съответните конференции във Висбаден през 1995 г. и в Маастрихт през 2002 г. Подобреният стандарт на цифровото радиоизлъчване се нарича **DAB +** и е създаден през 2006 г.

Друг европейски подход за цифровизиране на радио ефира се развива и чрез създадения в Париж през 1998 г. международен консорциум **Дигитално Световно Радио (Digital Radio Mondiale – DRM)**. Системата за излъчване DRM е специално разработена, за да позволи на новите цифрови предавания да съществуват съвместно с текущите аналогови излъчвания.

DRM използва уникалните свойства на разпространение на AM /амплитудно модулирани/ вълните.

DRM + е развитие на DRM стандарта, когато се използва във УКВ честотите /от 30 до 300 MHz/.

HD Radio (HDR) е запазна марка цифрова радио технология, използвана от AM и FM радиостанции най-вече в САЩ, Канада и Мексико. Системата предава допълнителни цифрови данни, свързани със стандартните аналогови сигнали на съществуваща радиостанция, ретранслирайки същия сигнал в цифров формат с по-малко шум. Цифровите данни могат да включват още до три допълнителни цифрови радиоканала, които могат да се използват за излъчване на други радиопрограми в рамките на същата честота.

2. Основни характеристики на технологията “дигитално радио” и ролята на правата на интелектуална собственост при въвеждане и използването ѝ

Видно е, че в целия свят се разработват иновативни технологии, които да осигурят една нова среда за разпространение на радио програми. Какви са предимствата на цифровото разпространение?

- по отношение на използване на радиочестотния спектър цифровото радиоразпръскване е със значително по-висока ефективност в сравнение с аналоговата технология;
- създава се възможност за увеличаване на броя на програмите с национално и регионално предназначение;
- увеличава се избора за потребителите;
- осигуряват се условия за стимулиране на конкуренцията на пазара на телекомуникационните услуги;
- предоставят се и допълнителни услуги на потребителите.

От гледна точка на правата на интелектуална собственост са ясни огромните интелектуални усилия, вложени в разработката и развитието на тази технология- както по отношение иновативните разработки, довели до този нов начин на използване на честотния ресурс, така и по отношение на защитата им чрез патент за изобретение; чрез регистрацията на търговската марка DAB и DAB+; чрез регистрацията на различни видове промишлен дизайн на съответните радиопредаватели и радиоприемници. В последствие, след въвеждането на дигиталното разпространение на радиопрограми, освен правата на създателите на аудио съдържание, новата технология предполага използване на видео и фотографско съдържание, т.е. налице са допълнителни авторски и сродни права на хората, ангажирани със създаването на радиопродукта.

В Европа няма единна политика за бъдещето на цифровото радио. На този етап **всяка държава-членка на Европейския съюз решава сама за себе си подходите и сроковете за цифровизацията на радио ефира.**

Дейностите за развитието на цифровото радио, приети на европейско равнище, се състоят в следното: координация на управлението на радио-честотния спектър (на равнище СЕРТ и ЕС) и взаимно информиране за националните планове и стратегии.

Договореностите за развитието на различните радиочестотни обхвати в ЕС са следните:

- Обхват I (47-68 MHz) все още е зает в някои страни за телевизионно радиоразпръскване. Този обхват се използва също за военни нужди, мобилни услуги и радиолобителски цели. Използването му може да бъде атрактивно за малки и общински радио станции, както и за предаване на специфични данни и за предаване по стандарта DRM+.
- Обхват II (87.5-108 MHz) в сегашната ситуация е ключов за аналоговото FM УКВ звуково радиоразпръскване в Европа. Този обхват се смята за тотално запълнен във всички европейски страни, особено в гъсто населените региони. FM УКВ обхватът е най-важен за търговските постъпления на операторите, а пък е и предпочитан от слушателите. Освен това, почти всички производители на автомобилни радиоприемници възприемат FM УКВ обхвата като основен стандарт.
- Обхват III (174-230 MHz) е основен за внедряването на цифровото радиоразпръскване на DAB стандартите /T-DAB, T-DAB+ T-DMB/, утвърдени от Европейския институт за телекомуникационни стандарти (ETSI).

- Обхват L (1452-1479.5 MHz) включва опция за използване на мултимедийни системи, като съществуват инициативи от индустрията за използване на този спектър както за мобилни мултимедийни услуги, така и за пускането на абонаментни радиоуслуги на базата на стандарта ETSI/ESDR за спътниково радио.

3. Развитие на цифровото радио в България

Намеренията, свързани с **внедряването на цифровото радио в България**, започват още през 2000 г. и продължават с разработената през 2001 г. “Стратегия на прехода от аналогово към цифрово радио в Република България”.

През 2004 г. се поставя задачата да се създаде нов Национален радиочестотен план за наземно цифрово радио и телевизионно разпръскване, съобразен с новия План за наземно цифрово радио и телевизионно разпръскване за Регион 1. Констатирано е, че „За Република България е подходящ плавният преход от аналогово към цифрово радиоразпръскване, като цифровите и аналоговите мрежи ще съществуват паралелно и ще се конкурират от гледна точка на качеството и новите си информационни възможности. Този подход ще доведе и до постепенното насищане на пазара на приемни устройства на приемливи цени за цифрово радиоразпръскване по системата DAB и DRM”.

В края на 2011 г. Министерският съвет приема политика в областта на електронните съобщения на Република България. В нея се потвърждават задачите от Националния радиочестотен план за наземно цифрово радио и телевизионно разпръскване от 2004 г. Констатира се: „Бъдещето на използването на стандарта за наземно цифрово радиоразпръскване на звукови сигнали T-DAB (Terrestrial Digital Audio Broadcasting), по който България има защитени 34 радиочестотни разпределения в обхват (174-230 MHz) и 14 радиочестотни блока в долната част на L обхвата (1452-1479,5 MHz), ще зависи от инвеститорския интерес”.

Към момента в страната цифрово радиоразпръскване по системите DAB или DRM не се осъществява. Не е издадена лицензия за осъществяването на този вид далекосъобщителна дейност /освен за тестово излъчване за района на гр. София/. Цифровите технологии се използват отдавна при създаването на радиопрограмите на българските радиооператори, като излъчването им се осъществява по аналогов път.

Радиоиндустрията е с различни нагласи. През 2014 г. Комисията за регулиране на съобщенията (КРС) провежда обществено допитване, в което радиостанциите могат да изразят мнението си дали желаят да качат сигнала си на съществуващите цифрови платформи. Васил Димитров, директор тогава на Би Ти Ви радио груп, споделя, че „...операторите сме обсъждали темата и сме убедени, че в България не е нужно цифрово радио. Това е скъп процес, докато приходите от реклама на радиопазара са много ограничени. Мнозинството от българската радиоаудитория слуша радио предимно в колата, което означава, че трябва да се подменят приемниците, а това е скъпоструваща инвестиция.”

4. Изводи и препоръки:

1. Бъдещето на дигиталното радио е предмет на разгорещени спорове в професионалните среди. Нарастващата конкуренция на сателитното и интернет радио и изборът на технологично най-подходящата платформа за разпространение са сред основните дискутирани въпроси. Но радиоиндустрията постепенно изоставя идеята за повсеместно използване на цифровото ефирно разпространение на радиопрограмите. Причините за това са в стабилния, но ненарастващ брой на слушателите и в технологичните проблеми (бързо остаряване на хардуерните и софтуерните технологии и др.). През

декември 2014 г. Министерството на културата, медиите и спорта във Великобритания отлага преминаването към само цифрово радиоразпространение, тъй като не са постигнати планираните резултати. Броят на слушателите, програмното съдържание, покритието и мобилността на технологията не отговарят на очакванията. Друг проблем от британската практика е невъзможността за реализация на финансовите приходи за правителството от промяната в технологията за разпространение.

В споровете да се намери най-верният път за цифровизация на радио ефира трябва да се имат пред вид не само ползите за крайните потребители, но и ползите за обществото като цяло и най-вече за тези, които произвеждат съдържание.

2. Очакванията са разпространението на радиото на УКВ е да не бъде спряно скоро, тъй като DAB технологията е стара почти колкото Интернет, но все още не е повсеместна, т.е. потребителите все още имат своите резерви към нея. Освен това в държавите в Европа, които използват DAB / DAB+, с много малки изключения /Норвегия, но там също в момента след спиране на аналоговото радио и въвеждане на цифровото се наложи да бъдат възстановени няколко големи аналогови предавателя/, разпространението на радиопрограмите продължава едновременно и на УКВ. Когато цифровият сигнал се загуби от слушателя, който пътува например, приемникът му автоматично се привключва на аналогов такъв. Също така аналоговия ефир се използва и за да се информират слушателите за възможността да слушат радио и чрез цифровата технология, рекламират се цифровите радиоприемници и т.н.

3. Ето защо е много важно в България да направим въвеждането и на цифрово разпространение на радиопрограмите едновременно с аналоговото, имайки предвид както проблемите, възникнали при стартирането на цифровото телевизионно разпространение у нас, така и европейската практика до момента. Въвеждането и на цифрово разпространение на радиопрограмите /по специално тези на търговските радиооператори/ следва да е съобразено с рекламния пазар в България и неговите възможности да “осигури” заплащането на това допълнително излъчване, което няма да доведе нова аудитория. Действащите оператори следва да получат възможността да излъчват едновременно аналогово и цифрово, като на първи етап е добре на пазара да не бъдат допускани нови оператори, които да излъчват само цифрово. В противен случай няма да е налице равнопоставеност между операторите, а конкуренцията между тях и без това е изключително висока /само в гр. София, например, работят над 30 радиооператора, в страната се излъчват над 400 радиопрограми/, при радиопазар с обем около 20 млн. лева годишно.

4. Въвеждането на цифровото радио (DAB+/DAB T) е процес, който няма да прекрати излъчването на FM радиостанциите, а ще бъде съпътстваща платформа. Проблемът както на аналоговото, така и на цифровото радио са стрийминг платформите като Spotify и Apple Music, а не средата и начина по който се разпространяват радиопрограмите.

Настоящата мултиплатформеност на радиото като медия се определя от желанието на хората, които създават радио съдържание да достигнат до всички радио слушатели, независимо от начина и мястото за това. Излъчването чрез FM, DAB-T, DVB-T, DRM, кабел, сателит, интернет и др. ще бъде обозримото бъдеще на сектора. Използването на различни платформи в преходния период ще улесни изпълнението на целите за по-голяма достъпност и разнообразие на радиостанциите.

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ:

1. Hoeg, Wolfgang, Lauterbach, Thomas. Digital Audio Broadcasting: Principles and Applications of Digital Radio. ed. John Wiley & Sons., http://pttmedia.com/newmedia_knowhow/KnowHow_Develop/Streaming%20Audio%20Production/John.Wiley.and.Sons.Digital.Audio.Broadcasting.eBook-DDU.pdf
2. Schofield, Jack. What are the options for radio in a digital age? The Guardian, <http://www.theguardian.com/technology/askjack/2014/apr/25/what-are-the-options-for-radio-in-a-digital-age>
3. Райчева, Лилия. Предизвикателства пред цифровото радиоразпръскване. изд. Медии и обществени комуникации, <http://media-journal.info/?p=item&aid=216>
4. Телевизията и радиото в условията на цифровия преход – ad-hoc количествено изследване. изд. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, <https://www.newmedia21.eu/proekti/televiziyata-i-radioto-v-usloviyata-na-tsifroviya-prehod-ad-hoc-kolichestveno-izsledvane/>
5. Игнатов, Георги. Пътят на новото радио в дигиталния свят. изд. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”
 1. <https://www.newmedia21.eu/analizi/patyat-na-radioto-v-digitalniya-svyat/>
6. Спасова, Соня. И радиоефирът става цифров. изд. Труд, <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4206958>
7. <https://www.worlddab.org/>
8. <https://hdradio.com/>

DIGITAL RADIO IN BULGARIA – CHALLENGES AND PROSPECTS

Hristin Strijlev ²

Abstract

In this paper we look upon the development of digital technologies for radio broadcasting in Europe and North America, as an alternative or as a supplement to the existing analog distribution; the advantages and disadvantages of digital distribution; the legal background of this type of broadcasting and we make the relevant conclusions and recommendations from the radio industry's perspective.

Key words: radio industry, intellectual property, digital environment, radio program distribution.
JEL: O33, O34

Introduction

At the end of 2021 in the Republic of Bulgaria the discussion was again initiated and subsequently a procedure for preparation of broadcasting of radio programs on the territory of the country through digital technology was commenced before the CRC / Communications Regulations Commission /. As this is a technology developed in the 1990s, it is not a question of implementing a new incredible innovation, but taking into account the development of this type of distribution in Europe and North America and the lack of alternatives, an imminent introduction of digital radio broadcasting is expected in our country. Below, we shall explain in detail how this technology originates and what its characteristics are, as well as shall provide information on its application in EU countries and the problems and challenges that these countries have overcome.

1. Historical development

With the adoption the the Treaty of Rome in 1957 the European Economic Community is established - the basis of the current European Union, the broadcasting as part of telecommunications is equated to a service, whereas the requirement for free movement of people, services goods and capital across Member States is essential to achieving European goals.

Among other European documents regulating the audiovisual spectrum and adopted over the years, the Treaty of Nice of 2001 adds the audiovisual industry as a creative industry among the important factors of the common economic space.

The development of audiovisual services in the EU is determined not only by the legislation but also by the **technological development of the sector, the result of serious innovation and investment**, an important part of which is the digitalisation of radio broadcasting.

The stages of development of digital radio are the following:

² Hristin Strijlev has a master's degree in law from Sofia University "St. Kliment Ohridski" since 1990, and in 2017 he was awarded the educational and scientific degree "Doctor" from the University of National and World Economy. Lawyer since 1990. Member of the Board of Directors of companies in the field of media since 1995. Chairman of the association "Choose Bulgaria" since 2018.

He is currently a senior assistant at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer. For the period 2016 - 2020 he has published 4 scientific articles and 1 scientific study in various scientific journals, has participated with 2 reports at international scientific conferences and in 2020 has published a textbook by UNWE with the title "Radio Business".

His research interests are in the field of intellectual property, copyright, media and music business.

- In the 1990s, with the massive introduction of new information and communication technologies into people's lives and the rapid pace of computerization, it was assumed that consumers would move rapidly from analog to digital radio reception. At that first stage, however, the quality of FM VHF broadcasting satisfied consumers who did not turn to searching for digital radio receivers and digital radio programs, respectively. Nevertheless, **in 1995 the first digital radio was launched in England**, followed by digital television three years later.
- At the beginning of the 21st century, England has begun to develop a new model for digital radio, which has been positively perceived in some other countries: attractive new content that is not available for analogue distribution. In terms of technology, the new platforms offered by the Internet expand the possibilities for distributing multimedia content and audio programs on demand. There is a debate about the hybrid future of digital radio, ideas for separating the production of content from distribution.
- The digitalisation of radio in the EU in the current third stage is characterized by the fact that there is still no indication that universal steps have been taken to switch off analogue broadcasting. The main difference between digital TV and digital radio is the fact that when you start digital TV, analog TV ceases. Digital radio requires a model of the coexistence of both technologies. A huge factor in continuing the operation of analog radio is the use of old car fleet. The market for analogue receivers is still profitable, with low enough prices for European radio listeners. Digital radio already operates in a number of European countries (Norway, France, Italy, Germany, the United Kingdom, Denmark, the Netherlands, Belgium, Switzerland, Slovenia, Poland, the Czech Republic, Austria), with varying degrees of coverage and development. In Hungary and Romania, there are currently only test broadcasts, while in Lithuania, Latvia and Estonia, there are still only talks about the possible development of digital radio. Almost all countries with digital radio, despite its development, do not plan to interrupt the broadcast of analog radio. According to the new European Code of Electronic Communications, from 2021 onwards all new cars in the European Union must also be equipped with digital radio receivers. Of course, this is not a problem for manufacturers who, purely commercially and based on their research, develop receivers, both with direct streaming capabilities - based on 5G networks, and with DAB-T tuner integrated in the car. Thus, if a consumer buys a car made in the EU after 2021, it will certainly have an FM and DAB-T receiver.

The idea of digital broadcasting originated a quarter of a century ago, when in 1986 the European project EUREKA for **Digital Audio Broadcasting (DAB)** was launched with the financial support of the European Commission, which aims to develop a system for broadcasting audio and fixed data, as well as portable mobile receivers. The project envisages digitalisation of radio and television broadcasting, which will provide better reception compared to the existing analogue broadcasting, with a focus on mobile reception and the potential to offer additional services. The process of digital radio development within Eureka is an extremely successful technical feat of engineering, an innovative approach to digital audio and multimedia broadcasting. For operators, it offers a new way to combine several audio streams on a single transmitter, called a DAB multiplex, so that spectrum can be used much more efficiently. From the user's point of view, DAB promises more choice, better quality, adds text and graphics, and automatically tunes to all available stations.

Based on this project and its results, the spectrum of the respective conferences in Wiesbaden in 1995 and in Maastricht in 2002 was rescheduled.

The improved standard for digital radio broadcasting is called **DAB +** and was created in 2006.

Another European approach to digitalisation of radio broadcasting is being developed through the international consortium incorporated in Paris in 1998, i.e. the **Digital Radio Mondiale (DRM)**. The DRM broadcasting system has been specially designed to allow new digital broadcasts to coexist with current analogue broadcasts.

DRM uses the unique propagation properties of AM / amplitude modulated / waves.

DRM + is a development of the DRM standard when used in VHF frequencies /from 30 to 300 MHz/.

HD Radio (HDR) is a trademark of digital radio technology used by AM and FM radio stations, especially in the United States, Canada and Mexico. The system transmits additional digital data related to the standard analog signals to an existing radio station, relaying the same signal in digital format with less noise. Digital data can include up to three additional digital radio channels that can be used to broadcast other radio programs within the same frequency.

2. Main characteristics of the technology "Digital radio" and the role of intellectual property rights in its introduction and use

It is clear that innovative technologies are being developed around the world to provide a new environment for the distribution of radio programs. What are the benefits of digital distribution?

- in terms of spectrum use, digital broadcasting is significantly more efficient than analogue technology;
- an opportunity is created to increase the number of programs with national and regional purpose;
- consumer choice increases;
- conditions are provided for stimulating competition on the market of telecommunication services;
- additional consumer services are also provided.

From intellectual property rights' perspective, the enormous intellectual effort invested in the manufacturing and development of this technology is clear - both in terms of the innovative developments that led to this new way of using the frequency resource and in terms of protecting them through a patent for invention; through the registration of the trademark DAB and DAB +; by registering different types of industrial design of the respective radio transmitters and radio receivers. Subsequently, after the introduction of digital distribution of radio programs, in addition to the rights of creators of audio content, the new technology involves the use of video and photographic content, ie there are additional copyrights and related rights of the people involved in the creation of the radio product.

There is no single strategy in Europe for the future of digital radio. At this stage, **each Member State of the European Union decides for itself the approaches and deadlines for the digitization of radio broadcasting.**

The activities for the development of digital radio, adopted at European level, consist of the following: coordination of spectrum management (at CEPT and EU level) and mutual information on national plans and strategies.

The arrangements for the development of the various radio frequency bands in the EU are the following:

- Range I (47-68 MHz) is still used in some countries for television broadcasting. This range is also used for military purposes, mobile services and amateur radio purposes.

Its use can be attractive for small and municipal radio stations, as well as for specific data transmission and DRM + transmission.

- Range II (87.5-108 MHz) in the current situation is key for analog FM VHF audio broadcasting in Europe. This range is considered to be totally full in all European countries, especially in densely populated regions. FM VHF band is the most important for the commercial revenues of the operators, and it is also preferred by the listeners. In addition, almost all car radio manufacturers adopt the FM VHF band as a basic standard.
- Range III (174-230 MHz) is essential for the implementation of digital broadcasting of DAB standards / T-DAB, T-DAB + T-DMB /, approved by the European Telecommunications Standards Institute (ETSI).
- Range L (1452-1479.5 MHz) includes an option for the use of multimedia systems, and there are industry initiatives to use this spectrum for both mobile multimedia services and the launch of subscription radio services based on the ETSI / ESDR satellite radio standard.

3. Development of digital radio in Bulgaria

Intentions related to the **introduction of digital radio in Bulgaria** began in 2000 and continue with the adopted in 2001 "Strategy for the transition from analog to digital radio in the Republic of Bulgaria".

In 2004 the task was to create a new National Radio Frequency Plan for terrestrial digital radio and television broadcasting, in accordance with the new Plan for terrestrial digital radio and television broadcasting for Region 1. It was found that the smooth transition from analog to digital broadcasting is appropriate for the Republic of Bulgaria, as digital and analog networks will exist in parallel and will compete in terms of quality and new information capabilities. This approach will also lead to the gradual saturation of the market for receivers at affordable prices for digital broadcasting on the DAB and DRM system.

At the end of 2011 The Council of Ministers adopts a policy in the field of electronic communications of the Republic of Bulgaria. It reaffirms the objectives of the National Radio Frequency Plan for Terrestrial Digital Radio and Television Broadcasting of 2004. It is stated: "The future of the use of the standard for terrestrial digital radio broadcasting of audio signals T-DAB (Terrestrial Digital Audio Broadcasting), according to which Bulgaria has protected 34 radio frequency distributions in the band (174-230 MHz) and 14 radio frequency blocks at the bottom The L band (1452-1479.5 MHz) will depend on investor's interest.

At the moment in the country digital broadcasting on DAB or DRM systems is not carried out. No license has been issued for the implementation of this type of telecommunications activity / except for test broadcasting for the region of the town Sofia. Digital technologies have long been used in the creation of radio programs of Bulgarian radio operators, and their broadcasting is carried out by analog.

The radio industry has different attitudes. In 2014 the Communications Regulatory Commission (CRC) was conducting a public consultation in which radio stations can express their opinion on whether they want to upload their signal to existing digital platforms. Vasil Dimitrov, then director of BTV Radio Group, said that " ... the operators have discussed the topic and we are convinced that Bulgaria does not need digital radio. This is an expensive process, while revenue from radio advertising is very limited. The majority of the Bulgarian radio audience listens to the radio mainly in the car, which means that the receivers have to be replaced, and this is an expensive investment."

4. Conclusions and recommendations:

1. The future of digital radio is the subject of heated debate in professional circles. The growing competition of satellite and internet radio and the choice of the most technologically appropriate distribution platform are among the main issues discussed. But the radio industry is gradually abandoning the idea of ubiquitous use of digital terrestrial radio broadcast. The reasons for this are the stable but not growing number of listeners and technological problems (rapid obsolescence of hardware and software technologies, etc.). In December 2014, the UK Ministry of Culture, Media and Sport postponed the transition to digital broadcasting only, since the planned results have not been achieved. The number of listeners, the program content, the coverage and the mobility of the technology did not meet expectations. Another problem in British practice is the inability to assure financial revenues for the government from the change in distribution technology.

In disputes, finding the right way to digitize radio **must take into account not only the benefits for end-users, but also the benefits for society as a whole and, above all, for those who produce content.**

2. The expectation is that the spread of VHF radio will not be stopped soon, as DAB technology is almost as old as the Internet, but not yet ubiquitous, i.e the consumers still have their reservations about it. In addition, in the countries in Europe that use DAB / DAB +, with very few exceptions /Norway, but there also several large analog transmitter had to be restored after the shutdown of analog radio and the introduction of digital/, the distribution of radio programs continues simultaneously and VHF. When the digital signal is lost by the traveling listener, for example, its receiver automatically switches to an analog one. Analogue broadcasting is also used to inform listeners about the possibility of listening to radio through digital technology, advertising digital radios, etc.

3. That is why it is very important one to introduce in Bulgaria the digital distribution of radio programs simultaneously with the analog one, having in mind both the problems that arose at the start of the digital television distribution in our country and the European practice so far. The introduction of digital distribution of radio programs /especially those of commercial radio operators/ should be in line with the advertising market in Bulgaria and its ability to "ensure" the payment of this additional broadcast, which will not bring a new audience. Existing operators should be given the opportunity to broadcast both analogue and digital, and in the first stage it is better not to allow new operators on the market to broadcast only digitally. Otherwise, there will be no equality between the operators and the competition between them is already extremely high /only in Sofia, for example, there are over 30 radio operators, whereas in the country are broadcasting over 400 radio programs/, with a radio market with a volume of about BGN 20 million per year.

4. The introduction of digital radio (DAB + / DAB T) is a process that will not stop broadcasting FM radio stations, but will be an ancillary platform. The problem with both analog and digital radio are the streaming platforms such as Spotify and Apple Music, not the environment and the way radio programs are distributed.

The current multi-platform nature of radio as a media is determined by the desire of people who create radio content to reach all radio listeners, regardless of the way and place. Broadcasting via FM, DAB-T, DVB-T, DRM, cable, satellite, internet, etc. will be the foreseeable future of the sector. The use of different platforms during the transition period will facilitate the achievement of the objectives of greater accessibility and diversity of radio stations.

REFERENCES:

1. Hoeg, Wolfgang, Lauterbach, Thomas. Digital Audio Broadcasting: Principles and Applications of Digital Radio. ed. John Wiley & Sons.,http://pttmedia.com/newmedia_knowhow/KnowHow_Develop/Streaming%20Audio%20Production/John.Wiley.and.Sons.Digital.Audio.Broadcasting.eBook-DDU.pdf
2. Schofield, Jack. What are the options for radio in a digital age? The Guardian, <http://www.theguardian.com/technology/askjack/2014/apr/25/what-are-the-options-for-radio-in-a-digital-age>
3. Raycheva, Lilia. Challenges to digital broadcasting. ed. Media and public communications, <http://media-journal.info/?p=item&aid=216>
4. Television and radio in the conditions of digital transition - ad-hoc quantitative research. ed. 21st Century Media: An Online Edition for Research, Analysis, Criticism, <https://www.newmedia21.eu/proekti/televiziyata-i-radioto-v-usloviyata-na-tsifroviya-prehod-ad-hoc-kolichestveno-izsledvane/>
5. Ignatov, Georgi. The path of the new radio in the digital world. ed. The media of the 21st century: Online edition for research, analysis, criticism, VTU " St. st. Cyril and Methodius"
6. <https://www.newmedia21.eu/analizi/patyat-na-radioto-v-digitalniya-svyat/>
7. Spasova, Sonya. And the radio is going digital. ed. Trud, <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4206958>
8. <https://www.worlddab.org/>
9. <https://hdradio.com/>

ЗАКРИЛА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТРИИЗМЕРНИЯ (3D) ПЕЧАТ КАТО ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ ЗА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРИЯ

Владислава Пачева / Vladislava Pacheva³

Резюме

Предмет на настоящията статия е закрилата на резултатите от триизмерния (3D) печат като индустриална собственост. Идентифицирани са същността и характеристиките на триизмерния печат. Анализирани са различните обекти на индустриална собственост като изобретение, полезен модел и промишлен дизайн, чрез които се предоставя закрила за продуктите, получени в резултат на 3D технологията, като са представени предимствата и недостатъците на начините на закрила. Разгледани са компаниите в международен аспект, които създават технологични резултати в сферата на триизмерното производство, които получават закрила чрез системата на индустриалната собственост. Посочени са примери за патентовани изобретения, регистрирани полезни модели и промишлени дизайни за 3D продукти по национален и европейски ред.

Ключови думи: *триизмерен печат, иновационни индустрии, интелектуална собственост, изобретения, полезни модели, промишлени дизайни*

JEL: A20, M2, O3

Abstract

The subject matter of this article is the protection of the three-dimensional (3D) printing results as industrial property. The nature and characteristics of 3D printing are identified. The different industrial property objects such as invention, utility model and industrial design are analyzed, through which protection is granted for the products resulting from 3D technology, as well as the advantages and disadvantages of each of the methods of protection are analyzed. Companies internationally that create technological results in the field of 3D printing that obtain protection through the industrial property system are identified. Examples of patented inventions, registered utility models and industrial designs for 3D products under national and European law are given.

Keywords: *three-dimensional printing, innovation industries, intellectual property, inventions, utility models, industrial designs*

JEL: A20, M2, O3

³ Владислава Пачева е асистент в катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ към Бизнес факултета на УНСС. През декември месец 2021 г. придобива докторска степен и успешно защитава дисертационен труд на тема „Патентна политика на предприятията в иновационните индустрии“. За периода март 2018 – февруари 2022 г. е хоноруван преподавател в катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ (преди катедра „Творчески индустрии и интелектуална собственост“). Води лекционни занятия по дисциплини: „Патентна политика и лицензионна търговия“, „Нелоялна конкуренция“, „Интелектуална собственост“ и „Управление на интелектуалната собственост. Владислава Пачева е представил по индустриална собственост към Патентно ведомство на Република България и Европейски представител по марки и дизайни пред Службата на ЕС за интелектуална собственост (ЕСИС), vpetrova@unwe.bg.

Увод

В настоящата статия е разгледана темата за триизмерния (3D) печат, който се среща в практиката също като триизмерно (3D) принтиране, което се реализира като адитивен процес. Триизмерният (3D) печат или „производството на добавки“ е технология, която се различава от традиционните производствени процеси като формоване и леене по това, че те изграждат 3D обекти, като последователно създават слоеве един върху друг.⁴ Триизмерният печат е технология, които засяга редица области като прототипирането, медицината, автомобилната индустрия, модната индустрия и други. Фирмите инвестират в създаването на технологични разработки в областта на триизмерния печат, които получават закрила чрез системата на индустриалната собственост (ИС) и по-конкретно като изобретения, полезни модели и промишлени дизайни. Чрез използването на обекти на индустриална собственост, една компания може да постигне значителна печалба, в случай че успее правилно да упражнява търговския монопол и се възползва от предимствата, които притежава като носител на изключително право върху обектите на ИС.

Настоящото изследване има практическа насоченост и разглежда продуктите, получени в резултат на триизмерното принтиране, които се закрилят като обекти на ИС, както и фирмите, които създават 3D технологии в международен план. Идентифицирани са примери от практиката за патентовани изобретения, регистрирани полезни модели и промишлени дизайни в областта на триизмерния печат.

Обект на настоящото изследване е триизмерният печат.

Предмет са резултатите от триизмерния печат, получили закрила като обекти на индустриална собственост и в частност като изобретения, полезни модели и промишлени дизайни.

Целта на изследването е да определи същността и характеристиките на триизмерния печат, да се идентифицират обектите на индустриална собственост като изобретение, полезен модел и промишлен дизайн, чрез които се предоставя закрила за продуктите, получени в резултат на 3D технологията. В допълнение са разгледани международните компании, създаващи 3D продукти и примери за обекти на индустриална собственост, които са получили закрила.

Тезата на изследването е, че значим фактор за конкурентоспособност на фирмите и постигане на икономически просперитет в динамичната бизнес средата е разработването на технологични разработки в областта на триизмерния печат, които да получават закрила чрез изобретение, полезен модел и промишлен дизайн.

Ограничения – в изследването ще бъдат разгледани и анализирани резултатите от 3D принтирането, които получават закрила чрез изобретения, полезни модели и промишлени дизайни. Извън обхвата на статията остава закрила на 3D продуктите като марки и други обекти на интелектуална собственост.

Същност на триизмерния печат

Триизмерният печат е технология за изработка на триизмерни твърди предмети, чрез използването на цифров модел. Процесът започва с избор на триизмерен модел, който би могъл да се създаде самостоятелно, по собствен избор или да се взимства. Файлът, в който обектът ще бъде отпечатан, се форматира цифрово, като се използва или софтуер за 3D печат, или 3D скенер. След това файлът се експортира на 3D принтер с помощта на специализиран софтуер, който трансформира цифровия модел във физически обект чрез процес, в който разтопеният материал се изгражда слой върху слой, докато завършеният

⁴ Petrova, V., “THREE-DIMENSIONAL (3D) PRINTING AS INTELLECTUAL PROPERTY”, The Yearbook of UNWE № 1 / 2020, Sofia.

обект се появи. Триизмерният печат започва с изграждането на виртуален дизайн на обект, който потребителите желаят да създадат. Този дизайн се използва като шаблон на физическия обект, който ще бъде разработен. Виртуалният дизайн може да бъде направен с помощта на програма за 3D моделиране като CAD (компютърно проектиране) за създаване на дизайни, за които няма избран образец или 3D скенер за съществуващ обект. Този скенер изгражда 3D цифрово копие на обект и го поставя в програма за 3D моделиране. След това моделът се нарязва на стотици или хиляди хоризонтални слоеве при подготовка за печат. Така подготвеният файл се качва в 3D принтер, който създава обекта слой по слой⁵.

Закрила на резултатите от триизмерния печат като изобретения

В настоящата статия изобретението е разгледано като обект на индустриална собственост, закриляно по реда на „Закона за патентите и регистрацията на полезните модели“ (ЗППМ) от 1993 г.

За да бъде определен като изобретение, получения интелектуален продукт задължително трябва да представлява техническо решение на задача, като задачата може да е в която и да е област на общественото стопанство. Същественото тук е, че не самата задача, а нейното решение трябва да има технически характер. Ако интелектуалният труд не е техническо решение, като правило той не се счита за изобретение и не може да бъде получена патентна закрила.⁶

Патентоспособни са изобретенията от всички области на техниката, които са нови, имат изобретателска стъпка и са промишлено приложими. Изобретението е ново, ако не е част от състоянието на техниката. Състоянието на техниката включва всичко, което е станало общодостъпно чрез писмено или устно описание, използване или разгласяване по друг начин където и да е по света преди датата на подаване, съответно приоритетната дата на заявката за патент. За да получи патент, една разработка задължително трябва да бъде нова, следва да притежава абсолютна новост и да не е позната никъде по света. Българските предприятия в сферата на триизмерния печат трябва да са сигурни, че обектът, за който желаят да получат закрила е тяхна собствена разработка и не е заимстван от чужд изследователски резултат, който е получил патентна закрила на територията, на която ще го използват.

Критерият за изобретателска стъпка е изпълнен, ако за един специалист в дадена област изобретението не трябва да произтича по очевиден начин от съществуващото състояние на техниката в същата област към датата на подаване, съответно приоритетната дата. Изобретателската стъпка за изобретенията в областта на триизмерния печат определя степента на принос на дадено изобретение за състоянието на техниката в съответната технологична област.

Изискването изобретението да бъде „промишлено приложимо“ означава, че неговият предмет трябва да „може да бъде произвеждан или многократно използван, в който и да е отрасъл на промишлеността и селското стопанство“.

Съгласно българското законодателство не се считат за изобретения:

1. открития, научни теории и математически методи;
2. резултати от художествено творчество;
3. планове, правила и методи за интелектуална дейност, за игри или за делова дейност и компютърни програми;

⁵ Пак там

⁶ Борисов, Б., Борисова, В. „ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ“, Издателски комплекс УНСС, София, 2015.

4. представяне на информация.⁷

В допълнение не всички интелектуални продукти, които се считат за изобретения, могат да бъдат защитени с патент. Поради тази причина предприятията в сферата на триизмерния печат трябва да са запознати със законовите разпоредби, залегнали в ЗПРПМ.

Съгласно ЗПРПМ, патенти не се издават за:

1. изобретения, чието търговско използване би нарушило обществения ред и добрите нрави, в т. ч. отнасящи се до:

а) методи за клониране на хора;

б) методи за изменение на генетичната идентичност на човешки зародиш;

в) използване на човешки ембриони за промишлени или търговски цели;

г) методи за модифициране на генетичната идентичност на животни, когато има опасност това да им причини страдания, без да има някаква съществена полза от медицинска гледна точка за хора или животни, както и на животни, получени чрез такива методи;

2. методи за лечение на хора или животни чрез терапия или по хирургичен път, както и методи за диагностика, прилагани на хора или животни, като това не се отнася за продукти, по-специално вещества или състави, употребявани при тези методи;

3. сортове растения и породи животни;

4. по същество биологични методи за произвеждане на растения и животни⁸.

Процедурата за издаване на патент, от момента на подаване на патентната заявка до издаване на самия патент, е твърде сложна и дълготрайна и обикновено отнема няколко години, затова тя няма да бъде описана в настоящата статия. Това е един от недостатъците на процедурата – за територията на България, най-краткият срок за издаване на патент е около три години, като понякога патентът се издава дори на петата или шестата година от датата на подаване на заявката. Защитният документ, който се издава при успешно завършила процедура по патентоване на изобретение се нарича „патент“.

Срокът на закрила на изобретението е двадесет години, считано от датата на подаване на патентната заявка. След изтичане на този срок патентът става свободен за използване и патентоприетелите в областта на триизмерния печат нямат право да упражняват изключителните си права. За да се поддържа действието на един издаден патент, то патентоприетелят трябва да заплаща годишни патентни такси, като за начало на всяка патентна година се счита датата на подаване на заявката за патент и първата година започва да тече именно от тази дата. Българските предприятия, създаващи технологични разработки в областта на 3D принтирането, следва да са запознати освен с времето действие на патента и с териториалното му действие, защото могат да се възползват от монополните си права единствено на териториите, на които са получили патентна закрила.

Закрила на резултатите от триизмерния печат като полезен модел

Полезният модел също се закриля по реда на „Закона на патентите и регистрацията на полезните модели“ от 1993 г. В редица държави иновативните продукти могат да получат регистрация чрез „полезен модел“ или т. нар. „краткосрочен патент“. Полезният модел е обект, който от една страна съдържа специфики, характерни за изобретението, а от друга наподобява промишления дизайн. При полезния модел изискването е формата да следва функцията. Когато формата на изделието е следствие на функциите на изделието и изменението на тази форма води до изменение на функциите, тогава формата е елемент от конструктивната същност на изделието, а не е негов декоративен елемент. Критериите за регистрация на полезния модел са аналогични с тези при изобретението, но има и

⁷ чл. 6 (2) от Закон за патентите и регистрацията на полезните модели (ЗПРПМ) от 1993 г.

⁸ чл. 7 от Закон за патентите и регистрацията на полезните модели (ЗПРПМ) от 1993 г.

съществени различия като по-опростена регистрационна процедура, не се извършва експертиза по същество (не се прави проверка за критериите за патентоспособност), по-кратък срок на действие на полезния модел, по-ниски държавни такси. Правната закрила на полезен модел се предоставя чрез регистрация в Патентното ведомство на Република България. Регистрацията има действие по отношение на трети лица от датата на публикацията в официалния бюлетин на Патентното ведомство. За да получи закрила на територията на България, полезният модел трябва да отговаря на критериите новост, изобретателска стъпка и промишлена приложимост.

Съгласно националното законодателство, обектите, които не се считат за полезни модели и тези, които са изключени от закрила са същите като при изобретенията, но с някои съществени различия – като полезни модели не се регистрират никакви методи, химичните съединения и тяхното използване, и определен вид биотехнологични изобретения. Патент за изобретение може да се получи за метод, химично съединения, но не и за полезни модели.

Закрилата на резултатите от триизмерния печат като полезен модел не е толкова стабилна, колкото тази при изобретенията. По време на процедурата за регистрация на полезен модел не се извършва експертиза по същество⁹, което го прави по-податлив на атака и по-лесно може да бъде заличен, ако е регистриран в противоречие с критериите за патентоспособност.

При определени условия националното законодателство предоставя на фирмите възможност, успоредно със заявката за изобретение да подадат паралелна заявка за регистрация на полезен модел. Фирмите в сферата на триизмерния печат следва да са наясно с тази възможност и при необходимост да се възползват от предоставеното им предимство. По този начин, докато трае сложната патентна експертиза за заявеното изобретение, правопритежателят ще може да упражнява изключителното си право, което получава от регистрирания полезен модел. След издаване на патент за изобретение, двата обекта продължават да действат самостоятелно до изтичане срока им на закрила, като разпореждането с което и да е от двете права се счита и за разпореждане с другото.

Първоначалният срок на закрила на полезен модел е 4 години от датата на подаване на заявката. Той може да бъде продължен за два последователни периода от по три години. Общият срок на регистрация е 10 години от датата на подаване на заявката. Защитният документ, който се издава от Патентно ведомство се нарича свидетелство за регистрация на полезен модел. При полезния модел не се изисква заплащане на годишни патентни такси, а такси за удължаване срока на закрила – съответно за периода от пета до седма година и от осма до десета година.

Закрила на резултатите от триизмерния печат като промишлен дизайн

Промишленият дизайн се закриля по реда на „Закона на промишления дизайн“ от 1999 г.

Промишленият дизайн е видимият външен вид на продукт или на част от него, определен от особеностите на формата, линиите, рисунъка, орнаментите, цветовото съчетание или комбинация от тях. Продукт е всяко изделие, получено по промишлен или занаятчийски начин, включително части, предназначени за сглобяване в съставно изделие, комплект или композиция от изделия, опаковка, графични символи и печатни шрифтове,

⁹ Експертиза дали полезния модел отговаря на критериите за патентоспособност – новост, изобретателска стъпка и промишлена приложимост

с изключение на компютърни програми.¹⁰ За да получи закрила на територията на България, промишленият дизайн трябва да отговаря на критериите новост и оригиналност.

Съгласно българското законодателство като промишлен дизайн не се регистрира:

- дизайн, който противоречи на обществения ред или на добрите нрави;
- дизайн, чиито особености са обусловени единствено от техническата функция на

продукта;

- дизайн, чиито особености са обусловени от необходимостта продуктът, към който е включен или към който е приложен дизайнът, да бъде механически свързан или поставен във, около или срещу друг продукт така, че и двата продукта да изпълняват функциите си, с изключение на дизайн, чиято цел е да направи възможно мултиплицирано сглобяване или свързване на взаимно заменяеми продукти в модулна система.¹¹

Правната закрила върху дизайн се придобива чрез регистрацията му в Патентното ведомство, считано от датата на подаване на заявка за регистрация. Процедурата по регистрация на промишлен дизайн е бърза и закрила се получава за няколко месеца. По време на процедурата за регистрация на промишлен дизайн не се извършва експертиза за новост и оригиналност и дизайнът по-лесно може да бъде заличен, ако е регистриран в противоречие с критериите за регистрация.

Първоначалният срок на закрила на промишлен дизайн е 10 години от датата на подаване на заявката. Регистрацията може да бъде подновявана за три последователни периода от по 5 години. Общият срок на регистрация е 25 години от датата на подаване на заявката. Защитният документ, който се издава от Патентно ведомство се нарича свидетелство за регистрация на промишлен дизайн.

Освен времево, действието на обектите на индустриална собственост е ограничено и териториално и те действат единствено на територията на държавите, за които е предоставена закрила.

Правната закрилата на резултатите от триизмерния печат като изобретения, полезни модели и промишлени дизайн предоставя изключителното право на техния правопритежател, което включва правото на използване, разпореждане и забрана трети лица да използват обектите на ИС, без съгласието на техния притежател.

Изобретенията и полезните модели в сферата на 3D принтирането засягат предимно 3D принтерите, както и техните компоненти, подпомагащи реализирането на 3D печат. Издадените патенти в областта, биха могли да закрилят и материалите за 3D печат, като прахове, нишки, течности, като много от материалите, които се използват от 3D принтерите, не са разработени специално за тази технология. Регистрираните промишлени дизайни най-често предоставят закрила за видимият външен вид на 3D принтерите.

Основавайки се на идентифицираните основни положения на трите обекта, в табличен вид ще бъдат посочени предимствата и недостатъците на закрилата на технологичните разработки като изобретения, полезни модели и промишлен дизайн.

¹⁰ чл. 3 от Закон за промишления дизайн (ЗПД) от 1999 г.

¹¹ чл. 11 от Закон за промишления дизайн (ЗПД) от 1999 г.

Предимства и недостатъци на закрилата на резултатите от триизмерния печат в областта на 3D печатът като изобретение, полезен модели и промишлен дизайн

В таблица 1 са представени основните предимства и недостатъци на изобретенията, полезните модели и промишления дизайн, като обекти на ИС, които са използвани от фирмите в областта на триизмерния печат за закрила на създадените от тях технологични разработки.

Таблица 1 – Предимства и недостатъци на изобретението, полезния модел и промишления дизайн

ПРЕДИМСТВА	
<u>ИЗОБРЕТЕНИЕ</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Патентоприетелят притежава юридически монопол за територията на България за срок от двадесет години; - Патентът е вид бариера, която пречи на останалите пазарни участници да продават конкурентни продукти; - Носителите на правото притежават конкурентно предимство пред останалите фирми на пазара; - Патентоприетелят би могъл сам да използва своето изобретение, както и да предоставя лицензи на други трети страни; - Патентоприетелят може да продава своето изобретение на по-високи цени, това допринася за генериране на основна и допълнителна печалба; - Патентът насърчава иновационната дейност на фирмите и стимулира технологичния напредък на компаниите; - Патентованите изобретения носят редица предимства и за обществото като цяло – внедряването на нови видове технологии в областта на триизмерното производство.
<u>ПОЛЕЗЕН МОДЕЛ</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Държавните такси за регистрация на полезен модел са по-ниски в сравнение с процедурата по патентоване на изобретение; - По-снизен критерий за наличие на изобретателска стъпка за разлика от изобретението; - Приетелят на регистриран полезен модел притежава юридически монопол за територията на България за максимален срок от десет години; - Приетелят на правото би могъл да използва своя полезен модел както и да предоставя лицензи на други трети страни - Опростена процедура по регистрация – за разлика от изобретението не се извършва експертиза по същество; - Кратък срок за получаване на закрила – процедурата отнема между три и шест месеца; - Закрилата чрез полезен модел е добър вариант за продукти с кратък търговски живот.
<u>ПРОМИШЛЕН ДИЗАЙН</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Опростена процедура по регистрация – не се извършва експертиза за новост и оригиналност на дизайна; - Кратък срок за получаване на закрила – процедурата отнема около три-четири месеца; - Подаване на множествена заявка – възможно е в една заявка за дизайн да бъдат включени няколко дизайна, ако продуктите, принадлежат към един и същи клас на Локарнска класификация или към един и същ комплект или композиция от изделия; - Приетелят на правото би могъл да използва своя промишлен дизайн както и да предоставя лицензи на други трети страни;

	- Възможност за отлагане на публичното разгласяване на дизайна до 30 месеца от датата на подаване на заявката, за да се избегне конкуренцията да научи за него.
НЕДОСТАТЪЦИ	
<u>ИЗОБРЕТЕНИЕ</u>	- Дълъг срок за получаване на закрила – процедурата по патентоване е дълга и сложна, отнема минимум от три до четири години за издаване на патент; - Процедурата по патентоване е скъпоструващ процес; - Ограничен срок на закрила; - Териториална ограниченост – патентът действа само на територията на държавата, в която е издаден; - Патентното описание е публично разкрито – заявката за изобретение се публикува непосредствено след изтичане на 18-месечният срок, считано от датата на подаване на патентната заявка; - Опорочаване на новостта – за да получи патентна закрила изобретението трябва да отговаря на критерия световна новост. - Нарастващи такси за поддържане действието на патентна.
<u>ПОЛЕЗЕН МОДЕЛ</u>	- По-кратък срок на закрила – максималният срок на действие е 10 години от датата на подаване на заявката, за разлика от изобретението; - Териториална ограниченост – полезният модел действа само на територията на държавата, в която е издаден; - Опорочаване на новостта – фирмите трябва да не разкриват публично информация за техния полезен модел, в противен случай рискуват да опорочат новостта си; - Полезният модел би могъл да бъде заличен от всяко трето лице, в случаите когато не отговаря на критериите новост, изобретателска стъпка и промишлена приложимост; - Закрилата на иновативните продукти чрез полезен модел не е толкова стабилна, колкото при патентите - В някои законодателства, регистрацията на полезен модел може да бъде получена само за определени области на технологията и за конкретни продукти.
<u>ПРОМИШЛЕН ДИЗАЙН</u>	- Ограничен срок на закрила – максималният срок на действие е 25 години от датата на подаване на заявката; - Териториална ограниченост – промишленият дизайн действа само на територията на държавата, в която е издаден; - Опорочаване на новостта – фирмите не трябва да разкриват публично информация за техния промишлен дизайн, в противен случай рискуват да опорочат новостта си; - Полезният модел би могъл да бъде заличен от трето лице, поради липса на новост и оригиналност.

Международни предприятия, разработващи 3D принтиращи технологии

Имайки предвид многото на брой чуждестранни предприятия, разработващи 3D принтери и технологии, които са се наложили на международно ниво, не би могло да се предостави изчерпателен списък на компаниите, наложили се в областта на адитивното производство.

Някои от международните компании, които създават технологични разработки в областта на 3D производството са:

1. Hewlett-Packard Company LP

Hewlett-Packard Company LP е американска многонационална компания, работеща в областта на информационните технологии със седалище в Пало Алто, Калифорния.

Предприятието разработва и представя голямо разнообразие от хардуерни компоненти, софтуер и свързани услуги за потребителите, малкия и средния бизнес и големите предприятия. Компанията има редица подадени заявки за изобретения за територията на САЩ, включително и за „Последваща обработка в 3D принтиращи системи“ (Post-Processing in 3D Printing Systems).¹²

2. 3D Systems

3D Systems също е американска компания, която е разположена в Южна Каролина. Фирмата разработва, произвежда и продава 3D принтери. Компанията създава модели на продуктови концепции, прецизни и функционални прототипи, основни модели за инструментална екипировка, както и производствени части за директно цифрово производство. Това е компанията, която е патентовала 3D технологията за печат за първи път. Компанията е подала редица патентни заявки, включително и за „Неизоцианатни полиуретанови мастила за 3D печат“. Това е нов вид полиуретан, получен чрез реакция на цикло-карбонати и амини без използване на токсични изоцианати. Той привлича все по-голямо внимание заради подобренията си във водопогълщането, термичната и химическата устойчивост спрямо конвенционалните полиуретани. С други думи, това е тип „зелен“ полиуретан, който се произвежда по екологичен начин.¹³

3. Voxeljet AG

Компанията е водещ световен доставчик на системи за 3D печат за индустриални приложения. Иновативната технология Binder-Jetting, използвана в прилаганите от компанията системи за 3D печат, предлага геометричната свобода, необходима за създаването на сложни дизайни. Това води до оптимизация на производствените процеси. Voxeljet AG е получила патент за „3D печатащо устройство за производство на компоненти“, които се използват при реализиране на адитивното производство.

4. Voxel8 Inc

Предприятие, създадено от интердисциплинарен екип от учени и инженери от Харвардския университет. Компанията разработва дигитални производствени системи, които революционизират технологиите при създаването на обувки. „Voxel8“ Inc е подала заявка за патент за територията на САЩ за „Метод за 3D печат на изделия с частици“. Тази разработка е свързана с технологията за 3D принтиране на обувки. Друга разработка на компанията е създадения метод за 3D печат, използващ смесващи дюзи.¹⁴

5. Orisol Asia

Основана през 1987 г. в Израел, Orisol е голяма компания, посветена на целия общарски процес: автоматизация в областта на роботиката, автоматизирани машини за шев, монтажни решения и материали за обувки. През 1990 г. Orisol представя първата машина за компютриране на шевове. Днес компанията е доставчик на цялостни решения за „интегриращи обувки“, характеризирани се с със съвместимост и дигитализация, които успяват да отговорят на изискванията на интелигентното производство. Компанията има подадена заявка за патент за „Горна 3D система за печат на обувки“.¹⁵

6. Goodman Technologies

Goodman Technologies LLC (GT) предлага професионални научни, инженерни и технически услуги. Глобалната мрежа на доставчици на GT, която включва адитивно

¹² www.hpe.com

¹³ Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019, www.3dprintingmedia.network

¹⁴ www.voxeljet.com

¹⁵ Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019, www.3dprintingmedia.network

производство на полимери, керамика, метали и композити, предоставя възможност за анализ, проектиране, производство, интегриране и тестване на сложни продукти на системно ниво. Goodman работи с компании в аерокосмическия бизнес, като използва триизмерния печат при 3D отпечатването на силициев карбид. Компанията е подала заявка за патент, за територията на САЩ за „3D печат на силициеви карбидни структури“.¹⁶

Примери за резултати, получили закрила като изобретения, полезни модели и промишлени дизайни в областта на триизмерния печат

В статията ще бъдат разгледани примери за патентовани изобретения, регистрирани полезни модели и промишлени дизайни в областта на триизмерния печат за територията на България, както и примери за регистрирани дизайни на Общността, които имат действие за територията на всички 27 държави членки на Европейския съюз.

Заявителите и патентоприетелите на патенти, които са подали заявки за изобретения в областта на триизмерния печат са ИНСТИТУТА ПО СИСТЕМНО ИНЖЕНЕРСТВО И РОБОТИКА-БАН, "ФИФТ ДИГРИИ" ООД, "ТДС 2016" ООД и "НЕО АРТ" ООД.

Пример за издаден патент за изобретение в областта на триизмерното производство е този, притежаван от ИНСТИТУТА ПО СИСТЕМНО ИНЖЕНЕРСТВО И РОБОТИКА – БАН, който е патентовал „3D ПРИНТИРАНО СЪЕДИНЕНИЕ МЕЖДУ ВАЛ И ЗВЕНО“ .

Пример 1: Издаден патент за изобретение в областта на триизмерното принтиране

Номер на заявка	Дата на заявка	Защитен номер	Дата на издаване	Наименование
112346	27.07.2016	67072	21.04.2020	3D ПРИНТИРАНО СЪЕДИНЕНИЕ МЕЖДУ ВАЛ И ЗВЕНО

Допълнително са идентифицирани притежателите на регистрирани полезни модели, които също са получили закрила за разработените от тях технологии в областта на триизмерния печат. Като притежатели на обектите са идентифицирани както физически лица, така и юридически лица като "ДОБРОГЛЕД 2016" ЕООД, "ТРАНСВАГОН" АД, "БИ ЕС ПРОЕКТ" ЕООД, "Риал Системс" ООД, "ДЖИ М ИНЖЕНЕРИНГ" ООД, ВГ.

Пример за регистриран полезен модел от българската компания "ДОБРОГЛЕД 2016" ЕООД в областта на триизмерното производство е представен в Пример 2.


¹⁶ Пак там

Пример 2: Регистриран полезен модел в областта на триизмерното принтиране

Номер на заявка	Дата на заявка	Защитен номер	Дата на регистрация	Наименование
4410	25.07.2019	3397	21.04.2020	УСТРОЙСТВО ЗА СТУДЕНА КАЛИБРОВКА НА ФИЛАМЕНТИ ЗА 3D ПРИНТИРАНЕ

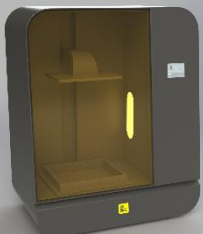
Фирмите-притежатели на регистрирани промишлени дизайни за територията на България за 3D технологии са „ЙОВАСОФТ 2“ ЕООД и "ДРИЙМ АРТ ХОУМ" ЕООД. Пример за регистриран промишлен дизайн от българската компания "ДРИЙМ АРТ ХОУМ" ЕООД в областта на триизмерното производство е представен в Пример 3.

Пример 3: Регистриран промишлен дизайн с наименование „3ДПРИНТЕР“

Номер на заявка	Дата на заявка	Регистров номер	Дата на регистрация	Изображение	Наименование
11046	28.08.2015	8360	15.12.2015		3ДПРИНТЕР

По-долу ще бъдат представени примери за регистрирани дизайни на Общността, които имат единно действие и се ползват със закрила за всички 27 държави-членки на Европейски съюз.

Пример 4: Регистриран дизайн на Общността „3D принтер“ с притежател Giunchi Molinari srl., Италия.

Номер на дизайна	Дата на заявка	Дата на регистрацията	Изображение	Наименование
008676928-0001	08/09/2021	08/09/2021		3D ПРИНТЕР

Пример 5: Регистриран дизайн на Общността „3D принтиращи химикалки“ с притежател ZHONG, Xionggen

Номер на дизайна	Дата на заявка	Дата на регистрация	Изображение	Наименование
005460011-0001	06/07/2018	06/07/2018		3D принтиращи химикалки

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Създаването на технологични разработки, които получават закрила чрез системата на индустриалната собственост допринасят за изграждането на успешна бизнес стратегия от компаниите и получаване на конкурентно предимство пред останалите пазарни участници на национално и глобално ниво. За съжаление закрилата на иновативните продукти в областта на триизмерния печат като изобретения, полезни модели и промишлени дизайни не е приоритет за голяма част от българските предприятия в сферата на триизмерния печат. Страната е все още на задни позиции в създаването на 3D продукти и технологии. Обектите на индустриална собственост осигуряват редица предимства за своите притежатели и висока възвращаемост на инвестициите, направени в разработването на технологични разработки в областта на адитивното производство. Въпреки че българските компании не биха могли да се сравняват с големите корпорации, те също трябва да разберат значимостта на триизмерното производство на международно ниво и да създават собствени разработки, вместо да използват чужди такива.

В статията като приноси моменти се открояват възможностите за закрила на резултатите от триизмерния печат като изобретение, полезен модел и промишлен дизайн, както и посочените предимства и недостатъци на посочените начини за закрила. Идентифицирането на международните компании, които създават технологични разработки в областта на 3D производството и представянето на примери за патентовани изобретения, регистрирани полезни модели и промишлени дизайни в областта на триизмерния печат за територията на България, както и примери за регистрирани дизайни на Общността, допринасят за практико-приложния аспект на статията.

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Борисов, Б., Борисова, В. „ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ“, Издателски комплекс УНСС, София, 2015.
2. Petrova, V., “THE INVENTIONS IN THE SOCIAL MEDIA AND THEIR PROTECTION AS AN OBJECT OF INDUSTRIAL PROPERTY”, Proceedings “Business in the 21st Century Challenges of the Digital Society 2018”, UNWE.
3. Petrova, V., “THREE-DIMENSIONAL (3D) PRINTING AS INTELLECTUAL PROPERTY”, The Yearbook of UNWE № 1 / 2020, Sofia.
4. Pacheva, V., „PATENT POLICY OF ENTERPRISES IN INNOVATION INDUSTRIES“, dissertation 2021.
5. Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019.
6. Закон за патентите и регистрацията на полезните модели, Обн. ДВ. бр.27 от 2 Април 1993 г.
7. Закон за промишления дизайн, Обн. ДВ. бр.81 от 14 Септември 1999 г.
8. www.3dprintingmedia.network.
9. www.hpe.com.
10. www.voxeljet.com.
11. www.bpo.bg.
12. www.euipo.europa.eu.

PROTECTION OF THE RESULTS OF THE THREE-DIMENSIONAL (3D) PRINTING AS INDUSTRIAL PROPERTY FOR THE TERRITORY OF BULGARIA

Vladislava Pacheva¹⁷

Abstract

The subject matter of this article is the protection of the results of three-dimensional (3D) printing as industrial property. The nature and characteristics of 3D printing have been identified. The various objects of industrial property such as invention, utility model and industrial design, which provide protection for products resulting from 3D technology, as well as the advantages and disadvantages of each of the methods of protection are analyzed. The companies in international aspect, which create technological results in the field of three-dimensional production, which obtain protection through the system of industrial property, are considered. Examples of patented inventions, registered utility models and industrial designs for 3D products in national and European order are given.

Keywords: *three-dimensional printing, innovative industries, intellectual property, inventions, utility models, industrial designs.*

JEL: A20, M2, O3

Introduction

In this paper, the topic of three-dimensional (3D) printing, which is implemented as an additive process, is discussed. Three-dimensional (3D) printing or "additive manufacturing" is a technology that differs from traditional manufacturing processes such as molding and casting in that they build 3D objects by sequentially creating layers on top of each other.¹⁸ 3D printing is a technology that affects a number of fields such as prototyping, medicine, the automotive industry, the fashion industry and more. Companies are investing in the creation of technological developments in 3D printing, which obtain protection through the industrial property (IP) system, specifically as inventions, utility models and industrial designs. Through the use of industrial property objects, a company can make significant profits if it manages to properly exercise the commercial monopoly and benefit from the advantages it has as the exclusive right owner of the IP objects.

This study has a practical focus and examines the products resulting from 3D printing that are protected as IP objects, as well as companies that create 3D technologies internationally. Examples from practice of patented inventions, registered utility models and industrial designs in the field of 3D printing are identified.

The object of this article is three-dimensional printing.

¹⁷ Vladislava Pacheva is an assistant professor at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer at the Faculty of Business, UNWE. In December 2021 she obtained a doctorate and successfully defended her dissertation on "PATENT POLICY OF COMPANIES IN INNOVATION INDUSTRIES". For the period March 2018 - February 2022 she is a part-time lecturer at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer (formerly the Department of Creative Industries and Intellectual Property). She teaches lecture courses in Patent Policy and Licensing, Unfair Competition, Intellectual Property and Intellectual Property Management. Vladislava Pacheva is an Industrial Property Representative at the Patent Office of the Republic of Bulgaria and a European Trade Mark and Design Representative at the European Union Intellectual Property Office (EUIPO).

Assistant Professor at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer, UNWE, vpetrova@unwe.bg

¹⁸ Petrova, V., "THREE-DIMENSIONAL (3D) PRINTING AS INTELLECTUAL PROPERTY", The Yearbook of UNWE № 1 / 2020, Sofia.

The subject is the results of three-dimensional printing, which have been protected as industrial property objects and in particular as inventions, utility models and industrial designs.

The aim of the study is to determine the nature and characteristics of 3D printing, to identify the industrial property objects such as invention, utility model and industrial design, providing protection for products resulting from 3D technology. In addition, international companies creating 3D products and examples of industrial property objects that have obtained protection are discussed.

The thesis of the study is that a significant factor for the competitiveness of companies and achieving economic prosperity in the dynamic business environment is the creation of technological developments in the field of three-dimensional printing, which obtain protection through invention, utility model and industrial design.

Limitations - the study will examine and analyze the results of 3D printing, which are protected by inventions, utility models and industrial designs. The protection of 3D products such as trademarks and other intellectual property objects remains outside the scope of the article.

Essence of three-dimensional printing

Three-dimensional printing is a technology for making three-dimensional solid objects using a digital model. The process begins with the selection of a three-dimensional model, which could be created independently, by own choice or borrowed. The file in which the object will be printed is digitally formatted using either 3D printing software or a 3D scanner. The file is then exported to a 3D printer using specialized software that transforms the digital model into a physical object through a process in which molten material is built layer by layer until the finished object appears. Three-dimensional printing begins by building a virtual design of an object that users would like to create. This design is used as a template of the physical object to be developed. The virtual design can be made using a 3D modeling program such as CAD (computer aided design) to create designs for which there is no selected template or 3D scanner for an existing object. This scanner builds a 3D digital copy of an object and places it into a 3D modeling program. The model is then sliced into hundreds or thousands of horizontal layers in preparation for printing. This prepared file is uploaded to a 3D printer, which creates the object layer by layer¹⁹.

Protection of 3D printing results as inventions

In this article, the invention is considered as an object of industrial property protected under the "Law on Patents and Registration of Utility Models" (LPRUM) of 1993.

In order to be defined as an invention, the intellectual product obtained must necessarily be a technical solution to a problem, and the problem may be in any field of the public economy. The essential point here is that it is not the problem itself but the solution which must be technical. If the intellectual work is not a technical solution, it is generally not considered an invention and patent protection cannot be obtained.²⁰

Inventions in all fields of technology that are new, have an inventive step and are industrially applicable are patentable. An invention is new if it is not part of the state of the art. The state of the art includes anything which has become generally available by written or oral description, use or otherwise disclosure anywhere in the world before the filing date, or priority date, of the patent application.²¹ In order to obtain a patent, a development must be new, it must

¹⁹ Ibidem

²⁰ Borisov, B., Borisova, V. "INTELLECTUAL PROPERTY", UNWE Publishing House, Sofia, 2015.

²¹ Petrova, V., "THE INVENTIONS IN THE SOCIAL MEDIA AND THEIR PROTECTION AS AN OBJECT OF INDUSTRIAL PROPERTY", Proceedings "Business in the 21st Century Challenges of the Digital Society 2018", UNWE.

have absolute novelty and it must not be known anywhere in the world. Bulgarian enterprises in the field of 3D printing must be sure that the subject matter which they would like to obtain protection for is their own development and is not borrowed from a foreign research result that has obtained patent protection in the territory where they will use it.

The inventive step criterion is met if, for a person skilled in the art, the invention does not have to follow in an obvious way from the prior art in the same field at the date of filing or the priority date. The inventive step for inventions in the field of three-dimensional printing determines the degree of contribution of an invention to the state of the art in the relevant technological field.

The requirement that the invention be "industrially applicable" means that its subject matter "must be manufacturable or reusable in any branch of industry and agriculture".

According to the Bulgarian legislation, the following are not considered inventions:

1. discoveries, scientific theories and mathematical methods;
2. results of artistic creativity;
3. plans, rules and methods for intellectual activity, for games or for business activity and computer programs;
4. presentation of information.²²

In addition, not all intellectual products that are considered inventions can be protected by a patent. For this reason, those involved in 3D printing should be familiar with the legal provisions set out in the the Law on Patents and Registration of Utility Models LPRUM.

According to the LPRUM, patents are not issued for:

1. inventions the commercial exploitation of which would violate public policy and good morals, including those relating to:
 - (a) methods for cloning human beings;
 - (b) methods of modifying the genetic identity of a human foetus;
 - (c) the use of human embryos for industrial or commercial purposes;
 - (d) methods of modifying the genetic identity of animals where there is a risk of causing suffering to them without any significant medical benefit to humans or animals, and of animals obtained by such methods;
2. methods of treating humans or animals by therapy or surgery, and methods of diagnosis administered to humans or animals, but this shall not apply to products, in particular substances or compositions, used in such methods;
3. varieties of plants and breeds of animals;
4. essentially biological methods of producing plants and animals.²³

The procedure for the grant of a patent, from the time of filing the patent application to the grant of the patent itself, is very complex and lengthy, and usually takes several years, so it will not be described in this article. This is one of the drawbacks of the procedure - for the territory of Bulgaria, the shortest period for the grant of a patent is about three years, and sometimes the patent is granted even in the fifth or sixth year from the filing date. The protective document that is issued upon successful completion of the patenting procedure is called a "patent".²⁴

The term of protection of the invention is twenty years from the date of filing of the patent application. After the expiry of this period, the patent becomes free for use and the patent owners in the field of three-dimensional printing are not entitled to exercise their exclusive rights. In order to maintain the validity of a granted patent, the patent owner must pay annual patent fees, with the beginning of each patent year being the date of filing of the patent application and the first year

²² Art. 6 (2) of the Law on Patents and Registration of Utility Models (LPRUM) of 1993.

²³ Art. 7 of the Law on Patents and Registration of Utility Models (LPRUM) of 1993.

²⁴ Pacheva, V., „PATENT POLICY OF ENTERPRISES IN INNOVATION INDUSTRIES“, dissertation 2021

starting on that date. Bulgarian companies creating technological developments in the field of 3D printing should be aware of the territorial effect of the patent in addition to the temporal effect of the patent, because they can only benefit from their monopoly rights in the territories where they have obtained patent protection.

Protection of 3D printing results as a utility model

A utility model is also protected under the "Law on Patents and Registration of Utility Models" of 1993. In a number of countries, innovative products can obtain registration through a "utility model" or so-called "short term patent". A utility model is an object which, on the one hand, contains specific features characteristic of the invention and, on the other hand, resembles an industrial design. In the case of a utility model, the requirement is that form follows function. Where the form of the article is a consequence of the functions of the article and the modification of that form results in a modification of the functions, then the form is an element of the design essence of the article and not a decorative element thereof. The criteria for registration of a utility model are similar to those for an invention, but there are also significant differences such as a simpler registration procedure, no substantive examination (no check for patentability criteria), shorter term of validity of the utility model, lower state fees. The legal protection of a utility model is granted by registration with the Patent Office of the Republic of Bulgaria. The registration is effective against third parties from the date of publication in the official bulletin of the Patent Office. In order to obtain protection on the territory of Bulgaria, the utility model must meet the criteria of novelty, inventive step and industrial applicability.

Under national law, the objects that are not considered utility models and those that are excluded from protection are the same as for inventions, but with some significant differences - no methods, chemical compounds and their use, and certain types of biotechnological inventions are registered as utility models. An invention patent can be obtained for a method, a chemical compound, but not for utility models.

The protection of 3D printing results as a utility model is not as stable as that of inventions. During the procedure for registration of a utility model, no substantive examination²⁵ is performed, which makes it more susceptible to attack and can be more easily cancelled if it is registered in violation of the patentability criteria.

Under certain conditions, national legislation provides companies with the possibility to file a parallel application for registration of a utility model alongside the application for invention. 3D printing companies should be aware of this possibility and, if necessary, take advantage of this option. In this way, while the complex patent examination for the claimed invention is ongoing, the right holder will be able to exercise the exclusive right it derives from the registered utility model. After the grant of a patent for an invention, the two objects continue to operate independently until their term of protection expires, and the disposal of either right is deemed to be a disposal of the other.²⁶

The initial term of protection of a utility model is 4 years from the date of filing of the application. It may be extended for two consecutive periods of three years. The total registration period is 10 years from the date of submission of the application. The protective document issued by the Patent Office is called a utility model registration certificate. In the case of a utility model, no annual patent fees are payable, but fees are payable for the extension of the term of protection - for the period from the fifth to the seventh year and from the eighth to the tenth year respectively.

²⁵ Examination whether the utility model meets the criteria for patentability - novelty, inventive step and industrial applicability

²⁶ Pacheva, V., „PATENT POLICY OF ENTERPRISES IN INNOVATION INDUSTRIES“, dissertation 2021

Protection of 3D printing results as industrial design

An industrial design is protected under the "Law on Industrial Design" of 1999.

Industrial design is the visible appearance of a product or part of a product defined by the features of shape, lines, pattern, ornamentation, color combination or combination thereof. A product is any article obtained by an industrial or craft process, including parts intended to be assembled into a composite article, set or composition of articles, packaging, graphic symbols and printed typefaces, but excluding computer programs.²⁷ In order to obtain protection on the territory of Bulgaria, the industrial design must meet the criteria of novelty and originality.

It is not registered as an industrial design under Bulgarian law:

- a design which is contrary to public policy or good morals;
- a design whose features are determined solely by the technical function of the product;
- a design the features of which are determined by the need for the product to which the design is incorporated or to which it is applied to be mechanically connected or placed in, around or against another product in such a way that both products perform their functions, with the exception of a design the purpose of which is to make possible the multiplicative assembly or connection of interchangeable products in a modular system.²⁸

The legal protection of a design is acquired by its registration with the Patent Office as of the date of filing of the application for registration. The procedure for registration of a design is fast and protection is obtained within a few months. During the procedure for registration of an industrial design, no examination for novelty and originality is carried out and the design can more easily be cancelled if it is registered contrary to the registration criteria.

The initial term of protection of an industrial design is 10 years from the filing date of the application. The registration may be renewed for three consecutive periods of 5 years each. The total term of registration shall be 25 years from the date of filing of the application. The protective document issued by the Patent Office is called a design registration certificate.

In addition to their temporal effect, the effects of industrial property objects are limited territorially and they operate only in the territory of the countries for which protection is granted.

The legal protection of 3D printing results such as inventions, utility models and industrial designs grants the exclusive right to their owner, which includes the right to use, dispose of and prohibit third parties from using the IP objects without the consent of their owner.

Inventions and utility models in the field of 3D printing mainly concern 3D printers as well as their components supporting the implementation of 3D printing. Patents issued in the field could also protect 3D printing materials, such as powders, filaments, liquids, as many of the materials used by 3D printers are not developed specifically for this technology. Registered industrial designs most often provide protection for the visible appearance of 3D printers.

Based on the basics of the three objects identified, the advantages and disadvantages of the protection of technological developments such as inventions, utility models and industrial designs will be indicated in tabular form.

Advantages and disadvantages of the protection of 3D printing results in the field of 3D printing as invention, utility models and industrial design

Table 1 presents the main advantages and disadvantages of inventions, utility models and industrial designs as objects of IP that have been used by 3D printing companies to protect their technological developments.

²⁷ Article 3 of "Law on Industrial Design" of 1999

²⁸ Article 11 of "Law on Industrial Design" of 1999

Table 1 - Advantages and disadvantages of the invention, utility model and industrial design

ADVANTAGES	
<u>INVENTION</u>	<ul style="list-style-type: none"> - The patent owner holds a legal monopoly for the territory of Bulgaria for a period of twenty years; - The patent is a type of barrier that prevents other market players from selling competing products; - Right holders have a competitive advantage over other firms in the market; - The patent owner could use its invention itself as well as grant licenses to other third parties; - The patent encourages innovation activities of companies and stimulates technological progress of companies; - Patented inventions also bring a number of benefits to society as a whole - the introduction of new types of technology in the field of three-dimensional manufacturing.
<u>UTILITY MODEL</u>	<ul style="list-style-type: none"> - The state fees for registration of a utility model are lower compared to the procedure for patenting an invention; - A lower criterion for the existence of an inventive step in contrast to the invention; - The holder of a registered utility model has a legal monopoly for the territory of Bulgaria for a maximum period of ten years; - The right holder could use its utility model as well as grant licenses to other third parties; - Simplified registration procedure - unlike an invention, no substantive examination is carried out; - Short period for obtaining protection - the procedure takes between three and six months; - Utility model protection is a good option for products with a short commercial life.
<u>INDUSTRIAL DESIGN</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Simplified registration procedure - no examination for novelty and originality of the design is performed; - Short term for protection - the procedure takes about three to four months; - Filing of a multiple application - it is possible to include several designs in one design application, if the products belong to the same class of the Locarno classification or to the same set or composition of products; - The right holder could use its industrial design as well as grant licenses to other third parties; - Possibility to postpone the public disclosure of the design for up to 30 months from the date of filing of the application in order to avoid competition to learn about it.

DISADVANTAGES	
<u>INVENTION</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Long term of the patent proceedings - the patenting procedure is long and complicated, it takes at least three to four years to grant a patent; - The patenting procedure is an expensive process; - Limited term of protection; - Territorial limitation - the patent is valid only in the territory of the country in which it was issued; - The patent description is publicly disclosed - the application for invention is published immediately after the expiration of the 18-month period from the date of filing the patent application; - Desecration of novelty - in order to obtain patent protection, an invention must meet the criterion of world novelty; - Increasing fees to maintain the validity of the patent.
<u>UTILITY MODEL</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Shorter term of protection - the maximum term is 10 years from the filing date, unlike invention; - Territorial limitation - the utility model is effective only in the territory of the country in which it is granted; - Disclosure of novelty - companies must not publicly disclose information about their utility model, otherwise they risk disclosing their novelty; - The utility model could be invalidated by any third party in cases where it does not meet the criteria of novelty, inventive step and industrial applicability; - The protection of innovative products through a utility model is not as stable as patents; - In some jurisdictions, utility model registration can only be obtained for certain fields of technology and for specific products.
<u>INDUSTRIAL DESIGN</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Limited period of protection - the maximum period of protection is 25 years from the date of filing; - Territorial limitation - the design is effective only in the territory of the country in which it was granted; - Disclosure of novelty - companies must not publicly disclose information about their design, otherwise they risk discrediting their novelty; - The utility model could be invalidated by a third party for lack of novelty and originality.

International companies developing 3D printing technologies

Considering the large number of foreign companies developing 3D printers and technologies that have established themselves internationally, it would be impossible to provide a comprehensive list of companies that have established themselves in the field of additive manufacturing.

Some of the multinational companies creating technological developments in 3D manufacturing are:

1. Hewlett-Packard Company LP

Hewlett-Packard Company LP is an American multinational information technology company headquartered in Palo Alto, California. The company develops and markets a wide variety of hardware components, software, and related services for consumers, small and medium-sized businesses, and large enterprises. The company has filed a number of applications for inventions in the United States, including "Post-Processing in 3D Printing Systems".²⁹

2. 3D Systems

²⁹ www.hpe.com

3D Systems is also an American company that is located in South Carolina. The company develops, manufactures and sells 3D printers. The company creates product concept models, precision and functional prototypes, basic tooling models, and production parts for direct digital manufacturing. This is the company that patented 3D printing technology for the first time. The company has filed a number of patent applications, including for "Non-isocyanate polyurethane inks for 3D printing". This is a new type of polyurethane made by reacting cyclo-carbonates and amines without using toxic isocyanates. It is attracting increasing attention for its improvements in water absorption, thermal and chemical resistance over conventional polyurethanes. In other words, it is a type of "green" polyurethane that is produced in an environmentally friendly manner.³⁰

3. Voxeljet AG

The company is a leading global provider of 3D printing systems for industrial applications. The innovative Binder-Jetting technology used in the company's 3D printing systems offers the geometric freedom needed to create complex designs. This leads to the optimization of production processes. Voxeljet AG has been granted a patent for a "3D printing device for the production of components" that are used in the realization of additive manufacturing.

4. Voxel8 Inc

A company founded by an interdisciplinary team of scientists and engineers from Harvard University. The company develops digital manufacturing systems that revolutionize technology in the creation of footwear. "Voxel8 Inc has applied for a U.S. territory patent for a "Method for 3D printing particle articles". This development is related to the technology for 3D printing shoes. Another development of the company is the created method for 3D printing using mixing nozzles.³¹

5. Orisol Asia

Founded in 1987 in Israel, Orisol is a large company dedicated to the entire shoemaking process: robotic automation, automated sewing machines, assembly solutions and shoe materials. In 1990, Orisol introduced the first computerized stitching machine. Today, the company is a provider of complete "integrative shoe" solutions, characterized by compatibility and digitalization, which succeed in meeting the demands of smart manufacturing. The company has applied for a patent for a "3D printed upper shoe system".³²

6. Goodman Technologies

Goodman Technologies LLC (GT) offers professional scientific, engineering and technical services. GT's global supplier network, which includes additive manufacturing of polymers, ceramics, metals and composites, provides the capability to analyze, design, manufacture, integrate and test complex products at the system level. Goodman works with companies in the aerospace business using 3D printing in the 3D printing of silicon carbide. The company has applied for a U.S. territory patent for "3D printing of silicon carbide structures".³³

Examples of results protected as inventions, utility models and industrial designs in the field of 3D printing

The article will discuss examples of patented inventions, registered utility models and industrial designs in the field of three-dimensional printing for the territory of Bulgaria, as well as

³⁰ Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019, www.3dprintingmedia.network

³¹ www.voxeljet.com

³² Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019, www.3dprintingmedia.network

³³ Ibidem

examples of registered Community designs that have effect for the territory of all 27 Member States of the European Union.

The applicants and patent owners who have filed applications for inventions in the field of three-dimensional printing for the territory of Bulgaria are the INSTITUTE OF SYSTEMS ENGINEERING AND ROBOTICS-BAS, FIFT DIGREES Ltd, TDS 2016 Ltd and NEO ART Ltd.

An example of an issued patent for an invention in the field of three-dimensional manufacturing is the one held by the INSTITUTE OF SYSTEMS ENGINEERING AND ROBOTICS - BAS, which has patented "3D PRINTED JOINT BETWEEN SHAFT AND UNIT".

Example 1: Patent granted for an invention in the field of 3D printing

Application №	Filing date	Protection number	Date of issuance	Title of the invention
112346	27.07.2016	67072	21.04.2020	3D printed joint between shaft and unit

Additionally, registered utility model owners have been identified who have also obtained protection for their technologies in the field of 3D printing. Both natural persons and legal entities have been identified as the owners of the objects, such as DOBROGLED 2016 Ltd, TRANSVAGON AD, BIES PROJECT Ltd, RIAL SYSTEMS Ltd, JM ENGINEERING Ltd, BG.


An example of a registered utility model by the Bulgarian company DOBROGLED 2016 Ltd. in the field of three-dimensional manufacturing is presented in Example 2.

Example 2: Registered utility model in the field of 3D printing

Application №	Filing date	Protection number	Registration date	Title of utility model
4410	25.07.2019	3397	21.04.2020	DEVICE FOR COLD CALIBRATION OF FILAMENTS FOR 3D PRINTING

The companies-owners of registered industrial designs for the territory of Bulgaria for 3D technologies are "JOVASOFT 2" Ltd. and "DRYM ART HOME" Ltd. An example of a registered design by the Bulgarian company "DRYM ART HOME" Ltd. in the field of 3D manufacturing is presented in Example 3.

Example 3: Registered industrial design named "3DPRINTER"

Application №	Filing date	Registry number	Registration date	Representation	Indication of the product
11046	28.08.2015	8360	15.12.2015		3DPRINTER

The following are examples of registered Community designs that have unitary effect and enjoy protection for all 27 Member States of the European Union.

Example 4: Registered Community design "3D printer" owned by Giunchi Molinari srl., Italy

Registered Community Design №	Filing date	Registration date	Representation	Indication of the product
008676928-0001	08/09/2021	08/09/2021		3DPRINTER

Example 5: Registered Community design "3D printing pens" with holder ZHONG, Xionggen

Registered Community Design №	Filing date	Registration date	Representation	Indication of the product
005460011-0001	06/07/2018	06/07/2018		3D printing pens

CONCLUSION

The creation of technological developments that obtain protection through the industrial property system contributes to companies building a successful business strategy and gaining a competitive advantage over other market players at national and global level. Unfortunately, the protection of innovative products in the field of 3D printing such as inventions, utility models and industrial designs is not a priority for a large number of Bulgarian companies in the field of 3D printing. The country is still lagging behind in the creation of 3D products and technologies. Industrial property objects provide a number of advantages for their owners and a high return on investments made in the development of technological developments in the field of additive manufacturing. Although Bulgarian companies could not compare with large corporations, they should also understand the importance of 3D manufacturing at international level and create their own developments instead of using foreign ones.

The article highlights the opportunities for protection of the results of three-dimensional printing such as invention, utility model and industrial design, as well as the advantages and disadvantages of these methods of protection. The identification of international companies that create technological developments in the field of 3D production and the presentation of examples of patented inventions, registered utility models and industrial designs for 3D products in national and European order, contribute to the practical aspect of the article.

REFERENCES

1. Borisov, B., Borisova, V. "INTELLECTUAL PROPERTY", UNWE Publishing House, Sofia, 2015.
2. Petrova, V., "THE INVENTIONS IN THE SOCIAL MEDIA AND THEIR PROTECTION AS AN OBJECT OF INDUSTRIAL PROPERTY", Proceedings "Business in the 21st Century Challenges of the Digital Society 2018", UNWE.
3. Petrova, V., "THREE-DIMENSIONAL (3D) PRINTING AS INTELLECTUAL PROPERTY", The Yearbook of UNWE № 1 / 2020, Sofia.
4. Pacheva, V., „PATENT POLICY OF ENTERPRISES IN INNOVATION INDUSTRIES“, dissertation 2021.
5. Sher, D., The 20 most interesting 3D printing patents filed or released in 2019, July 4, 2019.
6. Law on Patents and Registration of Utility Models, Prom. DV. No. 27 of April 2, 1993.
7. Law on Industrial Design, Prom. DV. No. 81 of September 14, 1999.
8. www.3dprintingmedia.network.
9. www.hpe.com.
10. www.voxeljet.com.
11. www.bpo.bg;
12. www.euipo.europa.eu.

ПРАВАТА НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ ВЪРХУ ФИЛМИ – ПРАВЕН И ФИНАНСОВ МЕХАНИЗЪМ ЗА УСПЕШНА МЕЖДУНАРОДНА РЕАЛИЗАЦИЯ

Иван Начев³⁴ / Ivan Nachev

Резюме

Настоящата статия цели да насочи вниманието на производителите на аудио-визуални произведения, в частност на филми, към важният аспект – успешна пазарна реализация на създаваните от тях продукти. Филмът, като основен продукт на филмовата индустрия, е причислен към интелектуалните продукти, чиято природа предполага по-лекоотен режим при извършване на действия по реализацията му извън страната на произход. Изследвани са финансовите резултати на част от създадените с държавна подкрепа филми, като акцентът е поставен само върху официалната статистика от продажба на билети при осъществяване на кинопоказ. В хода на изследването се доказва необходимостта от международна реализация на интелектуалната собственост като основен способ за повишаване на ефективната икономическа реализация на филмите. Методологията на изследването е интердисциплинарна и линията, която се следва е от общото към частното. Използвани са комплексният, системният и структурният подход, методите на анализ и синтез, историческият метод, сравнителният метод, статистическият метод и др.

Ключови думи: *интелектуална собственост, филмова индустрия, филм, реализация на интелектуална собственост*

JEL: O34, L82

Abstract

The article aims to draw the attention of producers of audio-visual works, in particular films, to the important aspect - successful monetizing of their products. Film, as the main product of the film industry, is part of the group of intellectual property products, the nature of which implies a lighter regime in carrying out actions for its realization outside the country of origin. The financial results of some of the films created with state support have been studied with an emphasis on only the official statistics on ticket sales during the screening. In the research the necessity of international realization of the intellectual property was proved, as the main way to increase the effective economic realization of the films. The research methodology is interdisciplinary and the line to follow is from the general to the particular. The complex, systematic and structural approach, the methods of analysis and synthesis, the historical method, the comparative method, the statistical method, etc. are used.

³⁴ Иван Начев е магистър по интелектуална собственост от Университета за национално и световно стопанство от 2013 г., а през 2018 г. му е присъдена образователна и научна степен „Доктор“ от УНСС. Главен финансов директор е в компании, които са специализирани в производството и разпространението на аудио-визуални произведения. Председател е на сдружение „Български филмов институт“ от 2021 година. От м. октомври 2018 г. е щатен преподавател в Катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“, като преподава пред студенти от втори, трети и четвърти курс в ОКС „Бакалавър“, както и пред ОКС „Магистър“. Преподава „Интелектуална собственост“, „Авторско право и сродни права“, „Творчески индустрии“ и „Филмов бизнес“. От 2020 г. е заместник-директор по научноизследователската дейност на Института по интелектуална собственост и технологичен трансфер към УНСС. д-р Иван Начев е асистент в Университет за национално и световно стопанство, i.nachev@unwe.bg

Увод

Филмовата индустрия, като основен стълб на творческите индустрии, е един от основните способи за представяне на културното разнообразие на отделните страни, в контекста на Европейския съюз (ЕС). Както всяка една от творческите индустрии³⁵, в основата на филмовата е способността за създаване на конкурентоспособна интелектуална собственост и разбира се, възможността за полагането на целенасочени усилия по нейното реализиране на пазара. Филмът, като основен продукт на филмовата индустрия, в своята същност е обект на авторскоправна закрила, което го позиционира като интелектуален продукт.

Функционирането на филмовата индустрия в Република България, в голяма степен, е подчинено на целенасочените усилия, които държавата полага за развитието на сектора³⁶. Тази роля на държавата, както и нейните целенасочени усилия, са ясно дефинирани в Закона за филмовата индустрия (ЗФИ) – чл. 3. За по-ясна рамка на това, което държавата осъществява като политика е Важно за целите на настоящата статия, да отбележа ролята ѝ в процеса по „създаване на условия за държавно подпомагане на българската филмова индустрия³⁷“, чрез второстепенния разпределител с бюджет към Министъра на културата на Република България – Изпълнителна агенция „Национален филмов център“ (ИА „НФЦ“). Всички усилия на Държавата, било то чрез ИА „НФЦ“ и/или кой и да е от другите бюджетни разпределители³⁸, са насочени към повишаване на конкурентоспособността на българските производители на филми в условията на глобализация.

Настоящата статия има за цел:

- да представи филма като обект на интелектуална собственост, както и необходимата на продуцентите съвкупност от права, необходими за реализацията му;
- да проследи финансовата ефективност на подкрепени, по реда на ЗФИ, филмови продукции на национално ниво;

За постигане на целите се поставят следните задачи:

- представяне на филма като съвкупност от права на интелектуална собственост;
- представяне на необходимия минимум от права, необходими на продуцента за реализация на филма;
- изследване на финансови резултати (оборот от продажба на билети) в Република България на филмови продукции, осъществени с подкрепата на Държавата.

Авторът поставя някои ограничения в изследователското поле:

- филмът се разглежда само от гледна точка на носителите на авторски и сродни права върху целия филм, без да се разглеждат обектите на авторскоправна закрила, които са включени във филма и техните автори, които имат права по отношение на тях, но не и по отношение на целия филм. Извън обхвата са и носителите на сродни на авторското право права – артист-изпълнителите;

³⁵ За повече информация виж Борисова, В. „Бизнес с интелектуална собственост в творческите индустрии“, ИК УНСС, София 2017.

³⁶ Чл. 1 от Закона за филмовата индустрия (ЗФИ), обн. ДВ. бр. 105 от 02.12.2003 г.

³⁷ Чл. 3, ал. 1, т. 2 от ЗФИ.

³⁸ Като например Национален фонд „Култура“, Българска национална телевизия и др.

- при изследване на финансовите резултати се разглежда само реализиран оборот от продажба на билети, на национално ниво, като при никой от изводите не се подлагат на анализ **художествените дадености** на филмите, както и тяхната успешна/неуспешна **реализация на специализирани форуми** (фестивали и получени награди).

Основната теза на статията, е че при реализация на интелектуална собственост, чрез филмовия продукт, за да бъде финансова ефективна и секторът да бъде относително независим от държавна подкрепа, трябва да се създават продукти, които са конкурентоспособни на световните пазари, с цел на постигане на максимални финансови резултати.

I. Филмът като обект на интелектуална собственост

Специфичният продукт на филмовата индустрия – филмът – има сложна същност, тъй като е изграден от множество обекти на интелектуална собственост, чиито автори са положили своите целенасочени творчески усилия, с което са допринесли за готовия продукт и респективно за неговия успех.

Творчеството е основата на създаване на елементите на филма, което е и основното законово изискване за възникване на закрила³⁹ за обектите на авторско право.

Настоящата статия поставя фокус само върху тази част от авторите, които имат права на интелектуална собственост по отношение на целия филм, които според Закона за авторското право и сродните му права⁴⁰ (ЗАПСП) са:

- режисьор;
- оператор;
- сценарист;
- художник-постановчик при анимационните филми.

Като всеки обект на авторскоправна закрила, така и на филма са необходими посредници между него и публиката, като основен се откроява продуцентът, който организира създаването на филма и осигурява финансирането му⁴¹. Като организатор и осигуряващ финансирането, продуцентът може да бъде приравнен до инвеститора за филмовата продукция. В неговите прерогативи е да представи филма пред публиката и да го доведе до успешна финансова реализация. Поради тази специфична роля на продуцентите, законът (ЗАПСП) им предоставя права сродни на авторското. Освен предоставените със закон права, продуцентите следва да сключат по надлежния ред договори с носителите на права, така че да обезпечат процеса по реализация на филма.

1. Авторите на филма като носители на права.

Законът за авторското право и сродните му права отрежда ролята на режисьора, оператора и сценариста⁴² в процеса по създаване на филма, като ги идентифицира като лицата, които имат основен творчески принос върху крайния продукт. Всеки един от тях полага специфичен творчески труд, за да достигне филмът от идея, за която няма закрила⁴³, до готовия за гледане от потребителите продукт.

³⁹ Чл. 3, ал. 1 от Закона за авторското право и сродните му права (ЗАПСП), обн. ДВ. бр. 56 от 29.06.1993 г.

⁴⁰ Чл. 62, ал. 1 от ЗАПСП.

⁴¹ Чл. 62, ал. 3 от ЗАПСП.

⁴² Статията не разглежда анимационните филми и поради тази причина, художник-постановчикът е изключен от разглеждане.

⁴³ Чл. 4, т. 2 от ЗАПСП.

Сценаристът е основна творческа фигура, която претворява идеята за създаване на филма и/или адаптира вече готово литературно произведение в специфичния обект на закрила – сценарий. Сценарият, който той написва, е сложно произведение, което в голяма степен е литературно, но също така има технически елементи. Докато романът, например, е произведение, което разказва истории по възможно най-цветущият начин, то сценарият разказва историята в картини и само с детайли, които са необходими, на режисьора и на оператора, за да ги пресъздадат пред камерата⁴⁴. Специфичната същност на сценария и необходимостта от полагаането на специализиран технически и най-творчески подход при неговото създаване, определят и мястото на сценариста в групата на правноносителите върху филма, който се създава именно на основите на неговото произведение.

Режисьорът също е основна творческа фигура, чиято важна и ключова роля в творческия процес е представена доста умело в Речника на българския език: „Художествен ръководител на театрална постановка, филм, телевизионна програма и др. сценични и визуални форми, който ръководи дейността на актьори, сценографи, оператори до завършване и представяне на постановката пред публика; постановчик⁴⁵“. Ние, потребителите на филми, можем само да си представяме мащабът на творческия потенциал и възможности за неговото изразяване, които трябва да притежава един режисьор, за да може да ръководи толкова много дейности и да поставя, в случая на филма, пред камера написания сценарий. Законът му отрежда ролята на автор на филма заради неговата изключително важна и творческа работа, която претворява описаните картини в живи.

Операторът е човекът, който успява да претвори вижданията⁴⁶ на режисьора пред камерата, чрез похватите на операторското майсторство. Той е неразделна част от процеса по разказване на историята на филма. Трябва да притежава множество ключови и технически компетенции, но в основата на успеха на неговата работа е творческото виждане за техническото заснемане на всяка отделна сцена и нейната относимост към общия облик на филма. Поради специфичната си творческа дейност, операторът е носител на авторско право върху готовия филм.

Съгласно българското законодателство, в частност ЗАПСП, на носителите на права се предоставят, условно казано, две категории права – имуществени⁴⁷ и неимуществени⁴⁸. Целта на статията не е да извежда съдържанието на правата на авторите, като ще се спра само тези от тях, които са необходими на продуцента, за да реализира успешно готовия филм и смисълът в процеса по уреждане.

⁴⁴ Miyamoto K., An Introduction to Screenwriting, publ. ScreenCraft, 2016, p. 13.

⁴⁵ Електронен речник на българския език, Институтът за български език „Професор Любомир Андрейчин“, достъпен на <http://ibl.bas.bg/>. Последно посетен на 19.03.2022 г.

⁴⁶ За повече информация виж <https://www.masterclass.com/articles/film-101-what-is-the-director-of-photography-and-is-director-of-photography-the-same-as-cinematographer> . Последно посетен на 19.03.2022 г.

⁴⁷ За повече информация виж чл. 18 от ЗАПСП.

⁴⁸ За повече информация виж чл. 15 от ЗАПСП.

2. Договори за отстъпване на права

При сключването на договорите с авторите на филма, продуцентите трябва да вземат предвид редица специфики на продукта и неговата реализация. Продуктивният живот на филма е дискуссионна тема, която не изследвам с тази статия, но в общия случай, могат да се изведат няколко основни способа, чрез които се реализира филмът:

- прожекция в кинозалон;
- предоставяне на достъп чрез стрийминг платформи;
- телевизионно излъчване в политематични канали на телевизионни оператори;
- телевизионно излъчване в нишови канали;
- нелинейно медийно излъчване⁴⁹;
- продажба на носители с копия от филма⁵⁰.

За всеки от посочените начини на реализация, продуцентът трябва да предвиди специфични клаузи в договорите за създаване и използване на филма с авторите.

Друг аспект на реализацията е територията на разпространение, както и времето, за което ще се осъществи цялостният дистрибуционен процес. Отговорите на тези въпроси дават на продуцента ясна представа за обхвата, който трябва да имат сключваните с авторите договори. За един скъпоструващ производствен процес, какъвто е производството на филма, трябва да се разчита на добре оформени договори, които защитават в максимална степен инвестицията на продуцента. Договорите трябва да обхващат:

- обема от неимуществени права, които се отстъпват от авторите на продуцента;
- обема от имуществени права, които се отстъпват от авторите на продуцента, както и времетраенето, и територията.

Практиката показва, че разчитането на диспозитивната норма в чл. 63, ал. 1 за обема и вида на правата, както и тяхното времетраене, и територия, не са основен стълб, на който продуцентите се опират в работата си. Още повече нормата съдържа в себе си и императив: „А авторите по чл. 62 сключват с продуцента писмени договори...⁵¹“. Изискването за писмена уговорка е в сила и по отношение на моралните права на авторите, която е залегнала в чл. 16 на ЗАПСП. На база тези, макар и не всестранно разгледани, разпоредби на закона, продуцентите, сключват писмени договори със съответните правноносителни, за да гарантират възможността за максимална и международна реализация на готовия филм.

2.1. Отстъпване на неимуществени права на авторите

Предвид изискването на ЗАПСП, отчуждимите неимуществени права да се отстъпват в писмени договори, продуцентите предвиждат в тях отчуждаването на следните:

- правото на разгласяване на произведението – така или иначе, ЗАПСП, предвижда това право на авторите да се уговаря в договор⁵². Основният смисъл от тази уговорка е разгласяването да се извърши при съобразяване и в синхрон с на редица други дейности, които продуцентът е предприел по отношение на филма, като:
 - дистрибуционна готовност;
 - маркетингова стратегия и етап на изпълнението ѝ;

⁴⁹ За повече информация виж Папагалска, Д., Разпространение на телевизионни продукти в дигитална среда, сп. Икономически и социални алтернативи, ISSN (online): 2534-8965, бр. 1/2019.

⁵⁰ Не се цели изчерпателност или последователност на възможните начини за реализация на филма.

⁵¹ Чл. 63, ал. 1 от ЗАПСП.

⁵² Чл. 15, ал. 1, т. 1 от ЗАПСП изключва обектите по чл. 3, ал. 1, т. 4 при които това се уговаря по договор.

- наличие на форсмажорни⁵³ обстоятелства, които биха препятствали успешното представяне на филма и възможността за реакция на продуцента;
- разгласяване на произведението под псевдоним или анонимно – важно да бъде уговорено и то в началото на съвместната работа между режисьора и продуцента, поради това, че различните начини на разгласяване водят до изменение на поведението на продуцента, по отношение на:
 - участие на творческия екип в маркетинговите дейности по промоция на филма;
 - изписване на автора в началните и финалните надписи на филма;
 - трансфер на имидж – използване в комуникационната стратегия с публиката, наличието на минали успешно и добре възприети от публиката филмови проекти, и/или такива, които биха допринесли за генериране на потребителски интерес към филма.
- запазване на целостта на произведението – самият процес на оформяне на финалното копие на филма, а и предвид спецификите на производствения процес, предполагат това право да бъде отчуждено в полза на продуцента от самото начало. Постпродукцията, или монтажът, е процесът, който би бил засегнат от неуредени отношения между продуцента и авторите. При забавяне на постпродукцията, това отлага завършването на филма, което предполага отлагане на всички процеси по неговата промоция и респективно успешна реализация. Разбира се режисьорите и операторите, обикновено, са част от постпродукционния процес, а и взимайки предвид разпоредбата на ЗАПСП за окончателен вариант⁵⁴ на филма, интересите на авторите са защитени – това трябва да е валидно и за интересите на продуцентите.
- правото на промяна на произведението е друго от неимуществените права, което трябва да бъде уредено в самото начало между авторите и продуцента. При снимачния процес е сложно да се удовлетвори желанието на авторите за промяна на произведението им от страна на продуцента, тъй като това би довело до значителни финансови загуби за организиране на снимачен ден, който освен разходите за техника, ще доведе до увеличаване на разходите за хонорари на актьори и други, заети в създаването на филма.
- достъп до оригинала на произведението – за оригинал на произведението може да се смята изходният материал от снимачна площадка, който следва да бъде монтиран във финалната версия на филма. Уреждането на това право от продуцентите в началото на работата с авторите, би довело до минимизиране на разходите за съхранение. По отношение на готовия филм, той така или иначе трябва да бъде депозиран⁵⁵ в Националната филмотека, от където авторите могат да осъществят достъп.
- да спре използването на произведението поради промени в убежденията – продуцентите трябва да бъдат особено внимателни при уреждането на това право и то задължително трябва да бъде предмет на уреждане при сключване на договори с правноносителите. Независимо, че ЗАПСП предвижда обезщетение⁵⁶,

⁵³ Пандемията от COVID-19 от 2020 година, наложи редица нови похвати за реализация на филмите, които успяха да оздравят сектора, който без традиционния си канал за първично разпространение – кинопрожекция, щеше да претърпи съществени загуби.

⁵⁴ Чл. 63, ал. 4 от ЗАПСП.

⁵⁵ Чл. 63, ал. 8 от ЗАПСП.

⁵⁶ Чл. 15, ал. 1, т.8 от ЗАПСП.

никой предприемач, какъвто е продуцентът, не може и не трябва да разчита на това да получи обезщетение, пред възможността да реализира икономически положения творчески и технически труд по създаването на филма. Още повече тук не са релевантни само преките разходи по създаването на филма, а и всички маркетингови усилия, които целят да подпомогнат реализацията – в т.ч. и договори с чуждестранни дистрибутори и ползватели.

Уреждането на отношенията между продуцент и автори, касаещо неимуществените права, в началото на работата по създаването на филма спомага плавното завършване на работата по неговото създаване, както и предполагат по-гладко протичане на процеса по икономическа реализация.

2.2. Отстъпване на имуществените права на авторите

Независимо от диспозитивната норма на ЗАПСП⁵⁷, която касае отстъпването на имуществените права на авторите на продуцента, както и тяхното времетраене и територия, то продуцентите, предвид начините на реализиране на филмите, а и скъпоструващият процес по тяхното създаване, сключват писмени договори с ясно отразени в тях вида, обема, територията и сроковете на тяхното отстъпване, поради наличието на едно словосъчетание в ЗАПСП: „Авторите по чл. 62 сключват с продуцента писмени договори, с които, ако не е уговорено друго, или този закон не предвижда друго ...“⁵⁸. Тази вероятност, законът „да предвиди“ друго, прави разчитането на диспозитивната норма нерелевантно към високите бюджети за производство на филми.

- възпроизвеждане/размножаване на произведението – това право е необходимо на продуцентите, за да осъществят всички необходими действия по обезпечаване на търговските процеси. Предоставянето на копия от филма на различни носители и в различни формати е необходимо за нуждите на неговото представяне пред публика, независимо дали става въпрос за прожектиране или телевизионно излъчване, или предоставяне на достъп чрез интернет;
- публичното му прожектиране – прожектирането му в киносалон и/или друго подходящо за целта място е първичният способ за реализация на филми⁵⁹ и от тази гледна точка е от съществено значение, правото да бъде уговорено от продуцентите;
- излъчването му по безжичен път или предаването и препредаването му по кабел – включването на филма в линейни медийни услуги е познат способ за вторично разпространение – след прекратяване на прожектирането в кината⁶⁰, възприето е включването му в програмите на доставчици на медийни услуги, което води до по-голяма аудитория и генериране на приходи за продуцента и респективно - авторите;
- възпроизвеждането му върху видеоносители и тяхното разпространение – друг способ за увеличаване на приходите от използване на филма е имплементирането му върху подходящ видеоносител и предлагането му за продажба в търговската мрежа. Потребителите могат да си закупят висококачествено копие от филма, като по този начин допринесат за неговата успешна реализация;

⁵⁷ Виж втора точка от статията.

⁵⁸ Чл. 63, ал. 1 от ЗАПСП.

⁵⁹ Развитието на технологиите през последните години, както и пандемията от COVID-19, чувствително промениха начините на разпространение, но това не е предмет на изследване в настоящата статия.

⁶⁰ При равни други условия.

- предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до него или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях – интернет правото като изключително актуално и упражняването му е от съществено значение за успешната пазарна реализация. Нелинейните медийни услуги дават множество възможности за различна реализация като:
 - video-on-demand;
 - near-video-on-demand;
 - subscription video-on-demand;
 - transactional video-on-demand;
 - on-demand replay streaming;
 - catch-up rights;
 - pay-per-view.
- правото на превод, дублиране и субтитриране на текста – реализацията на филма на международните пазари, което е важна стъпка за неговия успех, се намира в пряка зависимост от свободата на продуцента да „адаптира“ като преведе сценария с репликите на актьорите на друг език. Преведеният сценарий е възможно да бъде изчетен от актьори и респективно, ролите дублирани. Другият, значително по-нискобюджетен подход, е субтитрирането на филма, но при всички положения, кой от двата ще бъде избран, зависи предимно от традициите в страната, в която предстои да се реализира филмът.

Извън уговарянето на правата в договорите, продуцентите задължително уговарят и:

- територията – целият свят, а американските продуценти дори достигат до „Вселената“⁶¹;
- срок на отстъпване на правата – без ограничение, като ако на законово основание, този срок бъде ограничен, се смята за максимално позволения от закона⁶².

При бизнес, който генерира оборот на годишна база близо 12 млрд. лева⁶³, процесите в него, както и отношенията между страните, трябва да бъдат подсигурени чрез законоустановените начини, така че да се гарантира от една страна защита на създателите на този специфичен продукт и от друга рискът, който продуцентите поемат⁶⁴.

⁶¹ Неприложимо към българското законодателство.

⁶² Чл. 37, ал. 2 от ЗАПСП предвижда ограничения в срока на договорите с авторите от 10 години.

⁶³ Основни икономически показатели по структурна бизнес статистика, по сектори за 2019 година на НСИ, достъпни на <https://nsi.bg/bg/content/7663/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8-%E2%80%93-%D0%BA%D0%B8%D0%B4-2008> – последно посетен на 19.03.2022 г. Важно е да се отбележи, че посочените данни не касаят само филмовата индустрия, а „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“, където попада и тя.

⁶⁴ За същността на творческия продукт виж Борисова, В. „Бизнес с интелектуална собственост в творческите индустрии“, ИК УНСС, София 2017.

II. Финансова ефективност на филми създадени с държавни средства

Сама по себе си, темата за финансовата ефективност предполага отделно и задълбочено изследване, но в тази статия обръщам внимание на един от традиционните измерители на ефективността на филмовите продукции – т.нар. “box office” или приходите от продажба на билети в кинозалоните. Има други инструменти, които спомагат процесите на оценка на ефективността на продукциите, които обаче не са предмет на разглеждане в статията, но за коректност ще изброя някои от тях:

- национално и международно признание на филма – получени номинации и награди от фестивали;
- генериран зрителски интерес от включване на филма в линейни медийни услуги, както и сума, получена за отстъпване на правата;
- генериран зрителски интерес от включване на филма в нелинейни медийни услуги, както и получени отчисления от използването;
- интерес от чуждестранни доставчици на медийни услуги, както и сума за отстъпване на правата;
- добавена стойност за **културата и образованието**⁶⁵.

Параметърът „приходи от продажба на билети“ на национално ниво е абсолютно достатъчен, за да се направи обоснован извод за това има ли необходимост от външнотърговска реализация на филма. Простото сравнение между получената от ИА „НФЦ“, по реда на ЗФИ, субсидия за създаване на произведението и генерираните средства от продажба на билети ще изложат необходимостта или липсата на такава за тезата на статията.

1. Филми, създадени с подкрепата на ИА „НФЦ“

Зависимостта на българската филмова индустрия от държавни средства е безкрайно ясна за всеки, чиято основна икономическа дейност е „производство и разпространение на аудио-визуални произведения“, разбира се, съществуват редица разногласия сред кинодейците какви филми трябва да се произвеждат – комерсиални или високохудожествени. Въпросът е толкова спорен, че дори и Законодателят не е взел категорична позиция по въпроса, тъй като законът се нарича Закон за филмовата **индустрия**, а в него се казва, че „Този закон цели.....осигуряване на условия за създаване и разпространение на високохудожествените произведения на българското филмово творчество⁶⁶“. Понятието индустрия и високохудожествени произведения не винаги могат да бъдат тъждествени. Например, речникът на българския език, дава определение за „лека индустрия“ – „Индустрия, която произвежда предмети за широко потребление; лека промишленост⁶⁷“. Тоест, не винаги това, което е за широко потребление, е възможно да има изящните качества на ръчно изработения продукт, като обратното важи с пълна сила. Този спор оставям на страна, тъй като той предполага много задълбочен икономически анализ, който не е предмет на текущото изследване.

За нуждите на последващия анализ, в табличен вид са представени подкрепените с държавно финансиране проекти за създаване на филми, като са взети предвид няколко особености:

⁶⁵ Списъкът не цели изчерпателност.

⁶⁶ Чл. 3, ал. 1, т. 3 от ЗФИ.

⁶⁷ Електронен речник на българския език, Институтът за български език „Професор Любомир Андрейчин“, достъпен на <http://ibl.bas.bg/>. Последно посетен на 19.03.2022 г.

- обобщената справка е по официални данни на ИА „НФЦ“, публикувана в единния публичен регистър на филмите, създадени с подкрепата на ИА „НФЦ“⁶⁸;
- справката обхваща годините 2017, 2018 и 2019 – поради спецификата на производствения процес на филмите, както и целта да се съпостави размерът на държавната помощ с реализирания оборот от продажба на билети, следва да се даде достатъчно време филмът да бъде произведен и представен на публиката, за да се получат релевантни данни;
- представеното в таблиците по-долу са само пълнометражни игрални филми, които са кандидатствали за реализация⁶⁹.

2017	
Заглавие	Държавно финансиране
Сърце на музикант, ръце на крадец	600 000,00 лв.
Житие	1 020 000,00 лв.
Пътуващо кино	1 140 000,00 лв.
Дивата круша	176 000,00 лв.
Писма от антарктида	920 000,00 лв.
Вълците идат	1 020 000,00 лв.
Бащата	400 000,00 лв.
Ятаган	350 000,00 лв.
За това ли си роден	200 000,00 лв.
Екшън	400 000,00 лв.
Пари	160 200,00 лв.
Старите кучета	820 000,00 лв.
Засукан свят	400 000,00 лв.

Таблица 1. Филмови проекти, създадени с подкрепата на ИА „НФЦ“ или съвместно с БНТ, за 2017 година.

⁶⁸ Регистърът е достъпен на сайта на ИА „НФЦ“ – www.nfc.bg . Последно посетен на 19.03.2022 г.

⁶⁹ Проекти, които са кандидатствали за развитие на сценарий и подготовка са изключени.

2018	
Заглавие	Държавно финансиране
Боби Блажения	846 000,00 лв.
Мрак	153 600,00 лв.
Останалото е пепел	720 900,00 лв.
Патрулки	150 000,00 лв.
Рая на Данте	420 000,00 лв.
Февруари	470 000,00 лв.
Български кораб потъва	400 000,00 лв.
Не влизай в пререкание с персонала на банята	930 000,00 лв.
Като за поседно	937 000,00 лв.
Страх	937 000,00 лв.
Босият император	150 000,00 лв.
Човекът който търси вятъра	150 000,00 лв.
Рибена кост	857 700,00 лв.
Петя на моята Петя	400 000,00 лв.
Пепел върху слънцето	430 000,00 лв.
Кръвта на пеликана	170 000,00 лв.
"1979"	400 000,00 лв.
Чичо Коледа	937 000,00 лв.

Таблица 2. Филмови проекти, създадени с подкрепата на ИА „НФЦ“ или съвместно с БНТ, за 2018 година.

2019	
Заглавие	Държавно финансиране
Пумпал	938 500,00 лв.
Жив човек	135 000,00 лв.
Хомо	135 000,00 лв.
Шекспир като име на улица	937 500,00 лв.
Платформата	370 000,00 лв.
Краят на реката	370 000,00 лв.
Сбогом, Джони	370 000,00 лв.
В сърцето на машината	937 500,00 лв.

Таблица 3. Филмови проекти, създадени с подкрепата на ИА „НФЦ“ или съвместно с БНТ, за 2019 година.

2. Реализирани приходи от продажба на билети от български филми

Изпълнителна агенция „Национален филмов център“, предоставя данни от киноразпространението на българските филми, като данните са със свободен достъп⁷⁰.

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (GBO in BGN)
1	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	130470	1068272,50
2	Бензин	19.05.2017	98862	794944,20
3	Воевода	13.01.2017	87604	679248,61
4	12 А	15.09.2017	57593	443361,93
5	Вездесъщият	13.10.2017	45782	379707,06
6	Дъвка за балончета	08.12.2017	44773	373474,70
7	Секс Академия: Мъже	21.04.2017	10038	75860,00
8	ДАМАСЦЕНА	03.11.2017	8778	61703,90
9	СЛАВА	02.12.2016	5950	12030,00
10	НИКОЙ	07.04.2017	4391	30381,50
11	Пеещите обувки	10.02.2017	4004	27002,00
12	Докато Ая спеше	19.10.2016	3470	15863,00
13	Летовници	07.10.2016	2465	15921,00
14	Киното срещу властта	26.05.2017	2000	12000,00
15	БЕЗБОГ	05.05.2017	1918	9542,00
16	Асансьор за пациенти	03.11.2017	942	4860,00
17	Маймуна	23.09.2016	746	4621,00
18	Да живее България	24.11.2017	744	4430,00
19	СЕМЕЙНИ РЕЛИКВИ	23.12.2016	439	1914,00
20	Урок	15.05.2015	406	40,00
21	Звярът е още жив	11.11.2016	402	2654,00
22	КАРЪЦИ	01.04.2016	264	1732,00
23	Жажда	22.04.2016	260	726,00
24	Кораба Слънчоглед 1	20.10.2017	161	851,00
25	СВЕТЪТ Е ГОЛЯМ И СПАСЕНИЕ ДЕБНЕ	10.10.2008	99	615,00
26	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	79	553,00
27	ЕДНА КАЛОРИЯ НЕЖНОСТ	21.05.2003	73	511,00
28	Майсторът на комедията	09.06.2017	66	66,00
29	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	65	455,00
30	Скъпоценният камък	-	45	342,00

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС)
1	Привличане	23.02.2018	112934	869030,10
2	РЕВОЛЮЦИЯ Х	11.05.2018	54575	450692,69
3	НОКАУТ или ВСИЧКО, КОЕТО ТЯ	05.01.2018	41836	348757,03
4	Дъвка за балончета	08.12.2017	39195	306739,57
5	Посоки	26.01.2018	37623	314272,50
6	Смарт Коледа	30.11.2018	36576	300551,72
7	ЛИЛИ РИБКАТА	09.02.2018	35095	271520,20
8	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	9261	63770,40
9	БЕЗКРАЙНАТА ГРАДИНА	05.10.2018	3649	28592,08
10	ИЗВЪН ПЪТЯ	30.03.2018	3232	23165,27
11	ВРАГОВЕ	20.04.2018	3164	18388,40
12	Радиографомфон	04.05.2018	2684	17949,90
13	Случаят Кюри	18.05.2018	1238	6301,00
14	Вездесъщият	13.10.2017	1223	7116,00
15	Чудо/България, Литва	23.03.2018	1001	5898,00
16	Аз съм ти (Адриана)	14.09.2018	836	6076,26
17	109 Часа	17.05.2017	799	6103,00
18	И ПОСЛЕ СВЕТЛИНА	03.11.2017	624	4085,00
19	ХРИСТО	28.09.2018	603	4120,00
20	3/4	28.09.2018	528	3055,00
21	Немезис	16.03.2018	385	3307,93
22	БЕЗБОГ	05.05.2017	254	1844,00
23	12 А	15.09.2017	252	1252,50
24	Да живее България	24.11.2017	181	1193,00
25	Жената на моя живот	03.06.2016	113	452,00
26	ДАМАСЦЕНА	03.11.2017	89	699,00
27	СЛАВА	02.12.2016	18	108,00
28	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	14	98,00
29	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	13	91,00
30	Нов живот	13.04.2018	11	76,00

Таблица 4 (ляво) и Таблица 5 (дясно). Данни от киноразпространение за българските филми по заглавия – 2017 г. (ляво) и 2018 г. (дясно).

⁷⁰ <https://www.nfc.bg/box-office/> - последно посетен на 19.03.2022 г.

№	Българско заглавие	Премиера	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС)
1	Завръщане	18.10.2019	91077	797936,32
2	Доза щастие	08.11.2019	90334	734766,27
3	УЮТ	22.03.2019	74995	687368,28
4	Диви и щастливи	29.11.2019	65307	612918,81
5	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	40378	344627,70
6	В кръг	08.11.2019	16564	127554,41
7	АГА	29.03.2019	11875	61396,50
8	Писма от Антарктида	11.10.2019	9239	88278,30
9	СНИМКА С ЮКИ	05.04.2019	7896	30130,50
10	Бягай	12.04.2019	7148	41960,00
11	Смартфонът беглец	08.02.2019	4532	31385,40
12	ФОРМУЛАТА НА ТЕО	17.05.2019	4526	21943,00
13	Ирина	25.10.2019	4380	21669,80
14	ГРЕШНИЦИ	15.02.2019	2959	24798,41
15	ДАЛЕЧ ОТ БРЕГА	13.09.2019	2076	12859,50
16	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	1941	2114,00
17	МОЖЕШ ЛИ ДА УБИВАШ	01.03.2019	1808	7317,69
18	Да ходиш по вода	20.12.2019	1673	14453,30
19	Опърничавите	17.05.2019	1670	16015,00
20	Не ме докосвай	30.05.2019	1574	11640,00
21	Смарт Коледа	30.11.2018	1270	10154,74
22	малко късмет за по-късно	19.04.2019	945	1957,50
23	Привличане	23.02.2018	795	3609,00
24	РЕВОЛЮЦИЯ Х	11.05.2018	568	2538,00
25	Студената война	31.05.2019	510	2123,00
26	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	435	3015,00
27	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	418	2916,00
28	Страстите Абитуриентски	10.05.2019	355	2484,00
29	ЧУВСТВО ЗА НЕПОНОСИМОСТ	24.05.2019	316	2260,00
30	СЕДЕМ	29.11.2019	230	1433,00
31	Живи комини	11.10.2019	223	1420,00
32	БЕЗКРАЙНАТА ГРАДИНА	05.10.2018	218	1325,00
33	ЛИЛИ РИБКАТА	09.02.2018	175	433,00
34	Случаят Кюри	18.05.2018	161	520,00
35	3/4	28.09.2018	107	749,00
36	Немезис	16.03.2018	41	271,50
37	БЕЗБОГ	05.05.2017	30	150,00
38	Откритие	06.12.2019	19	148,00
39	ВРАГОВЕ	20.04.2018	9	36,00

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (Gross Revenue)
1	Диви и щастливи	29.11.2019	42478	376371,46
2	ЯТАГАН	21.02.2020	34158	299553,70
3	18% сиво	24.01.2020	19983	169764,33
4	Доза щастие	08.11.2019	9374	81375,63
5	Екшън	31.01.2020	5127	40053,10
6	Завръщане	18.10.2019	4729	33729,15
7	Пепел върху слънцето	30.10.2020	4328	37788,71
8	Останалото е пепел	06.03.2020	3629	36746,90
9	ВРЪЗКОЛОГИЯ	14.02.2020	3224	29038,80
10	БАЩАТА	17.04.2020	1914	14057,80
11	Рокендрол	03.07.2020	1872	11342,00
12	Живи комини	11.10.2019	1748	10629,50
13	Котка в Стената	28.02.2020	957	7275,00
14	ФОРМУЛАТА НА ТЕО	17.05.2019	774	4082,00
15	Да ходиш по вода	20.12.2019	641	3334,16
16	В кръг	08.11.2019	457	2987,00
17	ТАНЦЪТ НА ПИНГВИНИТЕ	13.11.2020	402	2108,00
18	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	170	1007,00
19	Ирина	25.10.2019	165	1034,00
20	Живи легенди	14.02.2014	144	720,00
21	Дворците на народа	06.09.2019	134	530,50
22	Не ме докосвай	30.05.2019	131	529,00
23	Бягай	12.04.2019	104	832,00
24	ДАЛЕЧ ОТ БРЕГА	13.09.2019	90	848,00
25	Жажда	22.04.2016	86	283,00
26	РЕВОЛЮЦИЯ Х	11.05.2018	72	360,00
27	СНИМКА С ЮКИ	05.04.2019	45	299,00
28	АГА	29.03.2019	28	176,00
29	СЕДЕМ	29.11.2019	10	70,00

Таблица 6 (ляво) и Таблица 7 (дясно). Данни от киноразпространение за българските филми по заглавия – 2019 г. (ляво) и 2020 г. (дясно) .

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (Gross Income)
1	ГОЛАТА ИСТИНА ЗА ГРУПА ЖИГУЛИ	16.04.2021	153688	1401094,86
2	Бай Иван - Филмът	03.12.2021	102918	909471,24
3	КАТО ЗА ПОСЛЕДНО	04.06.2021	61381	385925,67
4	Чичо Коледа	22.11.2021	38516	352498,00
5	Диви и щастливи	29.11.2019	15305	147080,00
6	Засукан свят	14.05.2021	11247	96907,97
7	Жените наистина плачат	17.09.2021	7064	63828,80
8	ЯТАГАН	21.02.2020	3565	21230,00
9	Отново съм тук	03.12.2021	3364	34054,40
10	Пепел върху слънцето	30.10.2020	2450	14417,11
11	СТРАХ	19.11.2021	1845	13489,70
12	Моторът	05.04.2019	1346	9756,00
13	Дани Легенда Бог	03.12.2021	1342	11884,50
14	ФЕВРУАРИ	02.04.2021	1296	10766,20
15	Рая на Данте	12.11.2021	817	8239,50
16	ШИБИЛ	02.07.2021	571	4874,00
17	Завръщане	18.10.2019	546	2530,00
18	Екшън	31.01.2020	539	2802,00
19	Живот от живота	17.09.2021	469	4343,00
20	Разкрито: Случаят Германците	13.05.2021	438	3465,00
21	Трансгресия	13.12.2019	387	3039,00
22	БАЩАТА	17.04.2020	332	2070,00
23	РАНГЕЛ ЗАВИНАГИ	01.05.2020	294	1824,00
24	Не влизай в пререкание с	05.11.2021	211	1679,50
25	Музиката на София	12.04.2019	149	803,00
26	ТАНЦЪТ НА ПИНГВИНИТЕ	13.11.2020	149	862,00
27	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	135	774,00
28	ДВОЙНАТА БРАДВА	07.09.2021	133	931,00
29	18% сиво	24.01.2020	119	739,00
30	Икар от Кочериново	04.12.2020	101	680,00
31	Доза щастие	08.11.2019	62	250,00
32	ВРЪЗКОЛОГИЯ	14.02.2020	52	363,00
33	Рокендрол	03.07.2020	42	210,00
34	Ирина	25.10.2019	10	62,00

Таблица 8. Данни от киноразпространение за българските филми по заглавия – 2021 г.

3. Финансови резултати на филмите подкрепени от ИА „НФЦ“

Въз основа на представените данни, резултатите за нуждите на изследването са обобщени в следните таблици:

2017		
Заглавие	Държавно финансиране	Box Office
Сърце на музикант, ръце на крадец	600 000,00 лв.	Няма данни
Житие	1 020 000,00 лв.	Няма данни
Пътуващо кино	1 140 000,00 лв.	Няма данни
Дивата круша	176 000,00 лв.	Няма данни
Писма от антарктида	920 000,00 лв.	88 278,30 лв.
Вълците идат	1 020 000,00 лв.	Няма данни
Бащата	400 000,00 лв.	16 127,80 лв.
Ятаган	350 000,00 лв.	320 783,70 лв.
За това ли си роден	200 000,00 лв.	Няма данни
Екшън	400 000,00 лв.	42 855,10 лв.
Пари	160 200,00 лв.	Няма данни
Старите кучета	820 000,00 лв.	Няма данни
Засукан свят	400 000,00 лв.	96 907,97 лв.
Общо държавна помощ	7 606 200,00 лв.	564 952,87 лв.
		Общо приход

Таблица 9. Данни за размера на реализирания оборот от кинопоказ в Република България за 2017 г.

2018		
Заглавие	Държавно финансиране	Box Office
Боби Блажения	846 000,00 лв.	Няма данни
Мрак	153 600,00 лв.	Няма данни
Останалото е пепел	720 900,00 лв.	36746,9
Патрулки	150 000,00 лв.	130541,41
Рая на Данте	420 000,00 лв.	8239,5
Февруари	470 000,00 лв.	10766,2
Български кораб потъва	400 000,00 лв.	Няма данни
Не влизай в пререкание с персонала на банята	930 000,00 лв.	1679,5
Като за последно	937 000,00 лв.	385925,67
Страх	937 000,00 лв.	13489,7
Босият император	150 000,00 лв.	Няма данни
Човекът който търси вятъра	150 000,00 лв.	Няма данни
Рибена кост	857 700,00 лв.	Няма данни
Петя на моята Петя	400 000,00 лв.	698923
Пепел върху слънцето	430 000,00 лв.	52205,82
Кръвта на пеликана	170 000,00 лв.	Няма данни
"1979"	400 000,00 лв.	Няма данни
Чичо Коледа	937 000,00 лв.	450979
Общо държавна помощ	9 459 200,00 лв.	1789496,7
		Общо приход

Таблица 10. Данни за размера на реализирания оборот от кинопоказ в Република България за 2018 г.

2019		
Заглавие	Държавно финансиране	Box Office
Пумпал	938 500,00 лв.	Няма данни
Жив човек	135 000,00 лв.	Няма данни
Хомо	135 000,00 лв.	Няма данни
Шекспир като име на улица	937 500,00 лв.	Няма данни
Платформата	370 000,00 лв.	Няма данни
Краят на реката	370 000,00 лв.	Няма данни
Сбогом, Джони	370 000,00 лв.	Няма данни
В сърцето на машината	937 500,00 лв.	Няма данни

премиера 18.03.2022

Таблица 11. Данни за размера на реализирания оборот от кинопоказ в Република България за 2019 г.

Както обърнах внимание по-горе, за някои филми все още няма данни, тъй като може да са в процес на заснемане и/или постпродукция. Например данните за филма „Петя на моята Петя“ и „Чичо Коледа“ са от данните за 2022 година, като всички други заглавия са търсени в справките за 2022 година, но данни не бяха открити.

Видно от сравнителните таблици (от девета до единадесета включително), показват явна невъзможност за успешна икономическа реализация и финансова ефективност на продукциите на вътрешния пазар. Примерите за това колко е важно продукциите да намерят други пазари, са:

- „Писма от Антарктида“ – отпусната държавна подкрепа 920 хил. лева и реализиран оборот от продажба на билети 88278,30 лева, което е разлика от – 831721,70 лева;
- „Башата“ – отпусната държавна подкрепа 400 хил. лева и реализиран оборот от продажба на билети 16127,80 лева, което е разлика от – 383872,2 лева;
- „Ятаган“ – отпусната държавна подкрепа 350 хил. лева и реализиран оборот от продажба на билети 320783,70 лева, което е разлика от – 29216,3 лева;
- „Засукан свят“ – отпусната държавна подкрепа 400 хил. лева и реализиран оборот от продажба на билети 96907,97 лева, което е разлика от – 303092,03 лева;
- „Останалото е пепел“ – отпусната държавна подкрепа 720 хил. лева и реализиран оборот от продажба на билети 36746,90 лева, което е разлика от – 684153,10 лева и др.

Всички останали изследвани филми в представените таблици, имат сходни негативни резултати, единственият, който е с положителен баланс (по-висок приход от билети, отколкото държавна подкрепа) е филмът „Петя на моята Петя“, който при държавна подкрепа в размер на 400 хил. лева е генерирал оборот в размер на 698 хил. лева или положителен баланс от 298 хил. лева⁷¹.

При анализирането на резултатите на филмите и техния потенциал за възвръщане на инвестицията от страна на продуцентите, трябва да се обърне внимание, че интензитетът на държавната помощ по реда на ЗФИ, не може да надхвърля 80% (осемдесет на сто), а в някои случаи до 90% (деветдесет на сто) от общия бюджет на продукцията⁷². Това предполага, че посочените филми и техните бюджети са дори и по-високи, което на практика влошава техните финансови резултати. В допълнение към това е и фактът, че това са обороти, а не

⁷¹ Всички суми са посочени от ИА „НФЦ“ с ДДС.

⁷² Чл. 28, ал. 3 от ЗФИ.

печалби. Голяма част от сумите, които се генерират от кинопоказ, остават за киносалоните и филмовите дистрибутори, като след приспадане на дължимото за тях, към продуцентите и авторите не достигат средства, които да спомогнат тяхната самоиздръжка – дори няма да засягам възвръщаемост за държавата, която е осигурила по-голяма част от бюджета. Подчертавам отново, че посочените обороти са само от кинопоказ на територията на Република България и анализът изключва редица други фактори⁷³, но от съществено значение за тезата на тази статия са представените резултати, които затвърждават нуждата от международна реализация на интелектуалната собственост, каквато е филмът.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Навсякъде по света филмовата индустрия е задвижвана от интелектуалната собственост, която е основна нейна градивна единица. Способността на пазарните субекти, заети в създаването и разпространението на филми, да реализират тази собственост, е ключова за тяхната икономическа ефективност. Положителното е, що се касае до интелектуалната собственост, че тя има нематериален характер и респективно е високомобилна, поради което физическото преминаване на граници и преместването ѝ в други територии е чувствително по-лесно, още повече в ерата на информационното общество.

Видно от проведеното изследване, е следното:

- ролята на Държавата в процеса по производство е засилен;
- реализацията на интелектуалната собственост на индустрията на националния пазар е недостатъчна за генериране на по-високи обороти и, при равни други условия, по-високи печалби, които биха могли да се реинвестират от създатели, намалявайки финансовата тежест на държавата;
- необходимо е създаването на филми или адаптирането⁷⁴, на съществуващите такива за международните пазари;
- необходимо е по-интензивно и ефективно изграждане и експлоатиране на международни професионални контакти, които да спомогнат международната реализация на филмите.

Във всички действия, българските производители, трябва да бъдат водени от желанието за финансова ефективност на техните филмови проекти, но при спазване и уважение на многогодишните традиции на българското кино, което успешно е създавало продукти с високо културно съдържание, конкурентни на световните пазари.

⁷³ Виж II т. от тази статия.

⁷⁴ Има се предвид дублиране и субтитриране.

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Борисова, В., Бизнес с интелектуална собственост в творческите индустрии, УИ „Стопанство“, 2017 г.;
2. Miyamoto K., An Introduction to Screenwriting, publ. ScreenCraft, 2016, p. 13.
3. Електронен речник на българския език, Институт за български език „Професор Любомир Андрейчин“, достъпен на <http://ibl.bas.bg/> - последно посетен на 19.03.2022 г.
4. <https://www.masterclass.com/>
5. www.nfc.bg
6. <https://nsi.bg/>
7. Закон за авторското право и сродните му права, Обн. ДВ. бр.56 от 29 юни 1993 г.
8. Закон за филмовата индустрия, Обн., ДВ, бр. 105 от 2.1

INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS ON FILMS – LEGAL AND FINANCIAL MECHANISM FOR SUCCESSFUL INTERNATIONAL REALIZATION

Ivan Nachev⁷⁵

Abstract

The article aims to draw the attention of producers of audio-visual works, in particular films, to the important aspect - successful monetizing of their products. Film, as the main product of the film industry, is part of the group of intellectual property products, the nature of which implies a lighter regime in carrying out actions for its realization outside the country of origin. The financial results of some of the films created with state support have been studied with an emphasis on only the official statistics on ticket sales during the screening. In the research the necessity of international realization of the intellectual property was proved, as the main way to increase the effective economic realization of the films. The research methodology is interdisciplinary and the line to follow is from the general to the particular. The complex, systematic and structural approach, the methods of analysis and synthesis, the historical method, the comparative method, the statistical method, etc. are used.

Keywords: intellectual property, film industry, film, monetization of intellectual property

JEL: O34, L82

Introduction

The film industry, as a major pillar of the creative industries, is one of the main instruments of representing the cultural diversity of individual countries, in the context of the European Union (EU). Like any of the creative industries⁷⁶, the basis of film is the ability to create competitive intellectual property and, of course, the ability to make targeted efforts to market it. The essentially of the film, as the main product of the film industry, is subject to copyright protection, which destine it as an intellectual product.

The functioning of the film industry in the Republic of Bulgaria is largely subordinated to the targeted efforts made by the state for the development of the sector⁷⁷. This role of the government, as well as its targeted efforts, are clearly defined in the Film Industry Act (FIA) - Art. 3. For a clearer framework of what the government implements as a policy, it is important for the purposes of this article to note its role in the process of "creating conditions for state support to the Bulgarian film industry⁷⁸", through the secondary budget distributor to the Minister of Culture of the Republic of Bulgaria – Executive Agency "National Film Center" (EA "NFC"). All efforts of

⁷⁵ Ivan Nachev has a Master's degree in Intellectual Property from the University of National and World Economy since 2013, and in 2018 he was awarded the educational and scientific degree "Doctor of Philosophy" from the University of National and World Economy. He is Chief Financial Officer of companies specializing in the production and distribution of audiovisual works. He has been the chairman of the Bulgarian Film Institute - NGO since 2021. Since October 2018 he has been a full-time lecturer in the Department of Intellectual Property and Technology Transfer, teaching to second, third and fourth year students in the Bachelor's degree, as well as to the Master's degree. He teaches "Intellectual Property", "Copyright and Related Rights", "Creative Industries" and "Film Business". Since 2020 he has been Deputy Director of Science Activity at the Institute of Intellectual Property and Technology Transfer at the University of National and World Economy.

Ivan Nachev PhD, assistant professor at University of National and World Economy, lnachev@unwe.bg

⁷⁶ For more information see Borissova, V. "Business with intellectual property in the creative industries", Pub. UNWE, Sofia 2017.

⁷⁷ Art. 1 form Film Industry Act (FIA), Prom. SG. No 105 from 02.12.2003.

⁷⁸ Art. 3, para. 1, pt. 2 from FIA.

the state, be it through the "NFC" and/or any of the other budget distributors⁷⁹, are aimed at increasing the competitiveness of Bulgarian film producers in the context of globalization.

This article aims to:

- present the film as an intellectual property product, as well as the necessary set of rights required for its realization to the producers;
- to track the financial effectiveness of supported, under FIA, film productions at national level;

In order to achieve the objectives, the following tasks shall be assigned:

- presentation of the film as a set of intellectual property rights;
- presentation of the necessary minimum of rights required by the producer for the realization of the film;
- research of financial results (turnover from ticket sales) in the Republic of Bulgaria of film productions created with the state support.

The author places some limitations in the research field:

- the film is reviewed only from the point of view of the copyright holders of the entire film, without considering the copyright on works included in the film, and its authors having copyright on the particular works, but without such of the whole film. Also outside the scope are the holders of rights related to the copyright – the performers;
- when examining the financial results, only actual turnover from ticket sales at national level is considered, and **none of the conclusions** are based on the **artistic features** of the films, as well as their successful/unsuccessful participation in specialized forums (festivals and received prizes).

The main thesis of the article is that in the case of the realization of intellectual property, through the film product, in order to be financially efficient and the sector to be relatively independent from the state support, products that are competitive on global markets must be created in order to maximize financial results.

I. Film as intellectual property object

The specific product of the film industry – the film – has a complex essence, as it is made up of numerous intellectual property objects, the authors of which have made their purposeful creative efforts, thus contributing to the finished product and, respectively, its success.

Creativity is the basis for creating the elements of the film, which is also the main legal requirement for protection⁸⁰ for copyright works.

This article focuses only on this part of the authors who have intellectual property rights in respect of the whole film, which, according to the Copyright and Related Rights Act⁸¹ (CRRA), are:

- director;
- director of photography;
- screenwriter;
- artist-director.

Like any subject of copyright protection, the film needs intermediaries between it and the audience, the main one being the producer, who organizes the creation of the film and provides its financing⁸². As an organizer and provider of the financing, the producer can be assimilated to the

⁷⁹ Like National Fund "Culture", Bulgarian National Television etc.

⁸⁰ Art. 3, para. 1 from Copyright and Related rights Act (CRRA), Prom. SG. No 56 from 29.06.1993.

⁸¹ Art. 62, para. 1 from CRRA.

⁸² Art. 62, para. 3 from CRRA.

investor for the film production. In his prerogatives is to present the film to the audience and bring it to a successful financial realization. Due to this specific role of the producers, the law (CRRA) grants them related rights (also known as “neighboring rights”). In addition to the rights conferred by law, producers should conclude proper contracts with rightsholders to secure the process of filmmaking.

1. Film authors as rightsholders

The Copyright and Related Rights Act, places the role of the director, director of photography and screenwriter⁸³ in the process of making the film by identifying them as the persons who make a major creative contribution to the final product. Each of them does specific creative work to reach the film from an idea for which there is no protection⁸⁴, to the consumer-ready and protected product.

The **screenwriter** is a major creative figure who recreates the idea of creating the film and/or adapts an already ready-made literary work in the specific subject of protection – a script. The script he wrote is a complex work that is largely literary, but also has technical elements. While the novel, for example, is a work that tells stories in the most colorful way possible, the script tells the story in pictures and only with the details that are needed, to the director and the director of photography to recreate them in front of the camera⁸⁵. The specific nature of the script and the need to take a specialized technical and most creative approach in its creation also determine the place of the screenwriter in the group of rightsholders on the film, since on the foundations of his work the film is created.

The **director** is also a major creative figure whose important and key role in the creative process is presented quite skillfully in the Dictionary of the Bulgarian language: "Artistic director of theatrical production, film, television program, etc. stage and visual forms, which guides the activities of actors, stage actors, directors of photography until the completion and presentation of the production to the public; staging⁸⁶". We as film users can only imagine the scale of the creative potential and opportunities for its expression that a director must possess in order to be able to manage so many activities and put, in the case of the film, in front of a camera the written script. The legislation in the field gave him the role of author of the film because of his extremely important and creative work, which recreated the described pictures into living.

The **director of photography** is the man who manages to recreate⁸⁷ the director's views in front of the camera through the techniques of cinematography. It is an integral part of the process of telling the story of the film. He must have many key and technical competencies, but at the heart of the success of his work is the creative vision of the technical filming of each individual scene and its reference to the overall appearance of the film. Due to its specific creative activity, the director of photography is the copyright holder of the finished film.

According to the Bulgarian legislation, in particular the CRRA, rightsholders are granted, conditionally speaking, two categories of rights – economic⁸⁸ and moral⁸⁹. The purpose of the article is not to bring out the content of the rights of authors, but only those of them that would be

⁸³ The article does not review animated films and for this reason, the artist-director is excluded from viewing.

⁸⁴ Art. 4, pt. 1 from CRRA.

⁸⁵ Miyamoto K., An Introduction to Screenwriting, publ. ScreenCraft, 2016, p. 13.

⁸⁶ Electronic Dictionary of the Bulgarian Language, Institute for Bulgarian Language "Professor Lubomir Andreychin", available at <http://ibl.bas.bg/>. Last visited 19.03.2022.

⁸⁷ For more information, see <https://www.masterclass.com/articles/film-101-what-is-the-director-of-photography-and-is-director-of-photography-the-same-as-cinematographer>. Last visited 19.03.2022

⁸⁸ For more information see Art. 18 from CRRA.

⁸⁹ For more information see Art. 15 from CRRA.

necessary for the producer to successfully realize the finished film and the significance of the settlement process.

2. Contracts for transfer of rights.

When concluding contracts with the authors of the film, producers must consider the number of specificities of the product and its realization. The product life of the film is a discussion topic, which I do not explore within this article, but in general, several main ways can be brought out by which the film is realized:

- screening in a movie theater;
- providing access via streaming platforms;
- television broadcasting in polythematic channels of broadcasters;
- television broadcasting in niche channels;
- non-linear media broadcasting⁹⁰;
- selling media with copies of the film⁹¹.

For each of these models of market realization, the producer must provide specific provisions in the contracts for the creation and use of the film with the authors.

Another aspect of the market realization is the territory of distribution, as well as the time for which the overall distribution process will take place. The answers to these questions give the producer a clear idea of the scope to be had by the contracts concluded with the authors. For a costly production process, such as the production of the film, well-formed contracts must be relied upon to protect the producer's investment to the maximum extent possible. Contracts must cover:

- the volume of transferring moral rights to producer from authors;
- the volume of economic rights transferred by the authors to the producers, as well as the duration and the territory.

Practice shows that the understanding of the dispositive norm in Art. 63, para. 1 for the volume and type of rights, as well as their duration, and territory are not the main pillar on which producers rely on their work. Moreover, the norm contains an imperative: "The authors under Art. 62 conclude written contracts with the producer...⁹²". The requirement for a written arrangement shall also apply to the moral rights of the authors, which is enshrined in Art. 16 of the CRRA. Based on that, although not comprehensively considered, provisions of the law, producers, conclude written contracts with the relevant rightsholders to ensure the possibility of maximum and international realization of the finished film.

2.1. Transfer of moral rights

In view of the requirement of the CRRA, the alienated moral rights to be transferred in written contracts, the producers shall provide for the expropriation of the following:

- the right of disclosure of the work to the public – anyway, the CRRA, provides for this right of authors to be negotiated in a contract⁹³. The main purpose of this arrangement is to make disclosure in accordance with and in line with several other activities that the producer has undertaken in respect of the film, such as:
 - distribution readiness;
 - marketing strategy and stage of its implementation;

⁹⁰ Papagalska, D., Distribution of television products in the digital environment, *Journal of Economic and Social Alternatives*, ISSN (online): 2534-8965.

⁹¹ It is not intended to be exhaustive or consistent with the possible ways of making the film.

⁹² Art. 63, para. 1 from CRRA.

⁹³ Art. 15, para. 1, pt 1 of the CRRA the works under Art. 3, para. 1, pt. 4 where this is agreed upon contract.

- the existence of force majeure⁹⁴ which would impede the successful marketing of the film and the possibility of reaction of the producer;
- disclosure of the work under a pseudonym or anonymously – it is important to agree at the beginning of the joint work between the director and the producer, because the different means of communication lead to a change in the producer's behavior regarding:
 - participation of the creative team in the marketing activities of the promotion of the film;
 - writing the author in the opening and final credits of the film;
 - image transfer – use in the communication strategy with the audience, the existence of past successful and well-received film projects by the audience, and/or those that would contribute to generating consumer interest in the film.
- preservation of the integrity of the work – the very process of shaping the final copy of the film and, in view of the specifics of the production process, imply that this right should be alienated for the benefit of the producer from the outset. Post-production or editing is the process that would be affected by an unsettled relationship between the producer and the authors. In case of delay in post-production, this postpones the completion of the film, which implies postponement of all the processes of its promotion and respectively successful realization. Of course, directors and directors of photography are usually part of the post-production process, and bearing in mind of the CRRA provision for a final version⁹⁵ of the film, the interests of the authors are protected – this must also be valid for the interests of producers.
- the right to make alterations in the work is another of the moral rights, which must be settled at the outset between the authors and the producer. In the filming process, it is difficult to satisfy the desire of the authors to change their work by the producer, as this would lead to significant financial losses for the organization of a shooting day, which, in addition to the cost of equipment, will lead to an increase in the cost of fees for actors and others involved in the creation of the film.
- access to the original of the work – the original work can be considered the source material from a set to be implemented in the final version of the film. Settling this right by producers at the beginning of working with authors would reduce data storage costs. In terms of the finished film, it must be deposited⁹⁶ in the National Film Library anyway, from which the authors can access.
- to stop the use of the work owing to changes in belief – producers must be particularly careful in settling this right and must necessarily be subject to settlement when concluding contracts with the rightsholders. Although the CRRA provides compensation⁹⁷, no entrepreneur, such as the producer, can and should not rely on receiving compensation over the opportunity to perform the economic and technical work of making the film. Moreover, only the direct costs of creating the film are not relevant here, but also all marketing efforts aimed at supporting the realization – including contracts with foreign distributors and users.

⁹⁴ The COVID-19 pandemic from 2020 imposed a number of new filmmaking techniques that managed to recover a sector that, without its traditional primary distribution channel, cinema screening, would have suffered significant losses.

⁹⁵ Art. 63, para. 4 from CRRA.

⁹⁶ Art. 63, para. 8 from CRRA.

⁹⁷ Art. 15, para. 1, pt. 8 from CRRA.

The settlement of the specific relations between producer and authors concerning moral rights at the beginning of the work on the creation of the film helps fluent completion of the work on its creation, as well as implies a relatively freely course of the process of economic realization.

2.2. Transferring economic rights

Notwithstanding the dispositive norm of the CRRA⁹⁸, concerning the transfer of the economic rights from authors to the producers, as well as their duration and territory, then producers, in context of the films realization, as well as the costly process of their creation, conclude written contracts with clearly reflected in them the type, volume, territory and terms of transferring the rights, due to the existence of a phrase in the CRRA: "The authors under Art. 62 shall conclude contracts in writing with the producer under which, unless otherwise agreed upon, or provided for by this law...⁹⁹". This probability which the law provides, makes the reliance on the dispositive norm irrelevant to high film production budgets.

- production/reproduction of the work – this right is a “must-have” for the producers to successfully complete all necessary actions to secure the commercial processes. The distribution of copies of the film on different media and in different formats is necessary for the purposes of its presentation to the public, whether it be projection or television broadcasting, or the provision of internet access;
- public projection – its projection in a movie theater and/or other suitable place is the primary way of realization of films¹⁰⁰ and from this point of view it is essential that the right to be arranged by the producers;
- wireless transmission or transmission and retransmission by cable – the inclusion of the film in linear media services is a known means of secondary distribution – after termination of the projection in cinemas¹⁰¹, its inclusion in the programs of media service providers it is accepted, which leads to a larger audience and revenue generation for the producer and, respectively, the authors;
- reproduction on video carriers and its distribution – another way to increase the revenue from the use of the film is its implementation on an appropriate video carrier and its commercial offering. Users can purchase a high-quality copy of the film, thereby contributing to its successful realization;
- offering, by wireless means or by cable, access to an unlimited number of persons to it or to a part of it in such a way that such access can be accessed from a place and at a time individually chosen by each of them – internet norm as extremely up-to-date and exercising it is essential for successful marketing. Nonlinear media services provide many opportunities for different conversions, such as:
 - video-on-demand;
 - near-video-on-demand;
 - subscription video-on-demand;
 - transactional video-on-demand;
 - on-demand replay streaming;
 - catch-up rights;
 - pay-per-view.

⁹⁸ See the second point of the article.

⁹⁹ Art. 63, para. 1 from CRRA.

¹⁰⁰ Technological developments in recent years, as well as the COVID-19 pandemic, have significantly changed the way of realization, but this is not the subject of this article.

¹⁰¹ In all other equal conditions.

- the right to translation, dubbing and subtitling of the text – the realization of the film on international markets, which is an important step for its success, is directly dependent on the producer's freedom to "adapt" by translating the script with the actors' lines into another language. The translated script can be read by actors and, respectively, the roles duplicated. The other, significantly lower-budget approach is the subtitle of the film, but, in any case, which of the two will be chosen depends mainly on the traditions in the country where the film is to be realized.

Regardless of the contracting rights, producers must also provide provision regarding:

- the territory – the whole world, and the American producers, even reach the "Universe"¹⁰²;
- period of transferring of rights – without limitation, and if on a legal basis, this period is limited, it is considered to be the maximum permitted by law¹⁰³.

In a business that generates a turnover on an annual basis of nearly \$12 billion¹⁰⁴, it's not the first time that the company has been in the business. processes therein, as well as relations between the parties, must be secured by the statutory means, to ensure, on the one hand, protection of the creators of this specific product and on the other hand the risk that producers take¹⁰⁵.

II. Financial efficiency of films created with government funds

The topic of financial efficiency implies separate and in-depth research, but here in this article, I draw attention to one of the traditional measures of the effectiveness of film productions – the so-called "box office" or the income from ticket sales in movie theaters. There are other tools that help the processes of assessing the effectiveness of productions, which will not, however, be considered in the article, but for accurateness I will list some of them:

- national and international recognition of the film – received nominations and awards from festivals;
- generated viewership interest from the inclusion of the film in linear media services, as well as an amount received for transferring the rights;
- generated viewership from the inclusion of the film in non-linear media services, as well as received royalties from use;
- interest from foreign media service providers, as well as an amount for transferring of rights;
- added value **for culture and education**¹⁰⁶.

The parameter "ticket sales revenue" at national level is absolutely sufficient to draw a reasonable conclusion as to whether there is a need for external commercial realization of the film. A simple comparison between the subsidy received by "NFC", on FIA basis, for the creation of the work and the funds generated from ticket sales will expose the need or lack thereof for the thesis of the article.

¹⁰² Not applicable to Bulgarian legislation.

¹⁰³ Art. 37, para. 2 of CRRA, provides for a limited period of contracts with authors of 10 years.

¹⁰⁴ Main economic indicators by structural business statistics, by sectors for 2019 of the NSA, available at <https://nsi.bg/bg/content/7663/%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%BD%D0%B8-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8-%E2%80%93%D0%BA%D0%B8%D0%B4-2008> - last visited on 19.03.2022. It is important to note that these data do not only concern the film industry, but "Creation and dissemination of information and creative products; telecommunications", where the industry is also included.

¹⁰⁵ For the essence of the creative product see Borisova, V. "Business with intellectual property in the creative industries", UNWE, Sofia 2017.

¹⁰⁶ The list is not exhaustive.

1. Films created with the support of EA "NFC"

The inseparable connection between the Bulgarian film industry and state funds is infinitely clear to anyone whose main economic activity is "production and distribution of audiovisual works", of course, there are several disagreements among filmmakers about what films should be produced – commercial or highly artistic. The issue is so controversial that even the Legislature has not taken a firm position on the issue, since the law is called the Film Industry Act, and it says that "This Act aims.....providing conditions for the creation and distribution of the high-art works in the Bulgarian film works¹⁰⁷". The concept of industry and high-art works cannot always be sad. For example, the Dictionary of the Bulgarian language defines "light industry" – "An industry that produces objects for widespread consumption; light industry"¹⁰⁸. That is, not always what is for widespread consumption, it is possible to have the exquisite qualities of the handmade product, the opposite applies in full force. This dispute I leave aside, as it implies a very thorough economic analysis, which is not the subject of the current study.

For the purposes of the ex-post analysis, state-backed film-making projects are presented in tabulated form, considering several features:

- the summary is based on official data from the EA "NFC", published in the single public register of films created with the support of the EA "NFC";¹⁰⁹
- the report covers the years 2017, 2018 and 2019 – due to the specifics of the production process of the films, as well as the objective of comparing the amount of State aid with the realized turnover from ticket sales, sufficient time should be allowed to produce and present the film to the public in order to obtain relevant data;
- only full-length feature films that have applied for realization are presented in the tables below¹¹⁰.

2017	
Title	State funding
Сърце на музикант, ръце на крадец	600 000,00 лв.
Житие	1 020 000,00 лв.
Пътуващо кино	1 140 000,00 лв.
Дивата круша	176 000,00 лв.
Писма от антарктида	920 000,00 лв.
Вълците идат	1 020 000,00 лв.
Бащата	400 000,00 лв.
Ятаган	350 000,00 лв.
За това ли си роден	200 000,00 лв.
Екшън	400 000,00 лв.
Пари	160 200,00 лв.
Старите кучета	820 000,00 лв.
Засукан свят	400 000,00 лв.

Table 1. Film projects created with the support of EA "NFC" or jointly with BNT, for 2017.

¹⁰⁷ Art. 3, para. 1, pt. 1 from FIA

¹⁰⁸ Electronic Dictionary of the Bulgarian Language, Institute for Bulgarian Language "Professor Lubomir Andreychin", available at <http://ibl.bas.bg/>. Last visited 19.03.2022.

¹⁰⁹ The register is available on the website of the EA "NFC" - www.nfc.bg. Last visited 19.03.2022.

¹¹⁰ Projects that have applied for script development and preproduction are excluded.

2018	
Title	State funding
Боби Блажения	846 000,00 лв.
Мрак	153 600,00 лв.
Останалото е пепел	720 900,00 лв.
Патрулки	150 000,00 лв.
Рая на Данте	420 000,00 лв.
Февруари	470 000,00 лв.
Български кораб потъва	400 000,00 лв.
Не влизай в пререкание с персонала на банята	930 000,00 лв.
Като за последно	937 000,00 лв.
Страх	937 000,00 лв.
Босият император	150 000,00 лв.
Човекът който търси вятъра	150 000,00 лв.
Рибена кост	857 700,00 лв.
Петя на моята Петя	400 000,00 лв.
Пепел върху слънцето	430 000,00 лв.
Кръвта на пеликана	170 000,00 лв.
"1979"	400 000,00 лв.
Чичо Коледа	937 000,00 лв.

Table 2. Film projects created with the support of EA "NFC" or jointly with BNT, for 2018.

2019	
Title	State funding
Пумпал	938 500,00 лв.
Жив човек	135 000,00 лв.
Хомо	135 000,00 лв.
Шекспир като име на улица	937 500,00 лв.
Платформата	370 000,00 лв.
Краят на реката	370 000,00 лв.
Сбогом, Джони	370 000,00 лв.
В сърцето на машината	937 500,00 лв.

Table 3. Film projects created with the support of EA "NFC" or jointly with BNT, for 2019.

2. Revenues from ticket sales of Bulgarian films

Executive Agency "National Film Center" provides data on the distribution of Bulgarian films, and the data is freely available¹¹¹

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (GBO in BGN)
1	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	130470	1068272,50
2	Бензин	19.05.2017	98862	794944,20
3	Воевода	13.01.2017	87604	679248,61
4	12 А	15.09.2017	57593	443361,93
5	Вездесъщият	13.10.2017	45782	379707,06
6	Дъвка за балончета	08.12.2017	44773	373474,70
7	Секс Академия: Мъже	21.04.2017	10038	75860,00
8	ДАМАСЦЕНА	03.11.2017	8778	61703,90
9	СЛАВА	02.12.2016	5950	12030,00
10	НИКОЙ	07.04.2017	4391	30381,50
11	Пеещите обувки	10.02.2017	4004	27002,00
12	Докато Ая спеше	19.10.2016	3470	15863,00
13	Летовници	07.10.2016	2465	15921,00
14	Киното срещу властта	26.05.2017	2000	12000,00
15	БЕЗБОГ	05.05.2017	1918	9542,00
16	Асансьор за пациенти	03.11.2017	942	4860,00
17	Маймуна	23.09.2016	746	4621,00
18	Да живее България	24.11.2017	744	4430,00
19	СЕМЕЙНИ РЕЛИКВИ	23.12.2016	439	1914,00
20	Урок	15.05.2015	406	40,00
21	Звярът е още жив	11.11.2016	402	2654,00
22	КАРЪЦИ	01.04.2016	264	1732,00
23	Жажда	22.04.2016	260	726,00
24	Кораба Слънчоглед 1	20.10.2017	161	851,00
25	СВЕТЪТ Е ГОЛЯМ И СПАСЕНИЕ ДЕБНЕ	10.10.2008	99	615,00
26	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	79	553,00
27	ЕДНА КАЛОРИЯ НЕЖНОСТ	21.05.2003	73	511,00
28	Майсторът на комедията	09.06.2017	66	66,00
29	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	65	455,00
30	Скъпоценният камък	-	45	342,00

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (GBO in BGN)
1	Привличане	23.02.2018	112934	869030,10
2	РЕВОЛЮЦИЯ X	11.05.2018	54575	450692,69
3	НОКАУТ или ВСИЧКО, КОЕТО ТЯ	05.01.2018	41836	348757,03
4	Дъвка за балончета	08.12.2017	39195	306739,57
5	Посоки	26.01.2018	37623	314272,50
6	Смарт Коледа	30.11.2018	36576	300551,72
7	ЛИЛИ РИБКАТА	09.02.2018	35095	271520,20
8	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	9261	63770,40
9	БЕЗКРАЙНАТА ГРАДИНА	05.10.2018	3649	28592,08
10	ИЗВЪН ПЪТЯ	30.03.2018	3232	23165,27
11	ВРАГОВЕ	20.04.2018	3164	18388,40
12	Радиограмофон	04.05.2018	2684	17949,90
13	Случаят Кюри	18.05.2018	1238	6301,00
14	Вездесъщият	13.10.2017	1223	7116,00
15	Чудо/България, Литва	23.03.2018	1001	5898,00
16	Аз съм ти (Адриана)	14.09.2018	836	6076,26
17	109 Часа	17.05.2017	799	6103,00
18	И ПОСЛЕ СВЕТЛИНА	03.11.2017	624	4085,00
19	ХРИСТО	28.09.2018	603	4120,00
20	3/4	28.09.2018	528	3055,00
21	Немезис	16.03.2018	385	3307,93
22	БЕЗБОГ	05.05.2017	254	1844,00
23	12 А	15.09.2017	252	1252,50
24	Да живее България	24.11.2017	181	1193,00
25	Жената на моя живот	03.06.2016	113	452,00
26	ДАМАСЦЕНА	03.11.2017	89	699,00
27	СЛАВА	02.12.2016	18	108,00
28	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	14	98,00
29	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	13	91,00
30	Нов живот	13.04.2018	11	76,00

Table 4 (left) and Table 5 (right). Data from film distribution for Bulgarian films by titles – 2017 (left) and 2018 (right).

¹¹¹ <https://www.nfc.bg/box-office/> - last visited on 19.03.2022.

№	Българско заглавие	Премиера (Release)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС)
1	Завръщане	18.10.2019	91077	797936,32
2	Доза щастие	08.11.2019	90334	734766,27
3	УЮТ	22.03.2019	74995	687368,28
4	Диви и щастливи	29.11.2019	65307	612918,81
5	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	40378	344627,70
6	В кръг	08.11.2019	16564	127554,41
7	АГА	29.03.2019	11875	61396,50
8	Писма от Антарктида	11.10.2019	9239	88278,30
9	СНИМКА С ЮКИ	05.04.2019	7896	30130,50
10	Бягай	12.04.2019	7148	41960,00
11	Смартфонът беглец	08.02.2019	4532	31385,40
12	ФОРМУЛАТА НА ТЕО	17.05.2019	4526	21943,00
13	Ирина	25.10.2019	4380	21669,80
14	ГРЕШНИЦИ	15.02.2019	2959	24798,41
15	ДАЛЕЧ ОТ БРЕГА	13.09.2019	2076	12859,50
16	ВЪЗВИШЕНИЕ	10.11.2017	1941	2114,00
17	МОЖЕШ ЛИ ДА УБИВАШ	01.03.2019	1808	7317,69
18	Да ходиш по вода	20.12.2019	1673	14453,30
19	Опърничавите	17.05.2019	1670	16015,00
20	Не ме докосвай	30.05.2019	1574	11640,00
21	Смарт Коледа	30.11.2018	1270	10154,74
22	малко късмет за по-късно	19.04.2019	945	1957,50
23	Привличане	23.02.2018	795	3609,00
24	РЕВОЛЮЦИЯ Х	11.05.2018	568	2538,00
25	Студената война	31.05.2019	510	2123,00
26	БЛЯН ЗА ЩАСТИЕ	02.10.2016	435	3015,00
27	МОЕТО МЪНИЧКО НИЩО	26.03.2008	418	2916,00
28	Страстите Абитуриентски	10.05.2019	355	2484,00
29	ЧУВСТВО ЗА НЕПОНОСИМОСТ	24.05.2019	316	2260,00
30	СЕДЕМ	29.11.2019	230	1433,00
31	Живи комини	11.10.2019	223	1420,00
32	БЕЗКРАЙНАТА ГРАДИНА	05.10.2018	218	1325,00
33	ЛИЛИ РИБКАТА	09.02.2018	175	433,00
34	Случаят Кюри	18.05.2018	161	520,00
35	3/4	28.09.2018	107	749,00
36	Немезис	16.03.2018	41	271,50
37	БЕЗБОГ	05.05.2017	30	150,00
38	Откритие	06.12.2019	19	148,00
39	ВРАГОВЕ	20.04.2018	9	36,00

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (GBO in BGN)
1	Диви и щастливи	29.11.2019	42478	376371,46
2	ЯТАГАН	21.02.2020	34158	299553,70
3	18% сиво	24.01.2020	19983	169764,33
4	Доза щастие	08.11.2019	9374	81375,63
5	Екшън	31.01.2020	5127	40053,10
6	Завръщане	18.10.2019	4729	33729,15
7	Пепел върху слънцето	30.10.2020	4328	37788,71
8	Останалото е пепел	06.03.2020	3629	36746,90
9	ВРЪЗКОЛОГИЯ	14.02.2020	3224	29038,80
10	БАЩАТА	17.04.2020	1914	14057,80
11	Рокендрол	03.07.2020	1872	11342,00
12	Живи комини	11.10.2019	1748	10629,50
13	Котка в Стената	28.02.2020	957	7275,00
14	ФОРМУЛАТА НА ТЕО	17.05.2019	774	4082,00
15	Да ходиш по вода	20.12.2019	641	3334,16
16	В кръг	08.11.2019	457	2987,00
17	ТАНЦЪТ НА ПИНГВИНИТЕ	13.11.2020	402	2108,00
18	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	170	1007,00
19	Ирина	25.10.2019	165	1034,00
20	Живи легенди	14.02.2014	144	720,00
21	Дворците на народа	06.09.2019	134	530,50
22	Не ме докосвай	30.05.2019	131	529,00
23	Бягай	12.04.2019	104	832,00
24	ДАЛЕЧ ОТ БРЕГА	13.09.2019	90	848,00
25	Жажда	22.04.2016	86	283,00
26	РЕВОЛЮЦИЯ Х	11.05.2018	72	360,00
27	СНИМКА С ЮКИ	05.04.2019	45	299,00
28	АГА	29.03.2019	28	176,00
29	СЕДЕМ	29.11.2019	10	70,00

Table 6 (left) and Table 7 (right). Data from film distribution for Bulgarian films by titles – 2019 (left) and 2020 (right).

№	Българско заглавие (Bulgarian Title)	Премиера (Release Date)	Зрители (Admissions)	Бруто приход (с вкл. ДДС) (GBO in BGN)
1	ГОЛАТА ИСТИНА ЗА ГРУПА ЖИГУЛИ	16.04.2021	153688	1401094,86
2	Бай Иван - Филмът	03.12.2021	102918	909471,24
3	КАТО ЗА ПОСЛЕДНО	04.06.2021	61381	385925,67
4	Чичо Коледа	22.11.2021	38516	352498,00
5	Диви и щастливи	29.11.2019	15305	147080,00
6	Засукан свят	14.05.2021	11247	96907,97
7	Жените наистина плачат	17.09.2021	7064	63828,80
8	ЯТАГАН	21.02.2020	3565	21230,00
9	Отново съм тук	03.12.2021	3364	34054,40
10	Пепел върху слънцето	30.10.2020	2450	14417,11
11	СТРАХ	19.11.2021	1845	13489,70
12	Моторът	05.04.2019	1346	9756,00
13	Дани Легенда Бог	03.12.2021	1342	11884,50
14	ФЕВРУАРИ	02.04.2021	1296	10766,20
15	Рая на Данте	12.11.2021	817	8239,50
16	ШИБИЛ	02.07.2021	571	4874,00
17	Завръщане	18.10.2019	546	2530,00
18	Екшън	31.01.2020	539	2802,00
19	Живот от живота	17.09.2021	469	4343,00
20	Разкрито: Случаят Германците	13.05.2021	438	3465,00
21	Трансгресия	13.12.2019	387	3039,00
22	БАЩАТА	17.04.2020	332	2070,00
23	РАНГЕЛ ЗАВИНАГИ	01.05.2020	294	1824,00
24	Не влизай в пререкание с	05.11.2021	211	1679,50
25	Музиката на София	12.04.2019	149	803,00
26	ТАНЦЪТ НА ПИНГВИНИТЕ	13.11.2020	149	862,00
27	ЛОШО МОМИЧЕ	12.04.2019	135	774,00
28	ДВОЙНАТА БРАДВА	07.09.2021	133	931,00
29	18% сиво	24.01.2020	119	739,00
30	Икар от Кочериново	04.12.2020	101	680,00
31	Доза щастие	08.11.2019	62	250,00
32	ВРЪЗКОЛОГИЯ	14.02.2020	52	363,00
33	Рокендрол	03.07.2020	42	210,00
34	Ирина	25.10.2019	10	62,00

Table 7. Data from film distribution for Bulgarian films by titles – 2021

3. Financial results of the films supported by the EA “NFC”

Based on the presented data, the results for the needs of the research are summarized in the following tables:

2017		
Title	State funding	Box Office
Сърце на музикант, ръце на крадец	600 000,00 лв.	No data
Житие	1 020 000,00 лв.	No data
Пътуващо кино	1 140 000,00 лв.	No data
Дивата круша	176 000,00 лв.	No data
Писма от антарктида	920 000,00 лв.	88 278,30 лв.
Вълците идат	1 020 000,00 лв.	No data
Бащата	400 000,00 лв.	16 127,80 лв.
Ятаган	350 000,00 лв.	320 783,70 лв.
За това ли си роден	200 000,00 лв.	No data
Екшън	400 000,00 лв.	42 855,10 лв.
Пари	160 200,00 лв.	No data
Старите кучета	820 000,00 лв.	No data
Засукан свят	400 000,00 лв.	96 907,97 лв.
TTL STATE FUNDING	7 606 200,00 лв.	564 952,87 лв.
		TTL Revenue

Table 9. Data on the amount of the realized turnover from film projection in the Republic of Bulgaria for 2017.

2018		
Title	State funding	Box Office
Боби Блажения	846 000,00 лв.	No data
Мрак	153 600,00 лв.	No data
Останалото е пепел	720 900,00 лв.	36746,9
Патрулки	150 000,00 лв.	130541,41
Рая на Данте	420 000,00 лв.	8239,5
Февруари	470 000,00 лв.	10766,2
Български кораб потъва	400 000,00 лв.	No data
Не влизай в пререкание с персонала на банята	930 000,00 лв.	1679,5
Като за последно	937 000,00 лв.	385925,67
Страх	937 000,00 лв.	13489,7
Босият император	150 000,00 лв.	No data
Човекът който търси вятъра	150 000,00 лв.	No data
Рибена кост	857 700,00 лв.	No data
Петя на моята Петя	400 000,00 лв.	698923
Пепел върху слънцето	430 000,00 лв.	52205,82
Кръвта на пеликана	170 000,00 лв.	No data
"1979"	400 000,00 лв.	No data
Чичо Коледа	937 000,00 лв.	450979
TTL STATE FUNDING	9 459 200,00 лв.	1789496,7
		TTL Revenue

Table 10. Data on the amount of the realized turnover from film projection in the Republic of Bulgaria for 2018.

2019		
Title	State funding	Box Office
Пумпал	938 500,00 лв.	No data
Жив човек	135 000,00 лв.	No data
Хомо	135 000,00 лв.	No data
Шекспир като име на улица	937 500,00 лв.	No data
Платформата	370 000,00 лв.	No data
Краят на реката	370 000,00 лв.	No data
Сбогом, Джони	370 000,00 лв.	No data
В сърцето на машината	937 500,00 лв.	No data
TTL STATE FUNDING	4 193 500,00 лв.	No data
		Premiere 18.03.2022
		TTL Revenue

Table 11. Data on the amount of the realized turnover from film projection in the Republic of Bulgaria for 2019.

As said above in the article, there is still no data for some films, as they may be in the process of filming and/or post-production. For example, the data for the film "Petya of My Petya" and "Uncle Claus" are from the box office for 2022, with all other titles sought in the 2022 reports, but data was not found.

It is apparent from the comparative tables (ninth to eleventh inclusive) that there is a clear impossibility of successful economic realization and financial efficiency of productions in the internal market. Examples of the importance of productions finding other markets are:

- "Letters from Antarctica" – state support 920 thousand BGN and realized turnover from ticket sales 88 278.30 BGN, which is a difference of – 831 721.70 BGN;
- "The Father" - state support 400 thousand BGN and realized turnover from ticket sales 16 127.80 BGN, which is a difference of – 383 872.2 BGN;
- "Yatagan" – state support 350 thousand BGN and realized turnover from ticket sales 320 783.70 BGN, which is a difference of – 29 216.3 BGN;
- "Twisted World" – state support 400 thousand BGN and realized turnover from ticket sales 96 907.97 BGN, which is a difference of – 303 092.03 BGN;
- "The rest is ashes" – state support 720 thousand BGN and realized turnover from ticket sales 36 746.90 BGN, which is a difference of – 684 153.10 BGN, etc.

All the other films surveyed in the presented tables have similar negative results, the only one with a positive balance (higher revenue from tickets than state support) is the film "Petya of my Petya", which with state support of 400 000 BGN generated a turnover of BGN 698 000. balance of BGN 298 000¹¹².

When analyzing the results of films and their potential for recouping investment by producers, it should be noted that the state aid intensity under the FIA may not exceed ¹¹³80 % (eighty percent) and in some cases up to 90 % (ninety percent) of the total production budget. This implies that these films and their budgets are even higher, which in practice worsens their financial performance. In addition to this and the fact that these are turnovers, not profits. Much of the money generated by film makers remains for movie theaters and film distributors, and after deducting what they owe, producers and authors lack the funds to help their self-sustaining - I won't even affect a return for the state that provided most of the budget. I reiterate that those turnovers are only from filmmaking on the territory of the Republic of Bulgaria and the analysis excludes a number of other factors¹¹⁴, but essential to the thesis of this article are the results presented, which reinforce the need for international realization of intellectual property, such as the film.

¹¹² All amounts are indicated by the EA NFC with VAT.

¹¹³ Art. 28, para. 3 from FIA.

¹¹⁴ See pt. II of this article.

III. CONCLUSION

All over the world, the film industry is driven by intellectual property, which is its milestone. The ability of market entities engaged in the creation and distribution of films to convert this property is key to their cost-effectiveness. The positive thing about intellectual property is that it is of an intangible nature and is therefore highly mobile, for this reason the physical crossing of borders and its relocation to other territories is significantly easier, especially in the era of the information society.

It is apparent from the survey carried out that:

- the role of the State in the production process is strengthened;
- the realization of the industry's intellectual property on the national market is insufficient to generate higher turnover and, on equal terms, higher profits that could be reinvested by creators, reducing the financial burden of the state;
- it is necessary to create films or adapt¹¹⁵ existing ones for international markets;
- more intensive and effective construction and exploitation of international professional contacts is needed to help internationally make films available.

In all actions, the Bulgarian producers must be guided by the desire for financial efficiency of their film projects, but with guardianship and respect for the perennial traditions of Bulgarian cinema, which has successfully created products with high cultural content, competing on the world markets.

REFERENCES

1. Borisova, V., Business with intellectual property in the creative industries, IM "Economy", 2017;
2. Miyamoto K., An Introduction to Screenwriting, publ. ScreenCraft, 2016, p. 13;
3. Papagalska, D., Distribution of television products in the digital environment, Journal of Economic and Social Alternatives, ISSN (online): 2534-8965;
4. Electronic Dictionary of the Bulgarian Language, Institute for Bulgarian Language "Professor Lubomir Andreychin", available at <http://ibl.bas.bg/> - last visited on 19.03.2022;
5. <https://www.masterclass.com/>;
6. www.nfc.bg;
7. <https://nsi.bg/>;
8. Law on Copyright and Related Rights, Prom. SG. No. 56 of June 29, 1993;
9. Law on the Film Industry, Prom., SG. No 105 of 2 December 2003.

¹¹⁵ In terms of dubbing and subtitling.

СИСТЕМАТА ЗА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ – ПРАВЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА СТИМУЛИРАНЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧИ И ИНОВАТОРИ

Владимир Йосифов/ Vladimir Yossifov¹¹⁶

Резюме

Статията разглежда възможностите, които предлага съвременната система за интелектуална собственост и ролята ѝ за повишаване ефективността на българските фирми и предприятия на вътрешния и международните пазари.

Целта на статията е да привлече вниманието на българския бизнес (предприемачи, производители и търговци) и на държавната и местна администрация към потенциала, заложен в системата за интелектуална собственост и да ги предизвика да използват активно тази система за повишаване качеството и ефективността на предлаганите продукти и услуги. Да се насърчава активно сътрудничество със специалистите в областта на интелектуалната собственост на всички етапи от развитието на нови продукти, производства или услуги.

Съвременната системата за интелектуална собственост се създава преди 200-250 години с основна цел да стимулира творците и авторите да създават и предлагат нови и полезни продукти и услуги. С времето, под натиска на различни интереси, системата на интелектуална собственост се е превърнала от система за защита и стимулиране на творци, изобретатели и автори в система за защита на корпоративни интереси. От 50-те и 60-те години на XX век, интелектуалната собственост става неотменима и важна част от международните търговско-политически отношения. Интелектуалната собственост създава не само сериозни пазарни преимущества, но също така е и важен елемент за трансфера на знания и резултати от научноизследователските звена и екипи към производството и пазара. Патентната защита не е признание за научно-техническо постижение, а много ефикасен инструмент за успешна пазарна реализация. Добре защитената интелектуална собственост (патенти, марки, дизайн, географски указания и др.) създава отлични предпоставки за утвърждаване на нов продукт или услуга на определен пазар, но и ефективно средство за получаване на допълнителни приходи и разширяване на пазарните възможности.

Законодателната база на интелектуалната собственост в България е добра, но трябва практиката и приложението на законовите разпоредби да се направят по удобни за потребителя «user friendly», като предварително се проучи опита и мнението на потребителите. Трябва да се подобри и информацията относно добри практики, както и относно съдебни решения в областта на интелектуалната собственост.

Ключови думи: *интелектуална собственост, иновации, патенти, университети, пазарна реализация, администрация, предприемачи*

¹¹⁶ Владимир Йосифов е инженер-икономист, консултант по стратегия и управление на интелектуална собственост. С над 50 години опит в управлението на интелектуална собственост, патентна и маркова информация, развиване и внедряване на иновации, трансфер на технологии (лицензионна дейност) и обучение по ИС. Повече от 26 години работи за Световната организация за интелектуална собственост на различни позиции, включително директор на отдел за инфраструктурни услуги и насърчаване на иновациите и директор на отдел за сътрудничество с определени страни от Европа и Азия.

Увод

Съвременната система за интелектуална собственост се е родила едновременно с появяването на капитализма в Европа и Северна Америка. Основната идея на създателите на първите патентни закони е в хаоса на зараждащия се свободен капиталистически пазар, да предоставят условия на изобретателите, творците и авторите да реализират своите изобретения и иновации на свободния пазар, като им се предоставят изключителните права да използват и продават своите изобретения и свързаните с тях продукти за определено време, без конкуренция.

С други думи, изобретателите и авторите са имали своеобразен пазарен монопол, гарантиран със закона от държавата. Така системата за интелектуална собственост насърчава предприемчивите, да внедрят своите идеи и да ги реализират на пазара, като знаят, че по силата на закона могат да отстранят недобросъвестни конкуренти, с по големи финансови възможности, които ще копират и предлагат техните изобретения на по-изгодни условия.

1. Съвременната система на интелектуалната собственост

През XIX век и първата половина на XX век патентната система е закриляла и насърчавала повече индивидуални изобретатели, предприемачи и малки фирми, които със своите изобретения са създавали нови продукти и области на техниката.

С времето, и особено след средата на XX век патентната система се превърна в система за защита на корпоративни интереси. Това е особено видно в областта на фармацевтиката и биотехнологиите. Типичен пример за промяна в патентното законодателство в резултат на лобизма на големите фармацевтични фирми са сертификатите за допълнителна закрила (SPC), които позволяват валидността на патентите за медикаменти да бъде удължена до 5 години след нормалния срок на валидност от 20 години. По този начин се забавя появяването на пазара на генерични (и по-евтини) медикаменти. С оглед избягване монополизация на пазара за медикаменти и поддържане на конкуренцията до 60-те и 70-те години на миналия век, много страни, вкл. Германия, Франция, Япония, Италия, Швеция, Испания, Бразилия и Индия не издават патенти за медикаменти. Нови лекарствени препарати се защитаваха посредством патенти за процеси или методи за производство и естествено, чрез марки. Под натиска на фармацевтичната индустрия се променя законодателството и някои от тези страни започват да издават патенти за фармацевтични продукти – Франция от 1960 г., Германия от 1968 г., Япония от 1976 г., Италия от 1978 г., Испания и Швеция от 1992 г.

Под натиска на САЩ и многонационалните компании, през 1995 г. едновременно със създаването на СТО (Световната търговска организация, която е наследник на ГАТТ (Общо споразумение за митата и търговията) бе прието Споразумението относно свързаните с търговията аспекти на правата на интелектуалната собственост (известно като споразумението TRIPS), което прие минимални изисквания и норми за закрила на интелектуалната собственост. Всички страни, членки на СТО, приеха това споразумение и се задължиха, в определен срок, да приведат националните си законодателства в съответствие с разпоредбите на споразумението TRIPS. Така интелектуалната собственост стана неотменима част от международните търговско-политически отношения.

Това потвърждава един важен аспект на системата за интелектуална собственост, че решението за подаване на патентна заявка е търговско, бизнес решение, а не признаване на научно-техническо постижение. Същото се отнася и за регистрацията на дизайн или марка. По тази причина, и предвид свързаните с това разходи, преди подаването на заявка за

регистрация на права на интелектуална собственост, авторите и заявителите трябва да имат ясна бизнес стратегия за какво ще им служи бъдещата правна закрила.

За съжаление много изобретатели, изследователи и малки и средни предприятия пренебрегват този факт и след подаване на документи за регистрация се разочароват от цената на такава регистрация и факта, че тя е валидна само в страната, за която е подадена, а не в целия свят.

Разходите за съдебни процедури по защита на патенти и марки и времето, които такива процедури изискват нарастват значително и най-често не са по силите и възможностите на индивидуални изобретатели и малки и средни фирми.

Ако в началните години и десетилетия на патентната система са съществували множество процедурни различия в отделните национални законодателства, които са създавали разнообразни трудности за заявителите (напр. различни формати на представяне на текстове, чертежи и илюстрации, с приемането на международни конвенции и договори (като напр. Договора за патентно сътрудничество - РСТ), споразумението TRIPS (Споразумение относно свързаните с търговията аспекти на правата на интелектуалната собственост), Европейската патентна конвенция и др.) много елементи на националните патентни законодателства бяха опростени, хармонизирани, и даже унифицирани. Това в значителна степен облекчи получаването на патентна защита в различни страни.

Подобни процеси наблюдаваме и при другите обекти на индустриалната собственост – полезни модели, марки и промишлени дизайни.

Независимо от значителното хармонизиране и унифициране на националните патентни системи, все още цената за получаване закрила на индустриална собственост в някои страни е висока (напр. само официалните такси за европейски патент в 10 европейски страни може да достигне 10 000 евро, към което трябва да се добавят и хонорарите на патентните представители, както и разходите за преводи).

Ако в миналото ведомствата за индустриална собственост са били чисто регистрационни служби, то от края на XX век много ведомствата се превърнаха в организации за услуги. От началото на XXI век, през последните 20 години, ведомствата за индустриална собственост подобриха значително услугите за потребителите и клиентите си – предоставяне на патентна и маркова информация, услуги за on-line регистрация и информация. По този начин ведомствата за индустриална собственост се превръщат и във важен елемент от националната научноизследователска и образователна инфраструктура на всяка страна.

В международен план понастоящем няма текущи проекти или инициативи за нови международни договори или конвенции в областта на индустриалната собственост. Има постоянни срещи на експерти за усъвършенстване на процедурни и технически аспекти на международни договори и конвенции, като напр. Договора за патентно коопериране, Европейската патентна конвенция, Мадридската система за международна регистрация на марки, Хагската спогодба за международна регистрация на дизайни, Лисабонската спогодба за международна регистрация на наименования за произход, и др.¹¹⁷

2. Актуални аспекти на системата за интелектуална собственост

За съжаление, опитите за подобряване или опростяване на правните норми и процедури за борба и противодействие на незаконното използване на чужди права на интелектуална собственост в рамките на СОИС или на СТО не са подкрепени от много страни, които считат, че не е необходима специална конвенция или споразумение в тази

¹¹⁷ www.wipo.int, www.epo.org, www.bpo.bg

област. Те считат, че съществуващите норми (в отделни текстове в съществуващите договори и конвенции) са достатъчни и подробностите за приложението им трябва да се решават в националните законодателства. Въпросът е дали едно много силно и строго законодателство ще спомогне за намаляване/ прекратяване на тази нелоялна практика, да се използват без разрешение чужди права на интелектуална собственост с цел пазарна печалба.

Да не забравяме, че копирането и подражанието е част от човешката природа – децата се учат и като подражават и копират. Учените и изследователите се интересуват какво са постигнали техни колеги, четат научни публикации и статии за да повтарят изследванията и преценяват, дали директно да използват наученото или да се опитат да го заобиколят и така за създадат нови знания. Както посочих по-горе, една от целите на закрилата на интелектуалната собственост е да се възнагради твореца/ автора, като за определено време само той/тя ще има право на търговска реализация на своите права на интелектуална собственост върху дадено постижение или решение. Ако друго лице/ фирма иска да използва това защитено знание или продукт, ще трябва да получи разрешение от титуляра на правата.

Ако установи нарушение на правата си, собственикът на такива права на интелектуална собственост ще търси спиране на нарушенията по законен ред. В много страни това е дълга и скъпа процедура и това обезсърчава дребните собственици или малките и средни фирми да използват системата за интелектуална собственост.

Всички големи международни корпорации и фирми, както и организациите и водещите университети, които имат сериозни научноизследователски програми, имат отдели или звена, които отговарят за управление на правата на интелектуална собственост. Обикновено тези звена са на директно подчинение на ръководството на фирмата или изследователската организация. В зависимост от бизнес стратегията и научната и търговска политика на фирмата или организацията, тези звена предлагат действия и решения по проблеми свързани с интелектуална собственост. Например дали да се публикува даден резултат от научно изследване или разработка или да се подаде патентна заявка, къде, в кои страни да се подаде заявка за регистрация на патент или марка, при установени нарушения какво да се предприема и т.н.

За големите международни компании и фирмите, активни на даден пазар/ страна, важният въпрос е не цената на защитата на интелектуалната собственост, а какъв пазарен дял ще изгуби фирмата, ако се откаже от защита на правата си. По тази причина, при установени нарушения на права, големите фирми ще наемат най-добрите адвокати и представители в дадена страна за да защитят своите интереси (и естествено пазарните си позиции).

В някои случаи, както е случая с географското указание *Champagne* или прилагателното *swiss*, активно се ангажират и държавни институции (дипломатически и търговски представителства) да предприемат действия на междудържавно ниво за елиминиране на незаконно използване на национални права на интелектуална собственост. Особено активна в това отношение е Франция, чиито дипломатически и търговски представителства имат задачата да съдействат за закрилата на права на интелектуална собственост, принадлежащи на френски фирми и компании. САЩ също така имат в своите дипломатически представителства и в някои страни, служители специализирани в областта на интелектуалната собственост. Често тези специалисти провеждат срещи с представители на изпълнителната и законодателната власт в страни, където има сигнали за нарушение на права на интелектуална собственост на американски фирми или отрасли.

За научноизследователските организации и университетите закрилата на собствени права на интелектуална собственост е основа за търговската реализация на научния

продукт, напр. чрез лицензиране и предоставяне информацията на фирма или предприятие, което ще използва научното решение в своето производство или бизнес и ще реализира продукта на пазара. Освен това защитените права на интелектуална собственост превръщат научната организация в интересен партньор за други разработки и гарантират свободата за продължаване на научноизследователската дейност в дадена област.

Предвид информацията, че в бъдеще българското правителство има намерение да насърчава преориентирането на университетите в научноизследователски университети ще е важно да се обърне особено внимание на това, кой и как ще отговаря за закрилата и използването на правата на интелектуална собственост, създадени в резултат на научноизследователската дейност. Това е особено важно за научноизследователските проекти финансирани от публични фондове (напр. държавния бюджет или европейски фондове). Тази дейност на научноизследователските организации може да се финансира, като част от средствата предоставяни за научни и приложни разработки е запазена за разходи свързани със закрилата на права на интелектуална собственост

Днес правата на интелектуална собственост са важен елемент от търговско-политическата стратегия на всички страни и мерки и действия за защита на национални права на интелектуална собственост се обсъждат на най-високо политическо ниво.

Един интересен пример за използване правата на интелектуална собственост за търговско-политически цели е маркировката „*Made in Germany*“ (произведено в Германия). Надписът "*Made in Germany*" не е измислен от немците. Той е резултат от британския Закон за търговските марки от 23 август 1887 г. Целта на този закон е била да се маркират всички стоки, които биха могли да застрашат успешната реализация/ продажба на британски стоки. Такива вносни стоки е трябвало задължително да бъдат обозначени със специална маркировка. И по този начин да се насърчават потребителите да купуват британските стоки (to "*buy British*").

С времето немската индустрия е успяла да превърне тази ограничителна и дискриминационна мярка в отличителен знак за качество и надеждност.¹¹⁸

И тук искам да подчертая важността и ролята на професионалистите в областта на интелектуалната собственост – патентни и маркови представители, образователните институции, представителите на браншовите организации, вкл. БТПП (Българската търговско-промишлена палата) и БСК (Българската стопанска камара) и не на последно място на Българското патентно ведомство в редовно провеждане на общообразователни мероприятия относно ролята на интелектуалната собственост и възможностите, които тя предлага на бизнеса, както и редовно предоставяне на информация на потребителите на системата за интелектуална собственост в България.

Особено важно е информирането на представителите на законодателната и изпълнителната власт относно ролята и потенциала на системата за интелектуална собственост за повишаване на конкурентоспособността и престижа на оригиналните български продукти и услуги на международните пазари.

Законодателната рамка за интелектуалната собственост в България е съгласувана и е в съответствие с изискванията на всички действащи европейски директиви и международни договори и споразумения в тази област и понастоящем не се налага никаква радикална промяна на това законодателство. Членството на България в Европейската патентна организация (ЕРО) и в Европейската организация за интелектуална собственост (EUIPO), както в споразумението TRIPS и в договорите и споразуменията на СОИС в областта на патентите, марките и дизайна (Парижката и Бернската конвенции, договора РСТ, Мадридската система и Хагското споразумение) е гаранция, че българските създатели,

¹¹⁸ виж: https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_Germany

автори и собственици на интелектуална собственост могат лесно и без административни или процедурни пречки да защитят своите права в болшинството страни по света.

Заклучение

Какво може или трябва да се направи за подобряване използването на системата за интелектуална собственост от всички потенциални потребители в България?

Както беше посочено по-горе, понастоящем не се налага изменение на законодателната рамка. Но сигурно има възможност практиката и приложението на законовите разпоредби да направи по удобно за потребителя *«user friendly»* (а не само за държавните институции, които отговарят за прилагането на тези закони и конвенции).

Важно е при подготовката на нови подзаконовни актове и разпоредби да се обясни ясно и подробно целта на предлаганото изменение или допълнение и след това да се отчете мнението и интересите на всички потребители и заинтересовани лица – собственици, патентни и маркови представители, изобретатели и автори, бизнес организации и т.н.

Академичната общност има важна роля при подготовката на такива подобрения и усъвършенствания на практиката, и приложението на законите, като например проучване на мнението на потребителите, кои практики са полезни и кои създават излишна бюрократична или административна тежест. Такова проучване би могло да се направи съвместно с Българското патентно ведомство.

Един пример в това отношение е решението от преди няколко години на Канадското патентно ведомство да отмени изискването за нотариално заверени пълномощни за патентните представители и започнаха да приемат само декларация от представителя. Подобна е практиката и в Швейцария, където за много процедури не се изискват пълномощни. Също така много процедури и действия са достъпни on-line. ЕПВ, EUIPO и СОИС имат опит в тази насока както и специални програми за съдействие на страните-членки.

Едно подробно академично изследване на добри и лоши/ усложняващи практики и изисквания може да бъде добра основа за предложения за изменение и усъвършенстване на системата за интелектуална собственост.

Ще бъде полезно, периодически да се предоставя информация за интересни/ важни решения на Патентното ведомство, както и съдебни решения относно спорове за права на интелектуална собственост, не само в специализирани издания, но и в средствата за масова информация. Така бизнесът и масовият потребител ще разбират, че системата за интелектуална собственост работи.

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ

1. www.wipo.int
2. www.epo.org
3. www.bpo.bg
4. виж: https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_Germany

THE INTELLECTUAL PROPERTY SYSTEM – A LEGAL TOOL FOR STIMULATING BULGARIAN ENTREPRENEURS AND INNOVATORS

Vladimir Yossifov¹¹⁹

Abstract

The article examines the opportunities offered by the modern intellectual property system and its role in increasing the efficiency of Bulgarian companies and enterprises in the domestic and international markets.

The aim of the article is to draw the attention of Bulgarian business (entrepreneurs, manufacturers and traders) and the government and local administration to the potential of the intellectual property system and to challenge them to actively use this system to improve the quality and efficiency of their products and services. Encourage active cooperation with intellectual property professionals at all stages of the development of new products, manufacturing operations or services.

The modern intellectual property system was created 200-250 years ago with the main goal to stimulate inventors, creators and authors to create and offer new and more useful products and services. Over time, under the pressure of various interests, the system of intellectual property has evolved from a system of protection and promotion of creators, inventors and authors to a system for protection of corporate interests. From the 50s to the 60s of the twentieth century, intellectual property became an inseparable and important part of international trade and political relations. Intellectual property not only creates significant market advantages, but is also an important element for the transfer of knowledge and results from research units and teams to production and the market. Patent protection is not a recognition of scientific and technical achievements, but a very effective tool for successful marketing. Properly protected intellectual property (patents, trademarks, designs, geographical indications, etc.) creates excellent conditions for establishing a new product or service in a particular market, but also an effective means of generating additional revenue and expanding market opportunities.

The legal framework for intellectual property in Bulgaria is good, but the practice and application of legal provisions should be made more user-friendly, relying also on the experience and opinion of users. Information on good practice as well as on tribunal decisions on intellectual property cases also needs to be improved.

Keywords: *up to 6 keywords according to JEL classification: intellectual property, innovations, patents, universities, market realization, administration, entrepreneurs*

¹¹⁹ Vladimir Yossifov is a Engineer – Economist, Consultant on IP Management and Strategy. Mr. Vladimir Yossifov has over 50 years experience in intellectual property management, IP information, innovation support, technology transfer (licensing) and IP training. For over 26 years he worked for the World Intellectual Property Organization in different positions, including Director Division for Infrastructure Services and Innovation Promotion and Director, Division for cooperation with Certain Countries of Europe and Asia.

Introduction

The modern intellectual property system was born at the same time as the emergence of capitalism in Europe and North America. The main idea of the creators of the first patent laws is, to provide favorable conditions for inventors, creators, and authors to realize their inventions and innovations in the chaotic and nascent free capitalist market, giving them exclusive rights to use and sell their inventions and related products for a certain period of time, without competition.

In other words, the inventors and authors had a kind of market monopoly, guaranteed by law and by the state. Thus, the intellectual property system encourages entrepreneurs to implement their ideas and implement them on the market, knowing that by law they can eliminate unfair competitors, with greater financial opportunities that would copy and offer their invention on more favorable terms.

1. The Modern System of Intellectual Property

In the nineteenth century and the first half of the twentieth century, the patent system protected and encouraged mainly individual inventors, entrepreneurs and small businesses, who with their inventions created new products and new areas of technology.

Over time, and especially after the middle of the twentieth century, the patent system became a system for protecting corporate interests. This is especially evident in the field of pharmacy and biotechnology. A typical example of a change in patent law as a result of the lobbying of large pharmaceutical companies are the Supplementary Protection Certificates (SPC), which allow the validity of patents for medicines to be extended up to 5 years beyond the normal 20 years validity period. This provision delays the emergence of generic (and cheaper) medicines on the market. In order to avoid monopolization of the drug market and sustain competition until the 60s and 70s of last century, many countries, incl. Germany, France, Japan, Italy, Sweden, Spain, Brazil, India did not grant patents for medicines – new drugs were protected, where feasible, by process patents and by marks, of course. Under the pressure of the pharmaceutical industry, legislation is changing, some of these countries are beginning to grant patents for pharmaceutical products - France in 1960, Germany in 1968, Japan in 1976, Italy in 1978, Spain and Sweden in 1992.

Under pressure from the United States and multinational companies, the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (known as the TRIPS Agreement) was adopted in 1995, at the same time with the creation of the WTO (the successor of the GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), which adopted minimum requirements and standards for the protection of intellectual property rights. intellectual property. All WTO members have acceded to this agreement and have undertaken, within a specified period, to bring their national legislation into line with the provisions of the TRIPS Agreement. Thus, intellectual property has become an integral part of international trade and political relations.

This confirms an important aspect of the intellectual property system that the decision to file a patent application is a commercial, business decision and not a recognition of a scientific and technical achievement. The same applies to the registration of a design or trademark. For this reason, and given the costs involved, before applying for registration of intellectual property rights, authors and applicants must have a clear business strategy and what would be the objective and purpose of their future legal protection.

Unfortunately, many inventors, researchers and SMEs ignore this fact and after submitting their application documents are disappointed with the cost of such registration of IP rights and the fact that it is valid only in the country for which it is submitted and not worldwide.

Furthermore, the costs of litigation related to the protection of patents and trademarks and the time required by such proceedings are growing significantly and are often beyond the means and capabilities of individual inventors and small and medium-sized companies.

If in the early years and decades of the patent system there were many procedural differences in individual national laws, which created various difficulties and obstacles for applicants (e.g. different formats of texts, drawings and illustrations, and other formal requirements) with the adoption of several international conventions and treaties, such as The Patent Cooperation Treaty (PCT), the TRIPS Agreement (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), the European Patent Convention, etc., many elements of national patent law have been simplified, harmonized and even unified. This has greatly facilitated the acquisition of patent protection in various countries.

We observe similar processes in other respect of other industrial property rights - utility models, brands, designs and industrial designs.

Despite the significant harmonization of national patent systems, the cost of obtaining industrial property protection in several countries is still high (e.g. only official fees for European patents in 10 European countries can reach 10,000 euros, to which must be added the fees of patent attorneys and the translation costs).

If in the past the industrial property offices were purely registration services, as of the end of the twentieth century many IP offices became service organizations. Since the beginning of the 21st century, in the last 20 years, industrial property offices have significantly improved consumer their client and consumer services – including the provision of patent and trademark information, on-line registration services and information. In this way, industrial property offices become an important element of each country's national research and education infrastructure.

Internationally, there are currently no ongoing projects or initiatives for new international treaties or conventions in the field of industrial property. There are regular meetings of experts to improve procedural and technical aspects of international treaties and conventions, such as the PCT, the European Patent Convention, the Madrid System for the International Registration of Marks, the Hague Agreement Concerning the International Registration of Designs, the Lisbon Agreement Concerning the International Registration of Designations of Origin, etc.¹²⁰

2. Current Aspects of the Intellectual Property System

Unfortunately, attempts to improve or simplify legal norms and procedures to combat the illegal use of other parties' intellectual property rights within WIPO or the WTO are not supported by many countries who consider that there is no need of a special convention or agreement in this area. They consider that the existing norms (in specific texts in the existing treaties and conventions) are sufficient and the details of their application should be decided in the national legislation. The question is whether very strong and strict legislation will help reduce or end this unfair practice, to use without permission other parties' IP rights to for market gain.

Let's not forget that copying and imitation is part of human nature - children learn also by imitating and copying. Scientists and researchers are interested in what their colleagues have achieved, they read scientific publications and articles to repeat research and decide whether to use what they have learned directly or to try to circumvent it and create new knowledge. As I mentioned above, one of the goals of intellectual property protection is to reward the creator / author, by giving him/her the right, for a certain period of time, to be the only one who will have the right to commercialize his/her intellectual property rights in an achievement or solution. If another person

¹²⁰ www.wipo.int, www.epo.org, www.bpo.bg

/ company wants to use this protected knowledge or product, they will need to obtain permission from the rights holder.

If the rights owner finds a violation of these rights, the owner of such intellectual property rights will seek a legal way to end such infringement. In many countries, this is a long and expensive process and discourages small right owners or small and medium-sized businesses from using the intellectual property system.

All major international corporations and companies, as well as organizations and leading universities that have serious research programs, have departments or units responsible for managing intellectual property rights. Usually these units are under the direct supervision of the top management of the company or research organization. Depending on the business strategy and the scientific and commercial policy of the company or organization, these units offer actions and solutions to intellectual property matters. For example, decisions whether to publish the result of a research or study or to file a patent application, where, in which countries to apply for registration of a patent or trademark, in case of established violations, what to do, etc.

For large international companies and companies active on a given market or country, the important question is not the cost of intellectual property protection, but what market share the company will lose if it decides to waive the protection of its rights. For this reason, in case of established violations of rights, large companies will hire the best lawyers and representatives in a country to protect their interests (and of course, market shares).

In some cases, such as the geographical indication *Champagne* or the adjective *swiss*, state institutions (diplomatic and trade missions) are also actively involved in actions at intergovernmental level to eliminate illegal use of national intellectual property rights. Particularly active in this regard is France, whose diplomatic and trade missions have the task of promoting the protection of intellectual property rights belonging to French companies and firms. The United States also has in its diplomatic missions in some countries, employees specialized in intellectual property matters. These specialists meet often with representatives of the executive and the legislature bodies in countries where there are reports of infringements of intellectual property rights of American companies or industries.

For research organizations and universities, the protection of their own intellectual property rights is the basis for the commercialization of a scientific product, e.g. by licensing and providing the information to a company or enterprise that will use the scientific result or solution in its production or business activities and will market the product. In addition, protected intellectual property rights make the research organization an interesting partner for joint research programs with other organizations and also serve as a guarantee of the freedom to continue research in a given field.

In view of the information that in the future the Bulgarian government intends to promote the transformation of universities into research universities, it is important to pay special attention to who and how will be responsible for the protection of intellectual property rights created as a result of R&D activities. This is particularly important for R&D projects financed from public funds (e.g. the state budget or European funds). This activity of research organizations should be financed, as part of the funds provided for scientific and applied research is reserved for covering expenses related to the protection of intellectual property rights.

Today, intellectual property rights are an important element of the trade policy strategy of all countries and measures and actions to protect national intellectual property rights are discussed at the highest political level.

An interesting example of the use of intellectual property rights for commercial policy purposes is the *Made in Germany* label. The "*Made in Germany*" label was not invented by the

Germans. It is the result of the British Trademarks Act of 23 August 1887. The purpose of this Act was to identify / mark all goods that could jeopardize the successful sale of British goods. Such imported goods had to be marked with a special mark or label. And in this way to encourage consumers to buy British goods ("*buy British*").

Over time, German industry has managed to turn this restrictive and discriminatory measure into a hallmark of quality and reliability.¹²¹

And here I want to emphasize the importance and role of the professionals in the field of intellectual property - patent and trademark practitioners, educational institutions, representatives of industry organizations, incl. BCCI (Bulgarian Chamber of Commerce and Industry) and BIA (Bulgarian Industrial Association) and last but not least the Bulgarian Patent Office in regularly conducting general education events on the role of intellectual property and the opportunities it offers to business, as well as regular provision of information to users of the intellectual property system in Bulgaria.

It is especially important to inform regularly the representatives of the legislative, the executive and the local authorities about the role and potential of the intellectual property system to increase the competitiveness and prestige of the original Bulgarian products and services on international markets.

The legislative framework for intellectual property in Bulgaria has been harmonized and is in line with the provisions and requirements of all current European directives and international treaties and agreements in this area, and currently no substantive legislative change or actions are required. Bulgaria's membership in the European Patent Organization (EPO) and the European Intellectual Property Organization (EUIPO), as well being a party to TRIPS Agreement and the WIPO Treaties and Agreements in the area of intellectual property (the Paris and Bern conventions, the PCT, the Madrid System and the Hague Agreement) is a guarantee that Bulgarian creators, authors and owners of intellectual property rights can easily and without administrative and procedural obstacles obtain protection of their rights in most countries around the world.

Conclusion

What can or should be done to improve the use of the intellectual property system by all potential users in Bulgaria?

As mentioned above, there is currently no need to change the legislative framework. But there is certainly a possibility to make the practice and application of legal provisions more user-friendly (and not only for the state authorities, which are responsible for the implementation of these laws and conventions).

It is important when preparing new regulations and provisions to clearly and in detail explain the purpose of the proposed amendment or addition and then to take into account the views and interests of all consumers and stakeholders - owners, patent and trademark representatives, inventors and authors, business organizations, etc.

The academic community has an important role to play in preparing such improvements and improvements in the practice and application of laws, such as surveying consumer opinion, which practices are useful and which create unnecessary bureaucratic or administrative burdens. Such a study could be done jointly with the Bulgarian Patent Office.

¹²¹ see: https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_Germany

One example in this regard is the decision a few years ago by the Canadian Patent Office to abolish the requirement for notarized powers of attorney for patent attorneys and began accepting only a declaration from the attorney. The practice is similar in Switzerland, where many procedures do not require a power of attorney. Also, many procedures and actions are accessible on-line. The EPO, EUIPO and WIPO have large experience in this area as well as programs for assistance to member countries.

A detailed academic study of good and bad / complicating practices and requirements can be a good basis for proposals to change and improve the intellectual property system.

It will be very useful periodically to provide information on interesting / important decisions of the Patent Office, as well as tribunal or arbitration decisions on disputes over intellectual property rights, not only in specialized publications, but also in the media. In this way, businesses and the mass consumer will understand that the intellectual property system works.

REFERENCES

1. www.wipo.int
2. www.epo.org.
3. www.bpo.bg
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_Germany

ИНТЕРВЮ С Г-Н МЕХТИ МЕЛИКОВ

Мехти Меликов е директор на дирекция „Авторско право и сродните му права“ в Министерството на културата от 2017 г. Преди това е заемал позицията „изпълнителен директор“ в браншовите организации в сектор Медии – „Асоциация на българските радио- и телевизионни оператори – АБРО“ и „Съюз на издателите в България“, както и в органа за медийна саморегулация – „Национален съвет за журналистическа етика“. Магистър по специалностите „Икономика на масмедията“ в Университета за национално и световно стопанство - София, „Счетоводство и контрол“ във Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и „Международни отношения“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – Юридически факултет, София.

1. Какъв е предметът на дейност на ръководената от Вас дирекция? Бихте ли споделили повече информация относно приоритетните задачи на дирекция „Авторско право и сродните му права“?

Функциите на специализираната дирекция можем условно да разделим на „методическа“ и „контролна“. Ангажирани сме както в ефективното правоприлагане по Закона за авторското право и сродните му права (т.нар. „контролна функция“), така и в постигането на балансирана законова рамка на авторското право и сродните му права. В момента тази функция се осъществява посредством подготвеното изменение на ЗАПСП с оглед въвеждането в българското законодателство на Директива 789/2019 на ЕП и на Съвета и Директива 790/2019 на ЕП и на Съвета.

Дирекцията е натоварена и с предоставянето на административни услуги по ЗАПСП и с други дейности, в т.ч. във връзка с упражняването на авторски права, преминали към държавата. За нещастие, натоварени сме и с неприсъщи функции, в т.ч. регистрационни и контролни, свързани с обявяването на собствеността и финансирането на медии.

2. Споделете, моля за функциите и дейността на Съвета за защита на интелектуалната собственост?

Съветът е създаден през 2012 г. като консултативен орган към Министерски съвет за осъществяване координация и сътрудничество между държавните институции, органите за местно самоуправление и неправителствените организации, работещи в областта на интелектуалната собственост, при провеждане на държавната политика в областта на защитата на интелектуалната собственост.

Длъжностният състав на Съвета е определен с Постановление на Министерски съвет № 267/2012 г. и включва заместник-министри от ресорите Култура, Правосъдие, Финанси, Икономика и Енергетика, Вътрешни работи и Транспорт, както и представители на държавни ведомства, независими регулатори, НАП, Агенция „Митници“ и съдебната власт. В тази връзка, съставът на Съвета се актуализира при назначаване на нов състав на Министерския съвет. В кратките мандати на назначаваните през 2021 г. служебни правителства, конституирането на Съвета не беше рационално. Това обаче предстои в рамките на действащото редовно правителство. Обмисляме и актуален дневен ред, във връзка с който ще търсим подкрепата на ангажираните институции.

3. *Споделете, моля за извършваните масови проверки на обекти, излъчващи музика, които текат през последните месеци?*

Актуални са плановете проверки по спазването на Закона за авторското право и сродните му права в зимните курорти. Проверяват се предимно туристически обекти за неразрешено използване на музика посредством т.нар. „публично изпълнение“.

Доколкото целта е да се стимулира масовото уреждане на правата, за тези проверки уведомяваме бизнес организациите в сектор „Туризъм“, които се приканват да напомнят на членовете си да уредят използването на закриляни обекти на авторското право и сродните му права с правоносителите.

Контролната ни дейност обичайно се планира с оглед противодействие на нарушенията с масов характер, борба със системните нарушители, както и противодействие на нарушенията, засягащи едновременно интересите на множество правоносиители. Неуреденото използване на музика отговаря на всички тези критерии. Други проверки с по-масов характер са тези за неразрешеното разпространение на телевизионни програми от платформени оператори. Доколкото се прави без разрешението на телевизионните организации, които са носители на сродни права, такова разпространение спокойно можем да наречем „пиратско“.

4. *Бихте ли споделили Вашето мнение относно новите правила на ЕС в областта на авторското право, които трябва да бъдат от полза за творците, предприятията и потребителите?*

Правилата, въведени с най-новото общностно законодателство в областта на авторското право и сродните му права, са израз на политиката на ЕС за ефективното функциониране на вътрешния пазар и стимулиране на иновациите, творчеството и инвестициите за създаване на съдържание, в т.ч. в цифрова среда. Новите правила адаптират и допълват съществуващата правна рамка в Съюза, но създават и изцяло нова нормативна уредба, отразяваща развитието на технологиите, начините на използване и възникващите в тази връзка отношения.

Предизвикателство пред Министерството на културата и българския законодател, е въвеждането на правилата по директивите по адекватен и балансиран начин. Обичайно е в такава ситуация всяка професионална гилдия да се опита да защити интереса си възможно най-добре. Това най-общо означава, че работим под натиска на силните лобита на правоносиители и ползватели. Мисля, че темата с новите правила в нашата област заслужава специално внимание, в т.ч. разработки, които да попаднат на страниците на списание „Интелектуална собственост и бизнес“.

5. *През месец октомври миналата година бе създадена работна група, която подготвя законопроект за изменения и допълнения към Закона за задължителното депозиране на печатни и други произведения и обявяването на разпространителите и доставчиците на медийни услуги. Какви са трудностите, които срещате при установяване на собствениците на медии?*

Установяването на собствениците на медии е в основата на упражняването на правомощието на министъра на културата да налага наказания на доставчиците на медийни услуги, които не са подали ежегодната декларация.

За обсъждане в работната група бе предложен проект, изготвен от дирекция „Авторско право и сродните му права“ към Министерството на културата, като целта беше да се идентифицират проблемните зони и да се намерят подходящи решения.

Въпреки, че преодолява редица недостатъци на закона, за съжаление проектът не предлага и към момента нямаме решение на най-сериозния проблем, а именно изсветляването на издателите на онлайн новинарски услуги, които се укриват в киберпространството чрез използване на чуждестранен хостинг и др. инструменти, осигуряващи анонимност.

Поставяме и въпроса за систематичното място на тази регулация, както и кой би бил най-подходящият орган, който да я осъществява. Личното ми мнение е, че изпълнителната власт не следва да е ангажирана с налагането на санкции върху медии. Подходящо е регистърът да се води например в Съвета за електронни медии.

INTERVIEW WITH MR. MEHTI MELIKOV

Mehti Melikov has been Director of the Copyright and Related Rights Directorate at the Ministry of Culture since 2017. Previously, he held the position of "Executive Director" in the branch organizations in the media sector - "Association of Bulgarian Broadcasters - ABBRO" and "Union of Publishers in Bulgaria", as well as in the media self-regulation body - "National Council for Journalistic Ethics". Master's degree in Economics of Mass Media at the University of National and World Economy - Sofia, Master's degree in Accounting and Control at the University of Veliko Tarnovo "St. St. Cyril and Methodius" and "International Relations" at Sofia University "St. Kliment Ohridski" Faculty of Law, Sofia.

1. What is the scope of your Directorate? Could you share more information on the priority tasks of the Copyright and Related Rights Directorate?

The functions of the specialised directorate can be conditionally divided into "methodological" and "control". We are involved both in the effective enforcement of the Copyright and Related Rights Act (the so-called "control function") and in achieving a balanced legal framework for copyright and related rights. Currently, this function is being implemented through the prepared amendment of the LCRR - Law on Copyright and Relating Rights with a view to the implementation in Bulgarian legislation of Directive 789/2019 of the European Parliament and of the Council and Directive 790/2019 of the European Parliament and of the Council.

The Directorate is also responsible for the provision of administrative services under the LCRR and for other activities, including in relation to the exercise of copyrights transferred to the country. Unfortunately, we are also tasked with non-core functions, including registration and control functions related to the declaration of ownership and funding of media.

2. Please share the functions and activities of the Intellectual Property Council?

The Council was established in 2012 as an advisory body to the Council of Ministers for coordination and cooperation between state institutions, local self-government bodies and non-governmental organizations working in the field of intellectual property in the implementation of state policy in the field of intellectual property protection.

The official composition of the Council is determined by Decree of the Council of Ministers No. 267/2012 and includes deputy ministers from the Culture, Justice, Finance, Economy and Energy, Home Affairs and Transport portfolios, as well as representatives of government departments, independent regulators, the NRA - NATIONAL REVENUE AGENCY, the Customs Agency and the judiciary. In this regard, the composition of the Council shall be updated upon the appointment of a new Council of Ministers. In the short mandates of the caretaker governments appointed in 2021, the constitution of the Council was not rational. However, it is to be done under the current ordinary government. We are also considering an updated agenda, in relation to which we will seek the support of the institutions involved.

3. *Please let us know about the mass inspections of sites broadcasting music that have been going on in recent months?*

Planned inspections of compliance with the Copyright and Related Rights Act in winter resorts are ongoing. Tourist sites are mainly checked for unauthorised use of music through so-called "public performance".

Insofar as the aim is to stimulate the mass settlement of rights, these checks are notified to the business organisations in the tourism sector, which are invited to remind their members to settle the use of copyright and related rights with the right holders.

Our control activities are normally planned with a view to countering violations of a massive nature, combating systematic violators, and countering violations affecting the interests of multiple rights holders simultaneously. The unregulated use of music meets all of these criteria. Other controls of a more widespread nature are those on the unauthorised distribution of television programmes by platform operators. To the extent that it is done without the permission of the television organisations which are the holders of related rights, such distribution can safely be called 'pirating'.

4. *Could you share your views on the new EU copyright rules that should benefit creators, businesses and consumers?*

The rules introduced by the latest Community legislation on copyright and related rights are an expression of the EU's policy to ensure the effective functioning of the internal market and to stimulate innovation, creativity and investment in content creation, including in the digital environment. The new rules adapt and complement the existing legal framework in the Union, but also create a completely new regulatory framework reflecting the evolution of technology, uses and the relationships that arise in this context.

The challenge for the Ministry of Culture and the Bulgarian legislator is to implement the rules of the directives in an adequate and balanced way. It is usual in such a situation for each professional guild to try to protect its interest as best as possible. This generally means that we are working under pressure from strong lobbies of rights holders and users. I think that the issue of new rules in our field deserves special attention, including developments that make it into the pages of Intellectual Property and Business.

5. *In October last year, a working group was set up to prepare a draft law on amendments and additions to the Law on the Compulsory Deposit of Printed and Other Works and the Announcement of Distributors and Media Service Providers. What are the difficulties you face in identifying media owners?*

The identification of media owners underpins the exercise of the Minister of Culture's power to impose penalties on media service providers who have failed to file the annual return.

A draft prepared by the Copyright and Related Rights Directorate of the Ministry of Culture was proposed for discussion in the working group, with the aim of identifying problem areas and finding appropriate solutions.

Although it overcomes a number of the law's shortcomings, unfortunately the draft does not offer, and we currently have no solution to the most serious problem, namely the shining light on online news publishers who hide in cyberspace by using foreign hosting and other tools that ensure anonymity.

We also raise the question of the systematic place of this regulation and who would be the most appropriate body to carry it out. My personal view is that the executive should not be involved in imposing sanctions on the media. It would be appropriate for the register to be kept, for example, at the Council for Electronic Media.

ИНТЕРВЮ С Д-Р БОЙКО ТАКОВ

Д-р Бойко Таков е изпълнителен директор на Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия към Министерство на икономиката, както и член на Борда на Международната мрежа за малки и средни предприятия (INSME), базирана в Италия и работещата под егидата на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.

В качеството си на изпълнителен директор на ИАНМСП е Национална контактна точка на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD) съгласно Насоките за мултинационалните компании за отговорно бизнес поведение.

Притежава повече от 12-годишен трудов стаж в управлението на бизнеса и над 7-годишен опит в държавната администрация.

Степента доктор придобива в Технически университет - София, специалност "Икономика, индустриален инженеринг и мениджмънт", като към момента упражнява преподавателска дейност като Асистент в Университета за национално и световно стопанство и Хоноруван преподавател във Висшето училище по застраховане и финанси.

1. Какъв е предметът на дейност на поверената Ви агенция и как тя реално помага на бизнеса?

Изпълнителната Агенция за насърчаване на малките и средни предприятия е част от Министерство на иновациите и растежа и има за цел да подпомага МСП, изпълнявайки държавната политика за тях. Важно е да се отбележи, че политиката за МСП е хоризонтална и се изпълнява от различни ведомства и структури.

Реално ние подкрепяме МСП чрез различни инструменти, проекти, обучения и други активности. Организираме много бизнес форуми съпътствани с бизнес срещи, конференции по актуални и важни теми за бизнеса, национални участия на международни изложения в различни сектори, търговски мисии с посещение и срещи на чужди пазари.

В момента приключваме успешно пилотна ваучерна програма за различни услуги в сферата на информационните и комуникационни услуги, като подкрепихме над 500 МСП с ресурс от над 9 млн. лв. Определено, чрез тази програма, бидейки пилотна такава, прокарахме нов път за подпомагане на компаниите, а именно чрез ваучери за различни услуги.

Стимулираме развойната и иновационна дейност на компаниите, чрез Националния иновационен фонд, уникален инструмент за нашата среда, поради фокусът му върху етапа на достигане до технологично ниво на развитие – прототип на дадената идея.

Също така, вярвайки, че знанията са един от най-важните елементи за създаването и растежа на една компания, организираме специализирани обучения за МСП по различни теми, като кибер и информационна сигурност, дигитализация, интелектуална собственост, кръгова икономика и др. Развиваме успешно и инициативата ни Експортен Хъб България, където фокусът е изцяло върху интернационализацията на МСП и как да навлязат успешно на международните пазари.

2. Споделете, моля, данни за малките и средни предприятия в България?

Като най-важни данни, мога да изведа, че МСП са отговорни за около 50 % от износа на България, заетите лица в тях са почти 75 % от пазара на труда, един както виждате много

сериозен процент. Също така МСП съставляват приблизително 98 % от опериращите компании в страната ни, отговорни са за близо 60 % от вноса в страната ни и допринасят за 65% от добавената стойност в икономиката ни, като за периода от 2010 г. до 2019 г. генерираната добавена стойност от тях се увеличава с по-бързи темпове от тази на големите предприятия.

Според общия брой на персонала през 2019 г. 92,9% от всички МСП попадат в категорията на микро предприятията (със среден списъчен брой на персонала, по-малък от 10 души). Малките предприятия (с брой заети по-малък от 50 души) представляват 6%, а средните (със среден списъчен брой на персонала под 250 човека) – 1,1%. За сравнение през 2018 г. в ЕС-27 микро предприятията съставляват 93,2%, малките – 5,9%, а средните 0,9% от всички МСП. Структурата на МСП в България по брой заети през 2020 г. запазва тази тенденция, като цифрите се доближават до средните за ЕС-27. Микро предприятията съставляват 93,2%, малките 5,7%, а средните 1,1%.

След близо десетилетие на средногодишен ръст от 1,7%, през 2020 г. общият брой на активните МСП отбелязва спад от 2,1%. Към 2020 г., по предварителни данни, броят на активните МСП е 410 067, което е директно следствие от общия спад в икономическата активност, предизвикан от разпространението на пандемията от COVID-19 и мерките за ограничаване на разпространението ѝ.

В годините на пандемията именно микро предприятията са тези, които отчитат най-голям номинален спад в общия си брой, макар и той да е най-малък в процентно изражение – през 2020 г. те са с 6742 или с 1,7% по-малко. Малките предприятия намаляват с 1718 като брой, което е спад от 6,8% спрямо 2019 г. Най-отчетливо е обаче свиването при средните предприятия, чийто общ брой намалява с 395 или 8,3% на годишна база. Тъй като статистиката излиза със закъснение, тепърва ще видим още по актуални данни, които да съпоставим.

3. В края на миналата година излезе годишния Ви анализ за състоянието на МСП в България, какво е тяхното състояние?

Без съмнение този период на Корона вирусна пандемия и всички съпътстващи обстоятелства оказаха огромно отражение върху икономиките и потребителите. Промени се начина по който ние живеем, работим и пазаруваме. Така нареченото „ново нормално“, страха от нови пандемии и други разрушителни събития вероятно дълго време ще бъдат част от живота ни. Неравномерният процес на възстановяване подлага на изпитание устойчивостта на стопанските субекти и капацитета им за постоянна адаптация като това важи с пълна сила за малките и средни предприятия, които по дефиниция са най-уязвими по отношение на промените в условията и средата за правене на бизнес.

Пълният ни анализ може да бъде намерен на интернет страницата на Агенцията, като най-общо той потвърждава известни за всички тенденции, а именно значимостта на МСП за нашата икономика. Говорейки за тяхното състояние, може да отбележим, че то е различно в различните сектори, като естествено най-засегнатите са в сферата на туризма, ресторантьорството, развлекателните услуги. Имаме много сектори с двуцифрени ръстове независимо от кризата. За съжаление е много трудно да се даде моментна картина, тъй като виждаме динамиката на събитията, всички се надяваме, че вече излизаме от пандемичната обстановка, но се появяват други фактори, които разбалансира световните икономики. Икономическите последици са нарастваща инфлация, несигурност, нарушени вериги на доставки, цените на енергийните ресурси растат с изключителна скорост, предвидимостта и ценообразуването са огромни предизвикателства пред всяка една компания в този момент.

Един от най-важните изводи от последните две години определено е, че компаниите трябва да са изключително гъвкави и иновативни в действията и мисленето си.

4. *Има ли финансов ресурс за интелектуалната собственост на бизнеса?*

Интелектуалната собственост е много сериозен актив за всяко МСП и поради тази причина е важна тема според нас, като се стремим да говорим все повече и повече за нея. Обръщайки внимание на тази тема, искаме да стимулираме компаниите да оценят значимостта на този актив и да го използват дори от превантивна гледна точка на евентуални неблагоприятни събития за тяхната дейност. Заедно с Патентното ведомство на Република България имаме различни активности, като например подпомагане на компаниите за тяхната предиагностика по програма на Европейското патентно ведомство. Предиагностиката е много полезен инструмент, който може да покаже на дадената компания, дали има необходимост от последващи действия по опазване на своята интелектуална собственост. Няма как да не спомена и обучителната ни програма съвместно с Института по интелектуална собственост и технологичен трансфер, която проведохме успешно за близо 70 компании.

Най-важното е според мен е фирмите наистина да осъзнаят, че този въпрос не трябва да се negliжира и трябва да се предприемат навременни мерки. Важността, както от използване и заплащане на легални софтуерни продукти и други продукти и услуги с уредени права на интелектуална собственост, така и от защита на собствените на МСП права върху техни търговски марки, продукти, съдържащи съответните права. Това е тема, която засяга по един или друг начин всички МСП в по-голяма или по-малка степен, а е от особена важност за компаниите, които развиват иновационна и развойна дейност.

INTERVIEW WITH DR. BOYKO TAKOV

Dr. Boyko Takov is Executive Director of the The Executive Agency for the Protection of Small and Medium-Sized Enterprises at the Ministry of Economy, as well as a member of the Board of the International Network for Small and Medium Enterprises (INSME), based in Italy and working under the auspices of the Organization for Economic Cooperation and Development.

In his capacity as Executive Director of the EAPSMSE, he is a National Contact Point for the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) under the Guidelines for Multinational Companies on Responsible Business Conduct.

He has more than 12 years of experience in business management and over 7 years of experience in public administration.

He obtained his PhD degree at the Technical University-Sofia, majoring in Economics, Industrial Engineering and Management, and currently teaches as an Assistant Professor at the University of National and World Economy and as a Honorary Lecturer at the Higher School of Insurance and Finance.

1. What is the scope of your agency and how does it actually help businesses?

The Executive Director of the The Executive Agency for the Protection of Small and Medium-Sized Enterprises is part of the Ministry of Innovation and Growth and aims to support SMEs by implementing government policy for them. It is important to note that the SME policy is cross-cutting and implemented by different departments and structures.

We actually support SMEs through various instruments, projects, trainings and other activities. We organize many business forums accompanied by business meetings, conferences on current and important topics for business, national participation in international exhibitions in different sectors, trade missions with visits and meetings in foreign markets.

We are currently successfully completing a pilot voucher programme for various services in the field of information and communication services, supporting over 500 SMEs with a resource of over BGN 9 million. Definitely, through this programme, being a pilot one, we have pushed a new way to support companies, namely through vouchers for various services.

We stimulate the development and innovation activity of companies through the National Innovation Fund, a unique instrument for our environment due to its focus on the stage of reaching the technological level of development - the prototype of the given idea.

Also, believing that knowledge is one of the most important elements for the creation and growth of a company, we organize specialized trainings for SMEs on various topics such as cyber and information security, digitalization, intellectual property, circular economy, etc. We are also successfully developing our Export Hub Bulgaria initiative, where the focus is entirely on the internationalization of SMEs and how to successfully enter international markets.

2. Please share data on small and medium-sized enterprises in Bulgaria?

As the most important data, I can deduce that SMEs are responsible for about 50% of Bulgaria's exports, their employees account for almost 75% of the labour market, a very significant percentage as you can see. Also, SMEs account for approximately 98% of the operating companies in our country, are responsible for nearly 60% of our country's imports and contribute 65% of the added value in our economy, and for the period from 2010 to 2019, the added value generated by them is increasing at a faster rate than that of large enterprises.

According to the total number of employees in 2019, 92.9% of all SMEs fall into the category of micro-enterprises (with an average roster size of less than 10 employees). Small enterprises (with less than 50 employees) account for 6% and medium-sized enterprises (with an average list size of less than 250 employees) account for 1.1%. By comparison, in 2018 in the EU-27 micro enterprises accounted for 93.2%, small enterprises for 5.9% and medium-sized enterprises for 0.9% of all SMEs. The structure of SMEs in Bulgaria by number of employees in 2020 maintains this trend, with figures closer to the EU27 average. Micro enterprises account for 93.2%, small 5.7% and medium-sized 1.1%.

After nearly a decade of average annual growth of 1.7%, in 2020 the total number of active SMEs will decline by 2.1%. As of 2020, preliminary data indicate that the number of active SMEs is 410 067, a direct consequence of the general decline in economic activity triggered by the spread of the COVID-19 pandemic and the measures to contain its spread.

In the years of the pandemic, it is the micro enterprises that see the largest nominal decline in their total number, although it is the smallest in percentage terms - in 2020 they are 6742 or 1.7% less. Small enterprises are down by 1,718 in number, a decline of 6.8% from 2019. However, the most marked contraction is in medium-sized enterprises, whose total number is down by 395 or 8.3% year-on-year. As the statistics are coming out late, we are yet to see more up-to-date data to collate.

3. At the end of last year your annual analysis of the state of SMEs in Bulgaria came out, what is their state?

There is no doubt that this period of the Corona virus pandemic and all the attendant circumstances have had a huge impact on economies and consumers. The way we live, work and shop has changed. The so-called 'new normal', the fear of new pandemics and other disruptive events are likely to be part of our lives for a long time. The uneven process of recovery is testing the resilience of businesses and their capacity for constant adaptation, and this applies with full force to small and medium-sized enterprises, which by definition are the most vulnerable to changes in the conditions and environment for doing business.

Our full analysis can be found on the Agency's website, and broadly confirms trends that are known to all, namely the importance of SMEs to our economy. Speaking of their situation, it can be noted that it varies from sector to sector, with tourism, restaurants and leisure services naturally being the most affected. We have many sectors with double-digit growth, despite the crisis. Unfortunately, it is very difficult to give a snapshot, because we see the dynamics of events, we all hope that we are now out of the pandemic situation, but other factors are emerging that are unbalancing the world economies. The economic consequences are rising inflation, uncertainty, disrupted supply chains, energy prices rising at an extraordinary rate, predictability and pricing are huge challenges for any company at this point in time.

One of the most important lessons from the last two years is definitely that companies need to be extremely flexible and innovative in their actions and thinking.

4. Is there a financial resource for the intellectual property of the business?

Intellectual property is a very serious asset for any SME, and for this reason it is an important topic in our view, and we are trying to talk more and more about it. By addressing this topic, we want to stimulate companies to appreciate the importance of this asset and to use it even from a preventive point of view of possible adverse events for their activity. Together with the Bulgarian Patent Office, we have various activities, such as helping companies with their pre-

agnostics under the European Patent Office programme. Prediagnostics are a very useful tool that can show a company whether there is a need for follow-up action to protect its intellectual property. I cannot fail to mention our training programme with the Institute for Intellectual Property and Technology Transfer, which we have successfully conducted for nearly 70 companies.

The most important thing, in my view, is for companies to really realise that this issue should not be neglected and that timely action should be taken. The importance of both using and paying for legal software products and other products and services with regulated intellectual property rights, and of protecting SMEs' own rights to their trademarks, products containing the relevant rights. This is a topic that affects all SMEs to a greater or lesser extent in one way or another, and is of particular importance to companies that are developing innovation and development activities.

ИНТЕРВЮ С АДВОКАТ ЦОНКА ТАУШАНОВА

Адвокат Цонка Таушанова е член на Софийската адвокатска колегия от 2006 г. и е с дългогодишен професионален опит в областта на интелектуалната собственост и по специално в областта на индустриалната собственост.

Представител по индустриална собственост за марки, дизайни, изобретения и полезни модели от 2005 г.; Европейски представител за марки и дизайни от 2007 г.

Към настоящия момент работи като адвокат и представител по индустриална собственост, като осъществява защита и закрила на обекти по ИС, както пред Патентното ведомство, така и в съдебните производства.

Професионалната ѝ кариера започва в Патентното ведомство като юрисконсулт, след това старши, главен юрисконсулт, началник на отдел „Правен“ и през 2002 г. – 2005 г. е председател на Патентното ведомство на Република България.

Участвала е работните групи по законодателната реформа в областта на индустриалната собственост, по-специално по проектите на всички основни закони: Закон за патентите и регистрацията на полезните модели, Закон за марките и географските означения, Закон за промишления дизайн, Закон за закрила на новите сортове растения и породи животни, Закон за топологията на интегралните схеми, както и подзаконовите нормативни актове по тяхното прилагане.

Участвала е в подготовка на документация, свързана с присъединяването на България към редица международни актове в областта на индустриалната собственост като присъединяването към Европейската патентна конвенция, към Мадридския протокол, Ницката спогодба относно Международната класификация на стоките и услугите на марките; Виенската спогодба, учредяваща Международната класификация на образните елементи на марки; Локарнска спогодба, учредяваща Международната класификация на промишлените дизайни;

От 2000 г. до сега е консултант в областта на интелектуалната собственост на списание „Собственост и право“.

1. Кои според Вас са най-съществените промени в системата на интелектуалната собственост и в частност на индустриалната собственост през последните години?

През 2020 г. с изменението и допълнението на Закона за марките и географските означения беше направена промяна във всички закони в областта на индустриалната собственост, а именно либерализацията на режима на представителството пред Патентното ведомство, като се предвиди адвокати да могат да бъдат представители в производството пред Патентното ведомство, в това число за патенти и полезни модели.

В края на 2019 г. влезе в сила нов Закон за марките и географските означения, който отмени законът от 1997 г. Законът от 2019 г. е хармонизиран с Регламент (ЕС) 2017/1001 относно Марката на ЕС.

По съществените промени, които бяха направени са:

В определението за марка в съответствие с Регламент 2017/1001 правната регламентация на нерегистрираната марка; възможността на търговец да подаде опозиция срещу заявка за марка, която се състои или включва фирмата му във връзка с идентични или сходни стоки или услуги; възможността действителния притежател на марка да подаде опозиция при условие, че заявителят е действал недобросъвестност (преди промяната на закона недобросъвестността беше основание за заличаване на марката, но не и на етап

заявка); в производството по опозиция, когато в срока за споразумение страните депозират споразумение половината от държавната такса за опозиция се връща при поискване; съществена промяна има и при условията за възстановяване на сроковете, пропуснати поради особени непредвидими обстоятелства;

Възможността заявителят да има право да получи справедливо обезщетение от всяко 3-то лице, което нарушава правата на публикуваната заявка при условие, че след това марката е регистрирана. (по аналогия на Закона за патентните и регистрация на полезните модели); предвидените в закона срокове са намалени с цел по бързо производство по регистрация и споровете пред Патентното ведомство.

2. *Увеличиха ли се опитите за кражба на интелектуална собственост: кражба на патенти, дизайни, имитация на търговски марки и защо според Вас?*

Не мога да отговоря еднозначно дали са се увеличили опитите за кражба или на нарушение на правата върху интелектуална собственост, тъй като не разполагам със статистика, но смятам, че продължават нарушенията на чужди права и има доста опити за имитация на известни марки, дизайни. Причините за това са от една страна – нарушителите да се възползват от имиджа на известни марки и дизайни с цел лесна печалба и от друга – от неразбиране и незнания за интелектуалната собственост.

3. *Какво е Вашето мнение необходими ли са законодателни промени в областта на интелектуалната собственост и какви?*

В частност на индустриалната собственост, считам че в цялост законодателството е хармонизирано с европейското право в областта. Може би в съответствие с Европейската патентна конвенция в България също да се създаде специализиран състав на съда, който да разглежда спорове относно патентите.

4. *От Вашата практика българските или чуждестранните фирми търсят правата си по-често? Какви са основните грешки допускани от български фирми, когато се обърнат към съда и заслужава ли си разходите?*

Смятам, че когато са засегнати сериозни бизнес интереси всеки притежател търси защита на своите права. Понякога според мен се подхожда непрагматично и не се търсят извънсъдебни споразумения, а също така се определя необоснована цена на иска при искове за нарушение, което води и до неоправдани разходи.

5. *Как виждате бъдещата регламентация на интелектуалната собственост в България и в международен план?*

В насока за по бърза защита на правата на обектите поиндустриална собственост.

INTERVIEW WITH ATTORNEY TSONKA TAUSHANOVA

Tsonka Taushanova has been a member of the Sofia Bar Association since 2006 and has many years of professional experience in the field of intellectual property and in particular in the field of industrial property.

Industrial Property Representative for trade marks, designs, inventions and utility models since 2005; European Trade Marks and Designs Representative since 2007.

At present she works as an industrial property lawyer and representative, defending and protecting IP objects both before the Patent Office and in court proceedings.

Her professional career began at the Patent Office as a Legal Counsel, then Senior, Chief Legal Counsel, Head of the Legal Department and in 2002 - 2005 she was President of the Patent Office of the Republic of Bulgaria.

She has participated in the working groups on the legislative reform in the field of industrial property, in particular on the drafts of all the main laws: the Law on Patents and Registration of Utility Models, the Law on Trademarks and Geographical Indications, the Law on Industrial Design, the Law on the Protection of New Varieties of Plants and Breeds of Animals, the Law on Integrated Circuit Topology, as well as their implementing regulations.

She has been involved in the preparation of documentation related to Bulgaria's accession to a number of international acts in the field of industrial property such as accession to the European Patent Convention, the Madrid Protocol, the Nice Agreement concerning the International Classification of Goods and Services Marks; the Vienna Agreement establishing the International Classification of Figurative Elements of Marks; the Locarn Agreement establishing the International Classification of Industrial Designs;

Since 2000 he has been an intellectual property consultant for the journal Property and Law.

1. In your opinion, what are the most significant changes in the intellectual property system and in particular in the industrial property system in recent years?

In 2020, the amendment to the Trademarks and Geographical Indications Law have been made changes to all laws in the field of industrial property, namely the liberalization of the regime of representation before the Bulgarian Patent Office, providing that lawyers can be representatives in proceedings before the Patent Office, including for patents and utility models.

At the end of 2019, a new Trade Marks and Geographical Indications Act came into force, repealing the 1997 Act. The 2019 Act is harmonised with Regulation (EU) 2017/1001 regarding EU Trade Mark.

The significant changes that have been made are:

In the definition of a trademark in accordance with Regulation 2017/1001, the legal regulation of the unregistered trademark; the possibility of a trader to file an opposition to a trademark application that consists of or includes his company name in connection with identical or similar goods or services; the possibility for the actual owner of a trademark to file an opposition provided that the applicant has acted in bad faith (before the change of the law, bad faith was a ground for cancellation of the trademark, but not at the application stage); in opposition proceedings, when within the term of the agreement the parties file an agreement, half of the official opposition fee is reimbursed upon request; there is a significant change in the conditions for recovery of deadlines missed due to special unforeseen circumstances; the possibility that the applicant may be entitled to obtain just compensation from any 3rd party who infringes the rights of the published application, provided that the mark is then registered. (analogous to the Patent and

Utility Model Registration Act); the time limits provided for in the Act have been reduced in order to expedite registration proceedings and disputes before the Patent Office.

2. *Have attempts to steal intellectual property increased: theft of patents, designs, imitation of trademarks and why do you think?*

I cannot answer unequivocally whether attempts to steal or to infringement of intellectual property rights, because I do not have statistics, but I consider that infringements of foreign rights continue and there are many attempts to imitate well-known brands, designs. The reasons for this are, on one hand, infringers taking advantage of the image of famous trademarks and designs for easy profit and, on the other hand, misunderstanding and ignorance about intellectual property.

3. *In your opinion, are legislative changes in the field of intellectual property necessary and what are they?*

On industrial property in particular, I believe that, on the whole, the legislation is harmonised with European law in this area. Perhaps, in accordance with the European Patent Convention, a specialised court should also be set up in Bulgaria to hear disputes concerning patents.

4. *In your practice, do Bulgarian or foreign companies seek their rights more often? What are the main mistakes made by Bulgarian companies when going to court and is it worth the cost?*

I believe that when serious business interests are affected, every owner seeks protection of their rights. Sometimes, in my opinion, an unpragmatic approach is taken and out-of-court settlements are not sought, and an unreasonable cost is also set for infringement claims, which also leads to unjustified costs.

5. *How do you see the future regulation of intellectual property in Bulgaria and internationally?*

In the direction of faster protection of the rights of industrial property objects.

ИНТЕРВЮ С Г-Н ВЕНЦИСЛАВ СТОИЛОВ ОТ „БЕЛЛА БЪЛГАРИЯ“ АД

Познатата на потребителите с качествените си хранителни продукти „Белла България“ е утвърден сериозен играч на европейско ниво – мултинационална компания, която надгражда предприемаческия си характер. Международният опит и експертиза, както по линия на собствеността, така и на управлението на компанията, я превърнаха в лидер в хранителния бранш в Европа чрез създаването и лансирането на нови продукти по утвърдени световни стандарти за качество. Предприятията и търговските дружества на компанията са разположени на гръцкия остров Крит, в столицата Атина, в България, Румъния и Унгария. С дългосрочната си бизнес визия компанията е предпочетена като надежден партньор и коректен доставчик от водещите търговски вериги в България и Европа. В условията на пандемията ясно се откри ключовата ѝ роля на надежден производител и доставчик на големи обеми хранителни продукти в България и Европа.

Компанията на длан:

- Надежен партньор и доставчик на топ веригите в България, на Балканите и в Централна Европа
- Производствен капацитет 350 тона храна на ден
- 12% ръст на вътрешния пазар в България през 2020, който продължава и през 2021
- Дистрибутор на водещи световни хранителни компании в България
- Стратегическо сливане с Creta Farms, най-голямата месопреработвателна компания в Гърция
- Експанзия на нови пазари – Гърция, Централна Европа, Сърбия, Македония и Молдова.

1. Какво е значението на интелектуалната собственост за успеха на Вашата фирма?

„Белла България“ е една от водещите компании в хранително-вкусовата индустрия на страната, Западните Балкани и Централна Европа. Като такава компанията разглежда управлението на интелектуалната си собственост, като важен елемент от своята бизнес стратегия, инвестирайки и полагайки нужните усилия за нейното качествено управление.

„Белла България“ е една от първите български компании в областта на хранителните стоки, заложили на изключително активна и успешна маркетингова стратегия още в началото на своето развитие. В своето 25-годишно съществуване интелектуалната собственост притежание на „Белла България“ е изиграла важна роля за пазарния успех на компанията, позволявайки ѝ да се отличи и диференцира на изключително конкурентните пазари на хранителни продукти в страната и чужбина. Всичко това спомага за постигане на лидерска позиция на компанията и възможност за успешно бъдещо развитие.

2. Имате ли регистрирани обекти на ИС – патенти, полезни модели, промишлени дизайни, марки? Какво създавате? Как го защитавате?

„Белла България“ притежава редица регистрирани обекти на интелектуална собственост, както в страната така и в множество други държави в които компанията има бизнес интереси. В това число защитени търговски марки, промишлени дизайни, интернет

домейн имена, полезни модели и добре уредени авторски и сродни на тях права върху придобивано съдържание използвано за маркетингови цели.

С оглед на бизнес и в частност маркетинговата си стратегия, компанията притежава голямо портфолио от брандове за хранителни продукти, избирайки стратегия да ги предлага под самостоятелни марки, а не чрез използване на фамилна марка.

В зависимост от своята търговска стратегия „Белла България“ регистрира своите търговски марки в различни държави по света.

Портфолиото на компанията включва стотици регистрирани марки:

- По национален ред в България, Румъния, Гърция и др.
- По регионален ред – Европейски марки;
- По международен ред – множество международни марки с посочване на приблизително 50 различни държави.

В допълнение с оглед изпълнение на маркетинговата стратегия компанията генерира голям брой произведения обект на авторски и сродни на тях права в това число:

- Телевизионни рекламни клипове;
- Радио рекламни клипове;
- Сценарии за рекламни клипове;
- Авторски рекламни текстове за социалните си канали и сайтове;
- Дизайни на опаковки;
- Дизайни на различни рекламни материали;
- Други рекламни произведения.

3. *И за всичките си продукти имате пазар?*

Като един от лидерите в хранителната индустрия „Белла България“ притежава изключително добри пазарни дялове за своите продукти, като притежаваните от компанията марки са едни от лидерите в различните продуктови категории.

В допълнение компанията намира добър пазар за своите продукти в множество други държави от Северна Америка през цяла Европа и Близкия Изток до Австралия.

4. *Връщам се на въпроса – колко иновации лежат в основата на този успех?*

Иновациите са наш приоритет. Водещата ни марка BELLA е синоним на иновациите. BELLA разработи и пусна на българския пазар популярните удобни продукти – замразените готови за употреба баници. Така създадохме нов стил в приготвянето на храна в българското семейство. Днес кошницата ни е пълна с иновации не само по отношение на категориите, в които сме активни, но също и при новите категории и пазари, за да допринесем още повече за повишаването на качеството на живот на потребителите ни. Фокусирани сме върху очакванията на клиентите и потребителите за продукти с постоянно качество на конкурентни цени, които предлагат и добавена стойност – бързо и лесно приготвяне на храна. R&D екипът ни е от професионалисти с богат международен опит, отдадени на качеството.

5. *Разбирам, че фирмата Ви е защитила един уникален патент, който Ви прави наистина монополисти в областта – хранително-вкусова промишленост?*

Да, имаме абсолютно уникален патент. На българския пазар предлагаме месните деликатеси, обогатени със зехтин по специални патенти на гръцката компания „Крета Фармс“, с която компанията се сля преди две години. Сделката се оценява като най-голямата българска инвестиция в хранителната индустрия зад граница.

6. *Имате ли специализирано звено по интелектуална собственост?*

„Белла България“ има изградена политика и стандарт относно управлението и защитата на своята интелектуална собственост, като тяхното прилагане и изпълнение се прилага от специално вътрешно звено „Интелектуална собственост“.

7. *Имате ли Ваша уникална методика за управление и защита на авторските права или ноу-хау във вид на документация?*

„Белла България“ е имплементирала политика и стандарт във връзка с управлението на своята интелектуална собственост.

Управлението на портфолиото включва следните елементи:

- **Идентификация** – осигуряване на информация и идентификация на всеки нов потенциален обект на интелектуална собственост в компанията;
- **Оценка на обекта** – определяне потенциала на обекта да представлява нематериален актив за компанията генериращ бъдеща стойност;
- **Анализ** – анализ на нуждата от защита и потенциалните рискове от използване на обекта, включително свобода на действие;
- **Защита** – предприемане на нужните стъпки по защита на обекта чрез юридически монопол (марки, дизайни и т.н.) или фактически монопол (търговски тайни.);
- **Контрол и управление на защитените обекти:**
 - как, къде и от кой се използват;
 - управление на бази данни с обекти на ИС;
 - подпомагане на сделки по сливания и придобивания;
 - лицензионна активност и продажба на интелектуална собственост;
 - предприемане на действия срещу нарушители.

8. *Как защитавате производствената и търговска тайна?*

„Белла България“ има разработена вътрешна политика по защита и управление на интелектуалната си собственост, която най-общо касае както идентифициране на търговски тайни, така и управление на достъпа до тях и тяхното използване от вътрешни и външни лица.

9. *Имали ли сте случаи, които сте успели да разрешите с използване на Ваша интелектуална собственост от лица и фирми без Ваше разрешение и как сте го разрешили?*

„Белла България“ като притежател на голяма портфолио от обекти на интелектуална собственост е изключително активна в отстояването на своите права. Това се постига в две основни направления:

- Мониторинг на пазара за нарушители на притежавани права на интелектуална собственост – компанията е имала казуси с нарушаване на нейни права, част от които са решени извънсъдебно на етап изпратена нотариална покана за преустановяване на нарушението, и друга част на база инициране съдебни дела. В огромен процент от случаите компанията успешно отстоява своите права съобразно националното и европейско законодателство.

- Мониторинг на новозаявени търговски марки, дизайни и домейн имена – компанията има изградена вътрешна система за мониторинг на база на която се прихващат всички идентични и сходни търговски марки, дизайни и домейни вследствие на което се подават опозиции, отмени или заличавания, както на национално, така и на европейско ниво.

Практиката при разрешаване на казуси с нарушени права на интелектуална собственост обикновено преминават през следните етапи:

- Идентифициране на нарушението;
- Анализ на казуса – определяне на степента на нарушение, оценка на шансовете за успех и потенциалните рискове;
- Изпращане на предупредително писмо, нотариална покана за преустановяване на нарушението;
- Евентуално водене на преговори с отсрещната страна;
- При липса на резултат завеждане на съдебни дела.

INTERVIEW WITH MR. VENTSISLAV STOILOV – „BELLA BULGARIA“ LTD

Bella Bulgaria, known to consumers for its quality food products, is an established serious player at European level - a multinational company that builds on its entrepreneurial character. International experience and expertise, both in terms of ownership and management, have made the company a leader in the food industry in Europe through the creation and launch of new products according to established global quality standards. The company's plants and sales companies are located on the Greek island of Krit, in the capital Atina, in Bulgaria, Romania and Hungary. With its long-term business vision, the company is preferred as a reliable partner and loyal supplier by the leading retail chains in Bulgaria and Europe. The pandemic has clearly highlighted its key role as a reliable manufacturer and supplier of large volumes of food products in Bulgaria and Europe.

The Palm Company:

- Reliable partner and supplier to top chains in Bulgaria, the Balkans and Central Europe
- Production capacity 350 tons of food per day
- 12% domestic market growth in Bulgaria in 2020, continuing through 2021
- Distributor of leading global food companies in Bulgaria
- Strategic merger with Creta Farms, the largest meat processing company in Greece
- Expansion into new markets - Greece, Central Europe, Serbia, Macedonia and Moldova.

1. *What is the importance of intellectual property for the success of your company?*

"Bella Bulgaria is one of the leading companies in the food industry in the country, the Western Balkans and Central Europe. As such, the company considers the management of its intellectual property as an important element of its business strategy, investing and making the necessary efforts for its quality management.

"Bella Bulgaria is one of the first Bulgarian companies in the field of food products, which set on an extremely active and successful marketing strategy from the very beginning of its development. In its 25 years of existence, the intellectual property owned by Bella Bulgaria has played an important role in the company's market success, allowing it to distinguish and differentiate itself in the highly competitive food markets at home and abroad. All this helps to achieve a leadership position of the company and the opportunity for successful future development.

2. *Do you have registered IP objects - patents, utility models, industrial designs, trademarks? What do you create? How do you protect it?*

"Bella Bulgaria owns a number of registered intellectual property objects, both in the country and in many other countries where the company has business interests. These include protected trademarks, industrial designs, internet domain names, utility models and well regulated copyright and related rights on acquired content used for marketing purposes.

In view of its business and in particular its marketing strategy, the company owns a large portfolio of food brands, choosing a strategy to market them under independent brands rather than using a family brand.

Depending on its commercial strategy, Bella Bulgaria registers its trademarks in different countries around the world.

The company's portfolio includes hundreds of registered trademarks:

- By national order in Bulgaria, Romania, Greece, etc.
- In regional order - European stamps;
- In international order - multiple international brands with references to approximately 50 different countries.

In addition, in order to implement the marketing strategy, the company generates a large number of works subject to copyright and related rights, including:

- TV commercials;
- Radio commercials;
- Scripts for commercials;
- Authored ad copy for your social channels and websites;
- Packaging designs;
- Designs of various advertising materials;
- Other advertising works.

3. *And you have a market for all your products?*

As one of the leaders in the food industry, Bella Bulgaria has extremely good market shares for its products, with the company's brands being among the leaders in various product categories.

In addition, the company is finding a good market for its products in numerous other countries from North America across Europe and the Middle East to Australia.

4. *Back to the question - how much innovation underpins this success?*

Innovation is our priority. Our leading brand BELLA is synonym with innovation. BELLA has developed and launched on the Bulgarian market the popular convenience products - frozen ready-to-use pies. Thus we created a new style of food preparation in the Bulgarian family. Today, our basket is full of innovations not only in the categories we are active in, but also in new categories and markets to further contribute to the quality of life of our consumers. We are focused on customer and consumer expectations for consistently quality products at competitive prices that also offer added value - quick and easy food preparation. Our R&D team is made up of professionals with extensive international experience, committed to quality.

5. *I understand that your company has protected a unique patent that makes you truly monopolists in the field - food industry?*

Yes, we have an absolutely unique patent. On the Bulgarian market we offer meat delicacies enriched with olive oil under special patents of the Greek company "Creta Farms", with which the company merged two years ago. The deal is estimated to be the largest Bulgarian investment in the food industry abroad.

6. *Do you have a dedicated intellectual property unit?*

"Bella Bulgaria has an established policy and standard regarding the management and protection of its intellectual property, and their implementation and enforcement is carried out by a dedicated internal Intellectual Property Unit.

7. *Do you have your own unique copyright management and protection methodology or know-how in the form of documentation?*

"Bella Bulgaria has implemented a policy and standard in relation to the management of its intellectual property.

Portfolio management includes the following elements:

- **Identification** - providing information and identification of any new potential intellectual property in the company;
- **Site valuation** - determining the potential of the site to represent an intangible asset for the company generating future value;
- **Analysis** - an analysis of the need for protection and the potential risks of using the site, including freedom of action;
- **Protection** - taking the necessary steps to protect the object through a legal monopoly (trademarks, designs, etc.) or de facto monopoly (trade secrets);
- **Control and management of protected sites:**
 - how, where and by whom they are used;
 - management of databases with IP objects;
 - support for mergers and acquisitions;
 - licensing activity and sale of intellectual property;
 - taking action against violators.

8. *How do you protect manufacturing and trade secrets?*

"Bella Bulgaria has developed an internal policy for the protection and management of its intellectual property, which generally concerns both the identification of trade secrets and the management of access to and use of them by internal and external parties.

9. *Have you had cases that you have been able to resolve involving the use of your intellectual property by individuals and companies without your permission and how did you resolve it?*

"Bella Bulgaria, as the owner of a large portfolio of intellectual property, is extremely active in defending its rights. This is achieved in two main areas:

- Monitoring the market for infringers of owned intellectual property rights - the company has had cases of infringement of its rights, some of which have been resolved out of court at the stage of sending a notarized statement to stop the infringement, and another part on the basis of initiating lawsuits. In a large percentage of cases, the company has successfully defended its rights in accordance with national and European legislation.

- Monitoring of newly filed trademarks, designs and domain names - the company has an internal monitoring system based on which all identical and similar trademarks, designs and domains are intercepted, resulting in the filing of oppositions, revocations or cancellations, both at national and European level.

The practice of resolving cases with infringed intellectual property rights usually goes through the following stages:

- Identification of the infringement;
- Case analysis - determining the extent of the breach, assessing the chances of success and potential risks;
- Sending a warning letter, notarial notice to cease the infringement;
- Possible negotiations with the other party;
- In the absence of a result, legal action is taken.

ИНТЕРВЮ С ПРОФ. ДИМИТЪР КИРЧЕВ – УПРАВИТЕЛ НА ДРУЖЕСТВО „МЕДИКОФАРМ“ ООД

„Медикофарм“ ООД има за основна задача на своята дейност разработване на иновативни оригинални технологии продукти в областта на фармацията, хранителните добавки и специализирана медицинска козметика. В тази връзка има разработен препарат Prorectin, който адсорбира и отделя от организма във форма на комплекс радиоактивни замърсявания и остатъци, тежки метали и други компоненти. Същият продукт е разработен за радиационно опасната обстановка след ядрената авария срещу Цезий 137 във Фукушима, Япония.

В същата линия е включен Probiopectin с по-широки показания и включен комплекс от пробиотични щамове клинично изпитани, имащи CFU 400 млрд.

По оригинална фирмена технология е разработен и продукта OSTEOLLA+ за профилактика и лечение на остеопороза и бързо възстановяване след фрактури на опорно-двигателния апарат.

Друга линия на развитие е разработването и внедряването на различни екстрактивни производни, от екстрактирането по оригинални технологии до формирането в подходящи формулации с високо терапевтична ефективност.

1. Какво е значението на интелектуалната собственост за успеха на Вашата фирма?

„Медикофарм“ е дружество, създадено през 1995 г., като производствена лаборатория за високо технологични продукти и формули. Произвежда хранителни добавки и медицинска козметика. Лабораторията отделя голям ресурс за проучване и разработка на оригинални и иновативни формули. Всички препарати произведени от лабораторията са разработени по оригинални фирмени технологии, като освен рецептурните състави на формулациите, технологиите за получаването им, марките, логото и конфигурациите на различните опаковки са патентно защитени.

Фирмената лаборатория на „Медикофарм“ се стреми да работи и развива технологичните разработки следвайки последните тенденции в развитието на фармацевтичната и суплементарна наука и практика. Компанията разработва и внедрява иновативни формули за чужди компании намерили приложение на международният пазар в Азия и Северна Америка.

За по-голямата част от продуктите има пазар. Те са насочени към пазарни ниши, които са по-специализирани и профилно таргетирани.

2. Имате ли регистрирани обекти на ИС – патенти, полезни модели, промишлени дизайни, марки? Какво създавате? Как го защитавате?

Интелектуалната собственост е в основата на иновативната дейност и ориентация на фирмата. Като резултат на този подход имаме регистрирани 5 полезни модела, 2 промишлени дизайни и 8 комбинирани марки.

Оригиналните технологични разработки както и техните формулации -рецептурни състави, технологични модулни процеси и съответно специализирана апаратура и машини са водещи в нашата дейност.

Фирмата работи с международен екип по R and D дейността за разработване на технологични модели за внедряване със съответните оригинални софтуерни програми за всеки продукт и неговото охарактеризиране съобразно световните стандарти.

Разработена е наша комбинирана методика за менажиране на иновационните процеси.

3. Имали ли сте случаи, които сте успели да разрешите с използване на Ваша интелектуална собственост от лица и фирми без Ваше разрешение и как сте го разрешили?

Не сме имали случаи да спекулират с наша интелектуална собственост.

INTERVIEW WITH PROF. DIMITAR KIRCHEV – MANAGER OF „MEDICOPHARM“ LTD

Medicopharm has as the main task of its activity the development of innovative original technology products in the field of pharmacy, nutritional supplements and specialized medical cosmetics. In this regard, it has developed a preparation Propectin, which adsorbs and removes from the body in the form of a complex radioactive contaminants and residues, heavy metals and other components. The same product was developed for the radiation hazardous situation after the nuclear accident against Cesium 137 in Fukushima, Japan.

Included in the same line is Probiopectin with broader indications and included a complex of probiotic strains clinically tested to have CFU 400 billion.

The product OSTEOLLA+ for prevention and treatment of osteoporosis and rapid recovery after fractures of the musculoskeletal system was developed based on original company technology.

Another line of development is the development and implementation of various extractive derivatives, from extraction by original technologies to formulation into suitable formulations with high therapeutic efficacy.

1. What is the importance of intellectual property for the success of your company?

"Medicopharm" is a company established in 1995 as a manufacturing laboratory for high technology products and formulations. It produces food supplements and medical cosmetics. The laboratory devotes great resources to research and development of original and innovative formulas. All formulations produced by the laboratory are developed using original proprietary technologies, and in addition to the formulations, the technologies for obtaining the formulations, the brands, logos, and configurations of the various packages are patent protected.

Medicopharm's corporate laboratory strives to work and develop technological developments following the latest trends in the development of pharmaceutical and complementary science and practice. The company develops and implements innovative formulas for foreign companies found application in the international market in Asia and North America.

There is a market for most of the products. They are targeted at niche markets that are more specialised and profile targeted.

2. Do you have registered IP objects – patents, utility models, industrial designs, trademarks? What do you create? How do you protect it?

Intellectual property is at the heart of a firm's innovative activity and orientation. As a result of this approach, we have registered 5 utility models, 2 industrial designs and 8 combined trademarks.

Original technological developments as well as their formulations - recipe compositions, technological modular processes and respectively specialized equipment and machines are the leading in our activity.

The company works with an international R&D team to develop technology models for implementation with the corresponding original software programs for each product and its characterization according to global standards.

We have developed our own combined methodology for managing innovation processes.

3. *Have you had cases that you have been able to resolve involving the use of your intellectual property by individuals and companies without your permission and how did you resolve it?*

We have not had any cases of them speculating with our intellectual property.